

Bu zamanda kurulan, uome...
Altise Yunan, üçü Finikeliydi,
Çok vergi alıldığı için Kibrislilerden,
İmadede çağrıldı Asur Kralı Sargon.

Fakat, Asurileri Amasis yendi Sekrer,
Bir müddet için geldi buraya Mısurla
Mısurla, Keykavus'un, bozulunca arase,
İran geldi, sürüldü Yunan'ın arabas.

Yeşil, Kibrisi, almak gayesiyle Ataplar,
Yirmi dört defa, hücum edip alamadılar
Isak Komnen, yalnızca bir Bizans prensine
Richard'ın, misanlise taci Kibriste güydü.

İngilizler Kibrisi, Türk'ten kiralaadılar.
Son 2 para kesildi, bunun da sebebi ve
Tarih bu ya, bazan sulh, bazan kavgaya olu
Tarihin, yaprakları, iste böyle doluyor.

Kavgaya olur, sulh olur, Asuriler gelir geçer,
Sanmayeniz bir gün tarihi asla bite

ISBN 978-9963-2072-7-5

9 789963 207275

KIBRIS TÜRK TOPLUMUNDA HALK DANSLARININ
GELİŞTİRİLMESİ ÇALIŞMALARI

MEHMET BİRİNCİ

Kibrisin Başına Gelenler.

KIBRIS TÜRK TOPLUMUNDA HALK DANSLARININ GELİŞTİRİLMESİ ÇALIŞMALARI

MEHMET BİRİNCİ

İlk insanlar Asyadan, Afrika'ya geçerek,
Afrika'dan, Avrupa, Anadolu geçerek,
Oradan adanıza yerleşen insanlarlardır.
Eserleri hep taşten, bugün müzede vardır.

İbraniye bakırsın, kopendi diye adı,
Kibris ismi değise, değise bundan kaldı
İlk defa Mısurlular Türk'ün aldı Kibris
İnsanların korktuğu, şeyler idi Tanrıya.

Sonra, Hiram, Finike hükümdarı zaptı
Güzel şehirler kurdu, madenleri işletti.
Kiritada da, Finike hükümdarı ismiydi

HASDER YAYINLARI

**Kıbrıs Türk Toplumunda Halk Danslarının
Geliştirilmesi Çalışmaları**

Mehmet Birinci

Editör: Gizem Öztinen

HASDER Yayınları

Lefkoşa, 2018

Kıbrıs Türk Toplumunda Halk Danslarının
Geliştirilmesi Çalışmaları

Mehmet Birinci

Birinci Basım
Ekim 2018, Lefkoşa

Kapak Fotoğrafi:
Meral Birinci'nin el yazısı.

Yazarla İletişim Adresi:
Mehmet Birinci
meh1cy@yahoo.com

Editör: Gizem Öztinen

HASDER Yayınları 2018
İdadi Sk. No: 1 Selimiye Meydanı
Lefkoşa-Kıbrıs
Tel: 0090 392 228 90 20
E-posta: hasder@hasder.org

Baskı: TipografArt Basım Yayın LTD.
0392 22 75 944
tipografart@gmail.com

ISBN 978-9963-2072-7-5

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
Kıbrıs'ın Başına Gelenler	8
Aristodimos Afxentiou	10
Kıbrıs Türk Toplumunda Halk Danslarının geliştirilmesi Çalışmaları.....	15

HALK KÜLTÜRÜMÜZ ÜZERİNE YAYINLANMIŞ MAKALELERİM

HASDER, Kültür, Folklor ve Barış Üzerine Söyleşi	77
HASDER 13. Genel Kurul Toplantısı Yönetim Kurulu Raporu.....	83
HASDER'den Kıbrıs Postası'na Mektup	89
Ülkemizde İki Ayrı Kültür Kıyasıya Mücadele İçindedir	94
Ben de Görüşlerimi Aktarmak İstedim	100
HASDER Değerlendirme Raporu	104
Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Eşber Serakıncı'ya Açık Mektup.....	109
HASDER Antalya'dan İki Ödülle Döndü	111
HASDER Fransa'da.....	119
Kıbrıs Türk Toplumunun Kültür Elçisi HASDER Angers'ten Döndü	129
İtalya'dan Kıbrıs'a Bakış	134
Malta İzlenimleri	139
Mida'nın Destanı	148
Kültür ve Yabancılaşma	157
Satranç ve Folklor.....	158
Yazarın Özgeçmişi.....	160
Editörün Özgeçmişi.....	161
Makalelerin Listesi.....	162
Referanslar	164

ÖNSÖZ

Bizim neslimiz Kıbrıs sorununun ortasında doğdu; bu sorunla büyüyüp, çocuklarını, torunlarını, hatta torun çocuklarını da bu sorunun içinde büyüttü. Siyaset bu nedenle sürekli olarak günlük yaşamımızın merkezinde olmuştur. Bazılarımız istemeden içinde bulunduğumuz siyasi sorunlara kafa yorarken, çoğumuz bu sorunların içinde bilinçsizce yuvarlanıp durdu.

Kıbrıs'ta yetişen bir insanın karşısına en sık çıkan siyasi sorun kimlik sorunudur. Kıbrıs halkını oluşturan insan toplulukları olarak, sürekli bir aidiyet ve kimlik tartışması ya da kimlik kargaşası içinde yoğrulduk. Tarih boyunca yaşanan işgaller, fetihler ve bunların getirdiği nüfus hareketleri, Kıbrıs'ın yerlilerini sürekli olarak asimilasyon tehdidinde maruz bıraktı. 21. yüzyıla gelene kadar Kıbrıs'ın yerli halkının kaç kez asimilasyona uğradığını kestirebilmemiz çok güç. Tarihin bu dayatmalarını Kıbrıs halkı için bugün artık bir kültürel zenginlik olarak kabul etsek de, Kıbrıs adasının kötü talihi ne yazık ki 20. ve 21. yüzyıllarda da son bulmamış; tersine, felaketler artarak devam etmiştir.

Bugünün Kıbrıs halkı da tıpkı öncülleri gibi, hem siyasi şiddete, hem de kültür ve kimlik asimilasyonuna karşı direnerek yaşamak zorundadır. Bu durum Kıbrıs toplumunu oluşturan her iki temel ulusal topluluk (*Kıbrıs Rum ulusal topluluğu* ve *Kıbrıs Türk ulusal topluluğu*) için de geçerlidir. Tehlikenin büyüğü her ne kadar Kıbrıslı Türkler için söz konusuysa da, Kıbrıslı Rumlar için de bu tehlike vardır.

İnsan toplumunun doğal tarihsel gelişim süreci, insanlığı tek bir evrensel kültüre doğru götürmektedir. Bu sürecin insanlığın gönüllü işbirliği, kardeşlik ve dayanışması üzerinde yükselmesi gereklidir. Ancak emperyalist kapitalizm; azami kar, para hırsı ve özel

mülkiyet ayrıcalıklarının korunması adına, sömürü ve baskıya dayalı tahakkümünü tüm dünyada sürdürmektedir. Dolayısıyla bu süreç insanlığın kardeşçe dayanışması üzerinden değil, vahşete ve zora dayalı biçimde ileri götürülmekte; bu süreçte insanlığın kültürel birliği asimilasyoncu baskı rejimleri üzerinde yük-selmektedir. Arzu edilense bu değildir...

Bu kitabı yazma amacım, emperyalist Türk burjuvazisinin Kıbrıs Türk ulusal topluluğu üzerindeki asimilasyoncu baskılarına karşı halk içinde kendiliğinden gelişen direnişi ve şahsen tanık olduğum olguları, okuyucuyla ve özellikle gelecek nesillerle paylaşmaktır. Tanıklık ettiğim olaylar, özünde, Kıbrıs Türklerinin İngiliz sömürge döneminden başlayarak tabi tutuldukları asimilasyona karşı bugün halen süren direnişini ve ayakta kalma mücadelesini anlatmaktadır. Üzülerek belirtmek isterim ki, Kıbrıs sorunu Kıbrıs halkının lehine bir çözüme kavuşturulamadığı takdirde, Kıbrıs Türkleri asimile olmaya mahkumdur. Kıbrıs halkının kendi iradesiyle Kıbrıs sorununu çözmeyi başarması halinde, Kuzey Kıbrıs'a yerleşen göçmen nüfus Kıbrıslılaştır ve Kıbrıs halkı da dünya insanlığının doğal tarihsel gelişim süreci içinde yerini alır.

Genelde Kıbrıs halk kültürünü, özelde ise Kıbrıs Türk halk kültürünü sahiplenme ve geliştirme mücadelemiz, bu kitapta genel olarak Halk Sanatları Derneği (HASDER) üzerinden anlatılmaktadır. Dolayısıyla, Halk Sanatları Derneği'nin geleneksel kültürümüze ve folklorumuza sahip çıkma mücadelesinin en önemli safhalarını, bu kitaba aldığım yazılarımda bulacaksınız.

Ülkemizde yerel halk danslarının araştırılıp geliştirilmesiyle ilgili çalışmaları, kitabıma adını veren "Kıbrıs Türk Toplumunda Halk Danslarının Geliştirilmesi Çalışmaları" başlıklı yazımda anlattım. Bu yazıda, ülke-

mizde halk dansları ve halk kültürü üzerinden yürütülen sınıf mücadelesine dair önemli kesitler bulacaksınız.

Kitabın sonraki bölümlerinde, geçmişte çeşitli dergi ve gazetelerde, ağırlıklı olarak da Halk Sanatları Derneği'nin "Halkbilimi" adlı dergisinde yayınlanmış olan, geleneksel halk kültürümüz üzerine muhtelif yazılarıma yer verdim. Kendi dönemlerine tanıklık ederek Kıbrıs Türk toplumunun içinde bulunduğu sosyo-kültürel ve siyasal durumu yansıtan bu kısa yazıları da, geleceğin halk bilimi ve kültür araştırmacılarına, hatta siyasal bilimcilerine yararlı olacağı inancıyla kitabıma aldım.

Çocukluğumda annemden sürekli işittiğim bir şiir vardı. Destan tarzında yazılmış olan bu şiir, Kıbrıs'ımızın tarihini özetliyordu. Şiirin kendine özgü ve hala kulaklarımda annemin sesiyle çınlayan çok akıcı ve güzel bir tınısı vardı. Annem bu şiiri Victoria Kız Lisesi'nde öğrenciyken öğrenmişti. Nitekim annemin okuldan bazı arkadaşları da bu şiiri hatırladıklarını söylediler. Kızıma öğretmek için annemden bana bu şiiri yazmasını istemiştim. İsteğimi ikiletmeden yerine getiren annemin yazdıkları, kuşkusuz hatırlayabildiği kadardır. Bu şiiri yazan şairin kimliğini tüm çabalarım rağmen belirleyemedim. Aynalı'nın okuduğu destanlar tarzındaki bu şiirin aslının daha uzun olma ihtimali yüksektir. Velhasıl, tamamen kaybolmaması için bu güzel şiiri de kitabıma alıyorum.

Kitabımı, kişisel gelişimimi herkesten çok borçlu olduğum sevgili annem Meral Birinci ile birlikte; Kıbrıs'ımızın yetiştirdiği çok değerli halk dansları eğitmeni, koreograf ve halk bilimi araştırmacısı, çok yakın dostum Aristodemos Afxentiu'ya ithaf ediyorum. İkisinin de hatıraları bana her zaman ışık tutacaktır...

Bu kitabın oluşmasında çok büyük yardımlarını gördüğüm, yazılarımı bilgisayar ortamına aktaran ve bıkmadan usanmadan tekrar tekrar düzeltilerini gerçekleştiren editörüm Gizem Öztinen'e teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, içerik konusundaki eleştirileriyle bu kitabın mümkün mertebe en hatasız şekilde yayınlanmasına katkı koyan değerli dostum ve çalışma arkadaşım Kani Kanol'a da ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Bu kitaptaki görüş ve düşüncelerin tümünden tamamiyle ben sorumluyum.

Mehmet Birinci
2 Eylül 2018

KIBRIS'IN BAŞINA GELENLER

Kıbrıs eski zamanda, ayrı bir yer değildi.
Anadolu'ya bağlı, ıssız, sakin bir ildi.
Üç defa suya battı, ada oldu sonunda.
Böylelikle tarihi başlıyordu, onun da.

İlk insanlar Asya'dan Afrika'ya geçerek,
Afrika'dan Avrupa, Anadolu seçerek,
Oradan adamıza yerleşen insanlardır.
Eserleri hep taştan, bugün müzede vardır.

İbranice bakırın, koperdi diye adı,
Kıbrıs ismi değişe değişe bundan kaldı.
İlk defa Mısırlılar Turkinen aldı Kıbrıs'ı,
İnsanların korktuğu şeyler idi Tanrısı.

Sonra, Hiram, Finike hükümdarı zapt etti.
Güzel şehirler kurdu, madenleri işletti.
Kinira da Finike hükümdarı ismiydi.
Lakin Yunanlılarla alay etmek iş miydi?

Bu zamanda kuruldu, dokuz hükümet birden.
Altısı Yunan, üçü Finikeliydi.
Çok vergi alındığı için Kıbrıslılardan,
İmdada çağrıldı Asur Kralı Sargon,

Fakat Asurileri Amasis yendi tekrar,
Bir müddet için geldi buraya Mısırlılar.
Mısırda Keykavus'un bozulunca arası,
İran geldi sürüldü Yunan'ın arabası.

Yeşil Kıbrıs'ı almak gayesiyle Araplar,
Yirmi dört defa hücum edip alamadılar.
İsak Komnen, yalancı bir Bizans prensiydi.
Richard'ın nişanlısı tacı Kıbrıs'ta giydi.

İngilizler Kıbrıs'ı, Türk'ten kiraladılar.
Sonra para kesildi, bunun da sebebi var.
Tarih bu ya, bazan sulh, bazan kavga oluyor.
Tarihin yaprakları, işte böyle doluyor.

Kavga olur sulh olur, asırlar gelir geçer,
Sanmayınız bir yerin, tarihi asla biter.

ARISTODIMOS AFXENTIOU ¹

8 Mart 2011 tarihinde kaybettiğimiz Aristodimos Afxentiou ile aramızda çok istisnai bir dostluk ilişkisi vardı.

Aristodimos; sırasında babam, sırasında kardeşim, sırasında halk dansları hocam ve tanıştığımız günden itibaren yaşamının sonuna kadar da hep can yoldaşım olan bir dostum oldu. Onu sayfalara sığdırmak, hatta anlatmak çok zor... Aristodimos anlatılmaz, yaşanır. Onu tanıdığım ve onunla hayatımızın çok önemli anlarını paylaşmış olduğumuz için kendimi olağanüstü şanslı sayıyorum.

Aristodimos Afxentiou, 7 Mart 1944 tarihinde Mağusa kazasının Vadili köyünde doğdu. İlköğrenimini köyünün ilkokulunda tamamladıktan sonra, öğrenimine lise üçüncü sınıfa kadar Mağusa'da devam etti ve hayata atıldı.

Aristodimos'un henüz çok küçük yaşlardan halk danslarına özel bir ilgisi ve yeteneği vardı. Vadili köyünde gerçekleşen hemen her etkinlikte aktif rol alır ve halk dansları oyunlarına mutlaka katılırdı. Aristodimos, Kıbrıs halk danslarını ilk gençlik yıllarında Grigoris Assiotis adlı bir halk dansçısından öğrendi. Daha 14 yaşındayken Mağusa'nın Prastyo (Dört Yol) köyünde halk dansları eğitmenliği yapmaya başladı. Bunu Pirga (Pirhan), Kontea (Türkmenköy), Lefkonuk (Geçitkale) ve İpsos (Akova) gibi daha birçok Mesarya köyünde yaptığı eğitim çalışmaları takip etti.

1961 yılında kurulan Lisi (Akdoğan) Güzel Sanatlar Derneği (SYKALLY), Aristodimos'tan derneğin Kıbrıs halk dansları eğitmenliğini üstlenmesini istedi. Bu görevi kabul eden Aristodimos, 1961 yılından itibaren yaşamının sonuna dek Sykally'nin halk dansları eğitmeni

¹ Birinci, Mehmet; "Aristodimos Afxentiou", Halkbilimi Dergisi, Sayı:58, 2012.

ve koreografi olarak görev yaptı. Bu görevi başlangıçta, önce nişanlısı sonra da karısı olan Hriso Pastella ile birlikte üstlendiler.

Aristodimos Kıbrıs tarihinde ilk defa Kıbrıs halk oyunlarına koreografi yazarak bu oyunları sahneye ve televizyona uyarladı. Karısı Hriso da kadın oyunları eğitimliği yaptı. Hriso ne yazık ki genç yaşta kansere yenik düşerek 3 Haziran 1984 tarihinde, 38 yaşında hayata veda etti.

Aristodimos ve Hriso, Sykally'nin halk oyunlarından yarattığı skeçlerde hep başrollerde oynadılar. Hriso'nun vefatından sonra ikinci bir izdivaç yapmayan Aristodimos, Sykally'deki sanat çalışmasına yaşamının sonuna kadar devam etti.

1960'lı yıllarda, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk kurulduğu dönemlerde Kıbrıs Televizyonu'ndan yayınlanan, koreografisini Aristodimos'un yazdığı ve aynı zamanda hem yönetip hem de başrol oynadığı iki önemli halk dansları skeci vardır: Birincisi 1962 yılında sahnelenen "Aşk ve Düğün"(Idillio Ke Gamos), ikincisi 1966 yılında sahnelenen "Harman Yerinde"(Sta Marmarenia Alonia) ve üçüncüsü de 1978 yılında sahnelenen "Derin Kökler" (*Vathyes Rizes*). Bunların sonuncusu ama en önemlisi olan "Derin Kökler" Bir yandan Kıbrıs köylüsünün hasat ve eğlence geleneklerini halk oyunları ile canlandırırken, diğer yandan da Kıbrıs'ta iç içe yaşayan iki ulusal topluluğun arasında derin ve köklü bir ilişki, kültürel bağlar olduğunu; birbirleriyle dayanışma içinde, aralarındaki farklılıklara saygı göstererek, sevgi ve dostluk içinde yaşadıklarını anlatan, ve bugün hala benzeri sahnelenmemiş bir halk dansları şaheseri idi.

Bundan başka, Aristodimos'un diğer tüm oyunları Kıbrıslı izleyicilere muhteşem bir seyir zevki vermiş ve büyük beğeni toplayarak çok popüler olmuştu.

Bu başarıda kuşkusuz Aristodimos'un birçok bakımından büyük payı vardı. Her şeyden önce, seçilen

konu insanımıza politik bir mesaj veriyordu. Aristodimos gerçek bir “halk için sanat” adamı, gerçek bir Kıbrıs aşığıydı. Yüreği insan sevgisiyle doluydu. Çok içten, samimi bir barışseverdi. Kıbrıs Türklerini çok seven ve Kıbrıs’ta barış için ömür boyu mücadele etmiş olan gerçek bir yurtseverdi. Onun bu barışsever ve yurtsever kişiliği yazdığı senaryolara derinlemesine işlemiş ve seyirciye oyun esnasında öyle canlı bir şekilde aktarılmıştır ki, oyunu izleyip de bu mesajı almamak, bundan etkilenmemek mümkün değildi.

Aristodimos Kıbrıs halk oyunlarını neredeyse iliklerine kadar sindirmiş, her oyunun her figürünü en ince detayına kadar bilen, her figürün estetiğinin ve vurgusunun doğru yapılmasına aşırı önem gösteren ve işini çok ciddiye alan bir eğitmendi. Bu da onun yönetmenliğinde sahnelenen oyunların beğeni toplamasında önemli bir etkendi.

Tüm bunlara ek olarak, Aristodimos’un dansçılığı, oyunculuğu bir başkaydı. Onun Kıbrıs halk danslarını icra ediş ve yorumlayış tarzı, olağanüstü güzel ve kendine özgü bir nitelik taşıyordu. Aristodimos gerçek bir Kıbrıs halk dansları ustasıydı. Bugüne dek de ondan iyisini görmediğimi, Kıbrıs oyunlarını bu kadar muhteşem icra edebilen ikinci birini tanımadığımı gönül rahatlığıyla söyleyebilirim.

Aristodimos’un bir keresinde bir tavernada oynadığı güzel bir Yunan zeybeği çok beğenilmişti. Taverna müşterilerinden biri ona bu tarz oynamayı nereden öğrendiğini sorar. Aristodimos “Kendi kendime öğrendim” deyince istediği yanıt alamayan adam ısrar eder: “Olmaz, bu tarzı mutlaka Aristodimos’tan öğrenmiş olmalısın, çünkü ondan başka kimse böyle oynayamaz.” Aristodimos da bunun üzerine “Benim adım da Aristodimos Afxentiou, teşekkür ederim!” diye yanıt verir.

Doğal bir barış gönüllüsü olan Aristodimos, Sykally ve HASDER’in ortak kültür, barış arayışları ve iki ulu-

sal topluluğun yakınlaştırılması çabaları çerçevesinde, ara bölgede bulunan Ledra Palace Oteli'nde, 1994 yılında bir araya gelmesine de önderlik edenlerden biri oldu.

HASDER ve Sykally, bu ilk buluşmadan sonra bir kez Kuzey bir kez de Güney Kıbrıs'ta olmak üzere iki kez bir araya gelerek ortak çalışma yaptılar. Bir kez de Ledra Palace'ta ortak bir gösteri düzenlediler.

Ayrıca 1995 yılında Almanya'nın Dortmund kentinde konuya ilgi duyan Almanlara Kıbrıs halk dansları üzerine ortak bir eğitim verdiler. Bu çalışmada Sykally adına lider ve eğitmen olarak sahnede yine Aristodimos vardı. Aristodimos'la dostluğumuz bu çalışma esnasında iyice pekişti. Bu çalışma sırasında Aristodimos'la dört gece aynı odayı paylaştık. Görev bitip de ayrılma anı geldiğinde, ikimiz de Kıbrıs'a dönecek olmamıza rağmen ayrı uçaklarla birimiz Kuzey'e birimiz Güney'e gidecektik; tekrar ne zaman görüşme şansı bulacağımız da meçhuldü. İkimiz de bu ayrılık anında gözyaşlarımızı tutamamıştık.

Barış yanlıları, 2000 yılında Kuzey Kıbrıs'ta yapılacak olan genel seçimlere, ortak bir cephe içinde, Barış ve Demokrasi Hareketi (BDH) olarak katılmışlardı. BDH'nin seçimden kısa bir süre önce Atatürk Kapalı Spor Salonu'nda düzenlediği büyük kitlesel mitingde, Aristodimos ve ben, kitleyi coşturmak için iki kişilik kısa bir halk dansları gösterisi sunmuştuk. Bu kısa gösterinin koreografisiyle birlikte, kullanılacak oyun ve figürlerin seçimini de tamamen Aristodimos yapmıştı. Kıbrıs'ta barış uğruna hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan Aristodimos, "KKTC" seçimleriyle ilgili böyle bir etkinliğe katılmasının Güney Kıbrıs'ta başına getirebileceği olası sıkıntıları hiçe sayarak, barış isteyen Kıbrıslı Türk kardeşlerini teşvik etmek ve cesaretlendirmek için bu etkinlikte sahne almakta en küçük bir tereddüt göstermemişti. Bu kısa gösteri, benim hayatımın en güzel

gösterisi ve halk dansçısı olarak elde ettiğim en kıymetli ödül olmuştur. Aristodimos gibi bir ustalar ustasıyla ikili bir gösteride aynı sahneyi paylaşmak, benim için halk dansları hayatımın en büyük onuru oldu. O gün her ikimiz de Atatürk Spor Salonu'nda toplanan o muhteşem kalabalığın önünde, gerçekten yüreklerimizi de ortaya koyarak çok coşkulu oynadık.

Aristodimos vefatından iki yıl kadar önce Sykally ve HASDER yönetim kurullarını tekrar toplayarak yeni bir çalışma başlatmış, yine Türk-Rum dostluğunu temel alan bir senaryo ve koreografiyle ortak bir çalışma planlamıştı. Ama buna ne yazık ki ömrü yetmedi. Eşi gibi onu da kanser illeti bizden aldı. HASDER ve Sykally yönetimlerinin, bu çalışmayı Aristodimos'un anısına tamamlamakta kararlılık göstereceklerini umarım.

Aristodimos doğduğu köy olan Vadili'yi çok seviyordu. Evinde ve topraklarında Türkiye'den gelen göçmenler yaşamasına rağmen kimseye kırgınlık göstermedi. Bu konuda her zaman hayatla ve emperyalist güçlerin bu oyunlarıyla dalga geçmesini bildi. Ülkemizin başına gelenler için hiçbir zaman masum insanları suçlamadı. Barikatlar açılıp geçişler serbest bırakıldıktan sonra, köyü Vadili'ye neredeyse her gün gitti. Oradaki hem eski köylüleri hem de yeni yerleşenlerin hepsi onu çok seviyordu. Bu yüzden yakın dostları ona sık sık, adaylığını koysa Vadili'ye belediye başkanı seçilecek kadar popüler olduğunu söyleyip takılırdı.

Aristodimos ardında güzel bir eser bırakıp ayrıldı. Kıbrıslılara halk danslarının ve bunun yanında kendi özgün kültür ve yaratıcılıklarının yeniden kazandırılmasında önder rol oynayan istisna insanların başında o gelir.

Kıbrıs folklor camiası Aristodimos'un anısını mutlaka yaşatacaktır, yaşatmalıdır.

KIBRIS TÜRK TOPLUMUNDA HALK DANSLARININ GELİŞTİRİLMESİ ÇALIŞMALARI

Kıbrıs Türk toplumunda halk dansları uzun yıllar ihmal edilmiş, 1940'lı yıllardan başlayarak Türkiye halk oyunları “milli oyunlar” tanımlamasıyla okullarımızda ve çeşitli kurumlarımızın çatısı altında oynanıp sahnelenmiştir. Kıbrıslı Rumların bu alandaki çok daha eskiye dayanan çalışmalarının aksine, toplumun kendi öz kaynaklarına yönelik araştırma yapma ihtiyacı, bizde ancak 1970'li yılların ortalarına doğru gündeme gelmiş, Kıbrıslı Türkler kendi gerçek halk danslarını derlemek ve geliştirmek için çalışmalara ancak bu tarihten itibaren başlamıştır.

Bu alanda toplumumuzda var olan en önemli yazılı çalışmalar, kuşkusuz Halk Sanatları Derneği (HASDER) tarafından 1986 yılından beri yayınlanmakta olan Halkbilimi dergisi ve Kani Kanol'un 2006 yılında HASDER Yayınları tarafından yayınlanan *Kıbrıs Halk Danslarının Yakın Geçmişi* adlı kitabıdır. Bu kitap, Kıbrıs halk dansları ve özellikle Kıbrıslı Türklerde halk danslarının geçmişine ait oldukça doyurucu bilgiler içermektedir. Bunlara ek olarak, 2011 yılında Kıbrıs Türk Halk Dansları Federasyonu tarafından yayınlanan *Genel Halk Dansları ve Müzik Rehberi*'ni sayabiliriz.

Toplumumuzda halk dansları alanında mevcut yazılı çalışmalar halen yok denecek kadar az olduğu için, 1972'den beri kesintisiz olarak halk danslarıyla ilgilenmiş birisi olarak, ben de bu alanda tanık olduğum olayları ve gelişmeleri, gelecek nesillere aktarma ihtiyacı duydum.

*

Samanbahçe'den çok sevdiğim bir arkadaşım olan İsmail Kırmızı, ortaokulun üçüncü sınıfına devam ettiğimiz sıralarda, Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi'ne bağlı olarak 1972 yı-

lında kurulan Kıbrıs Türk Folklor Araştırma ve Eğitim Merkezi'nin halk dansları çalışmalarına katılmaya başlamıştı. İsmail sık sık beni de çalışmalara katılmam için teşvik ediyordu. O dönemde çalışmalar cumartesi günleri öğleden sonra, Lefkoşa Türk Lisesi'nin salonunda yapılıyordu. Ben o yıllarda Lefkoşa İngiliz Okulu'nda (*The English School of Nicosia*) öğrenciydim. Okulla yoğun geçen bir haftanın ardından, hafta sonumu halk dansları çalışmalarına ayırmak istemiyordum. Bu bana abes bir uğraş gibi geliyordu. Zamanımı doğru değerlendirmiş olamayacağım kaygısını duyuyordum. Ayrıca sanırım bu tür bir faaliyette başarılı olamayacağımdan da korkuyordum. Buna rağmen, bir süre sonra, 1972 yılı sonbahar ayları içinde olacak, Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi, Kıbrıs Türk Folklor Araştırma ve Eğitim Merkezi tarafından yürütülen halk dansları çalışmalarına izleyici olarak katılmaya başladım. Bu daire tarafından bana verilmiş olan 00034 numaralı ve 1972 tarihli üye kimlik kartımı hala saklıyorum. Bu kartın üzerinde, zamanın daire müdürü olan Fikret Kürşat'ın imzası var.

Adı Soyadı	MEHMET T. BİRİNCİ
Doğum Yeri	LEFKOŞA
Doğum Tarihi	20-10-1958
Mesleği	ÖĞRENCİ
Baba Adı	FERİD M. BİRİNCİ
Giris Tarihi	1972
Adres	68. ÇIKARME CAD. LEFKOŞA

Çalışmalara katılmaya başladığım halde, bir türlü bu çalışmalarda faal olmayı göze alamıyordum. Ancak ortamdaki ve orada oluşmaya başlayan dostluklardan da keyif almaya başladığımı fark etmiş, çalışmalara düzenli gider olmuştum.

Dairenin çalışmalarına izleyici düzeyinde katılmaya başladıktan birkaç ay sonra, yani 1973 yılı başlarında, öğretmenlerimiz, İngiliz Okulu'nun Haziran ayında ger-

çekleşecek olan geleneksel “Open Day” (halka açık gün) etkinlikleri için bir Türk halk dansları ekibi hazırlayarak gösteri yapma kararı almıştı. Bu işle özellikle Türkçe dilbilgisi ve edebiyat öğretmenimiz Mahmut İslamoğlu ilgileniyordu.

“Open Day”, o yıllarda İngiliz Okulu’nda öğrencilerin muhtelif etkinliklerinin velilere ve halka sergiler ve gösterilerle sunulduğu bir gündü. 1972-1973 ders yılında İngiliz Okulu’nda bulunan Türk öğrenci sayısı 100 civarındaydı.² Türk öğrenciler yaşanan toplumlararası çatışmalar nedeniyle 1964 yılında Lefkoşa’nın Rum kesiminde kalan okula devam edememiş; aynı yıl bu öğrenciler için Köşklüçiftlik’te önce İngiliz Okulu olarak başlayıp ardından İngiliz Koleji adıyla devam eden ve son olarak da Türk Maarif Koleji adını alan, Kıbrıs Türk Maarifi’ne bağlı yeni bir okul kurulmuştu.

Lefkoşa İngiliz Okulu (*The English School of Nicosia*), enklavlarda yaşayan Kıbrıslı Türklerin ada üzerinde serbest dolaşımı sağlandıktan sonra, ancak 1967 yılı sonunda yeniden Türk öğrenci kabul etmeye başlamıştı. Sınavla yapılan öğrenci kayıtları ve okulun paralı olmasından dolayı, 1973 yılında okulda Türk öğrencilerin az olması nedeniyle, öğretmenlerimiz ayıya dayı demek zorunda kaldılar ve yeteneği olanı da olmayanı da oluşturulacak ekibe aldılar! Ben de biraz da “me to zori”³, sevdiğim bir öğretmen olan Mahmut İslamoğlu’nu kırmamak için ekibe katıldım.

Ekibin eğitimini, o yıllarda Kıbrıs Türkleri arasında neredeyse tek halk dansları eğitmeni olduğunu söyleyebileceğim Mustafa Serdengeçti üstlendi. Sonradan hem halk dansları hocam hem de çok iyi bir dostum olan Mustafa Serdengeçti, o zamanlar Türkiye’deki eğitimini yeni tamamlayıp Kıbrıs’a dönmüş, milliyetçi dü-

² Yıltan Taşçı’nın *İngiliz Okulu’nda Öğrenim Görmüş Kıbrıslı Türk Değerler* adlı kitabında, bu döneme ait öğrencilerin sayısını 102 olarak tespit ettim.

şüncelerin etkisi altında bulunan genç bir öğretmendi. Serdengeçti; o dönemde Kıbrıs halk danslarına Türk toplumu liderliği içinde ilgi gösterilmemesi, Kıbrıs halk danslarının halk içinde oynanmasına rağmen eğitimciler tarafından bilinmemesi, ve bir de Geçici Türk Yönetimi'nin Kıbrıs Türk folklorunun özünü inkar ederek Türkleştirme siyaseti gütmesi nedeniyle; İngiliz Okulu Türk halk dansları ekibine Köroğlu adı verilen Bursa kılıç kalkan oyununu, “Kıbrıs zeybeği” adıyla bilinen bir Silifke oyununu, Antep yöresinin Çepikli oyununu ve bir de Balıkesir yöresinin “Bengi” adıyla bilinen oyununu öğretmişti. O yıllarda halk oyunları “milli oyunlar” olarak bilinmekteydi. “Open Day” gösterisi sırasında bizlere tedarik edilen kıyafetler kızlar için Antep yöresi kıyafetleriydi. Erkekler için ise Bursa kılıç kalkan kıyafetleri verilmişti.

Gösteri için yürütülen hazırlık ve prova çalışmalarında, bu işte oldukça beceriksiz olduğum ortaya çıkmıştı. Pek başarılı olamıyor, yapısı itibarıyla zaten biraz asabi bir kişilik olan Serdengeçti'nin de zaman zaman sabrının taşmasına neden oluyordum.

Ama bu arada İngiliz Okulu'nda halk dansları çalışmalarına başlamış olduğum için, İsmail'le birlikte, Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi'nin Lefkoşa Türk Lisesi salonlarında sürdürdüğü çalışmalarda da faal ol-

İngiliz okulu Türk Ekibi:Soldan Sağa-ayaktakiler: Mehmet Birinci, Ahmet Arnavut, Derviş Bağzıbağlı, Metin Kemal, Öner. Oturanlar, Savaş Balman, Küfi Birinci

³ Rumca, “zorla”.

maya başlamıştım.

Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi bünyesinde başlatılan halk dansları çalışmaları, 9 Nisan 1973 tarihinde Zafer Sineması'nda yapılan bir gösteriyle ilk kez izleyici önüne çıktı. Daire ekipleri böylece ilk halk dansları gösterilerini Zafer Sineması'nda halka sunmuş oldu.⁴

Gençlik Spor ve Kültür Dairesi bünyesindeki halk dansları çalışmalarına sonradan katılmış olduğum için, haliyle ben bu gösteride yer alamadım. Ama o zaman için çok yetenekli ve kaliteli insanlardan oluşan ekipler kurulmuştu. Başta eğitmen ve halay başı olarak Mustafa Serdengeçti; müzikte üstat Aytaç Çağın (zurna) ve Erdal Osman Ilıcan (davul); as ekipte Erbil Çinkayalar, Gülay Hasan, Naziyet Yerebakan, Servet Burancan, Dilber Hasan, Melike Erkan, İsmail Kırmızı, Murat Serdengeçti, ve ne yazık ki genç yaşta kaybettiğimiz Ömer Enver Anıl, anımsayabildiklerimizdir.

9 Nisan gösterisinde yer alan ekipler, Antep, Elazığ ve Erzurum yöresi halk danslarını sunmuşlardı. Ayrıca ilkokul çocuklarından oluşan bir de Çorum ekibi vardı. 1972 yılında Gençlik Spor ve Kültür Dairesi bünyesindeki "Kıbrıs Türk Folklor Araştırma ve Eğitim Merkezi"nin sadece adı öyleydi! Misyonu ise Kıbrıs Türk folklorunu Türkiye folkloru içinde asimile ederek millileştirmek olmalıydı ki, bu dönemde çalışmalara katılan gençlere sadece Türkiye'nin muhtelif yörelerine ait halk dansları öğretiliyordu. Araştırma filan yapıldığı da yoktu!

9 Nisan gösterisinde, Antep yöresinden Dokuzlu,

⁴ Mustafa Serdengeçti'nin bana verdiği bilgiye göre, bu ekipler önce Mart 1973'te Çağlayan Bar'da Kıbrıs'taki diplomatik misyon temsilcilerine bir gösteri yapmıştı. Ancak halka yönelik ilk gösteri, 9 Nisan 1973'te Lefkoşa Zafer Sineması'nda yapılan gösteridir. Çağlayan Bar'daki gösteri 9 Nisan gösterisi için bir prova gibi olmuştu.

Oğuzlu, Leylim, Şirin Nar, Mendilli ve Çepikli; Elazığ yöresinden Çayda Çıra, Delilo, Fatmalı, Tamzara ve Büyük Ceviz; Erzurum yöresinden Erzurum kız oyunları oynanmıştı.

Erzurum kız ekibi o zamanki Sosyal Yardım Dairesi'nin çocuk yurdunda kalan kızlardan oluşmuştu. (Bunlardan Ziyet Memduh, Rahme Yeldan Hürelle, Aliye Sinem ve Ayşe Baltaşlı hatırlayabildiklerim). Oynadıkları oyunlar Aşahtan Gelirem, Kavak, Beyaz Güvercin, Nari ve Tersine isimli oyunlardı.

Çocuk ekibinde Cemal Bulutoğulları, Derviş Bağzıbağlı, Mejdı Aldanmaz, Erkan Ertalu gibi günümüzün tanınmış isimleri görev almıştı. Çocuk ekibinin kızlarından aklımda sadece Fiğen Uysal var.⁵

Bu gösteri sırasında ilginç bir de olay yaşanmıştı. Öğrencilere yönelik gündüz seansı esnasında, hareketli Antep danslarından Dokuzlu'nun koşması sırasında, halay başı Serdengeçti, Zafer Sineması'ndaki eski ve köhne sahnenin tahtalarından birinin kırılmasıyla pistin içine düşmüş, fakat fazla nazlanıp sızlanmadan ama oldukça öfkeli bir şekilde ayağa kalkıp, izleyicilere yöneticilerimizin beceriksizliğinden sitem eden etkili bir nutuk atmıştı! Bu, milliyetçi Mustafa Serdengeçti'nin çok uzak olmayan bir gelecekte radikal bir muhalif olacağıının ilk işaretlerinden biriydi.

9 Nisan 1973 gösterisinden sonra, İngiliz Okulu'ndaki "Open Day" gösterisini yaptık. Bu gösteriden elimde kalan resimlerin biri hariç tümüne Haziran 1973 diye not düşmüşüm. Ancak bir tanesinin üzerine

⁵ 9 Nisan 1973 tarihindeki gösterilerde yer alan tüm görevlilerin ve icra edilen oyunların tam listesi için, Kani Kanol'un HASDER yayınları tarafından yayınlanmış *Kıbrıs Türk Halk Danslarının Yakın Geçmiş* adlı kitabına başvurabilirsiniz. Ben de tamamını hatırlayamadığım oyunların adlarına bu kitaptan bakarak hafızamı tazeledim. Ayrıca aklımda kalan ekip elemanlarının isimlerini genellikle şimdiki soyadlarıyla verdim. Kani Kanol'un kitabında bu elemanların tamamını 1973 yılındaki isimleriyle bulacaksınız.

*9 Nisan 1973
gösterisinden
bir anı...*

*Gençlik Spor ve
Kültür İşleri
Dairesi Erzurum
Kız Ekibi*

*İngiliz Okulu'nun haziran 1973 "Open Day" etkinliğindeki gösteri-
nin anısına İsmail Kırmızı ile çektiğimiz fotoğraf*

1973
Haziranunda ingiliz
okulunda
yapilan "Open Day"
gösterisinden anılar...

nedense Mayıs 1973 yazmışım! Bu nedenle “Open Day” etkinliğinin çok büyük bir ihtimalle haziran ayında gerçekleştiğine inanıyorum.

Gösteriyi okulun girişinde solda, futbol oyun alanlarına inen yamacın üst kısmında bulunan tenis kortlarında yapmıştık. Gösteri ekip açısından başarılı sayılabilir. Çünkü bu ekiptekilerin neredeyse tümü ilk kez halk dansları oynamış ve çoğu da çalışmalara benim gibi isteksiz başlamıştı. Güzel bir gösteri olmuş ve izleyenlerin de ilgisini çekmişti. Ancak gösteri öncesi ve esnasında Kılıç Kalkan ekibi oyuncularının okul içinde Osmanlı yeniçerilerini çağrıştıran kıyafetleriyle ve ellerinde kılıç kalkan taklitleriyle dolaşması, bazı Rum ailelerin tepkisine neden olmuştu. Bir Rum’un “Ne oluyoruz yahu, burası da mı Türkleşti?” gibisinden konuştuğuna bizzat kulak misafiri olduğumu hatırlarım. Bence bu tepki haksız da değildi. Henüz 1963-64 olaylarının etkisi sürerken ve adada bir barış ve huzur ortamı tesis edilmemişken, İngiliz Okulu’nda bile olsa, savaş çağrışımları yapan bu oyunun neredeyse yeniçeri kıyafetlerini andıran kostümlerle oynanmasını, bu günkü aklımla bir tahrik olarak kabul ediyorum. O gün okulda olay çıkmamış olması bir şans. 13-14 yaşlarında, var olan siyasi durumun genelde farkında bile olmayan çocukların böyle bir tahrik için kullanılmasını da adi bir istismar olarak değerlendiriyorum.

Bu etkinlikten sonra Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin 50. yılını kutlama etkinlikleri çerçevesindeki gösteriler için hazırlıklara başladı. 9 Nisan gösterisinde Antep yöresi halk danslarını sunan ekip dairenin as ekibiydi. Benim de dahil olduğum, çalışmalara sonradan başlayan yeni elemanları içeren ve yine Antep yöresi halk danslarını icra eden ekipse ikinci ekibi oluşturuyordu. Bu çalışmalar esnasında aniden Mustafa Hoca’nın takdirini toplamaya başladığımı fark ettim. Antep oyunlarının ayak hare-

ketlerinde hep beni örnek gösteriyordu. Neyi neden iyi ve doğru yaptığımı anlamış değildim; ama hocanın sürekli takdiri beni teşvik ediyordu.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. yılını kutlama etkinlikleri sırasında, yenilerden oluşan Antep oyunları ekibinin halay başı olarak ben görev aldım. Ayşe Bağdadi halayın baş kadın elemanı olarak yanımda görev almıştı. En çok aklımda kalansa Mağusa Namık Kemal Meydanı'nda yaptığımız gösteridir. Ayrıca Ortaköy'de Neptün adındaki açık hava amfi-tiyatrosunda yapılan gösteri de güzel ve başarılıydı. Bizim ekibe Neptün'de görev verilmemişti. Neptün'deki bu gösteri ve yanılmıyorsam Baf Kasabası'nda yapılan gösteriye, Türkiye'den gelen Erzurum Atatürk Üniversitesi Artvin halk dansları ekibi de katılmıştı. Bu ekipten Müfide adlı kadın elemanla Kürt Fevzi olarak bilinen ve adeta kola içer gibi Anglia⁶ içen arkadaş, en çok aklımda kalanlar... Erzurum ekibinin çok başarılı gösteriler yaptığını da vurgulamalıyım.

Ayrıca 50. yıl etkinlikleri için KTKA'ya bağlı İbrahim isminde bir asker, bize Erzurum yöresi erkek oyunlarını öğretmekle görevlendirilmişti. Yıl 1973 ve 1974... Aklımda kalan oyunlar arasında, bugün hala oynatabildiğim Başbar ve Bıçak oyunları var.

50. yıl etkinlikleri münasebetiyle gösteri yaptığımız diğer bölgelerse, albümlerimde bulunan fotoğrafların üzerine düştüğüm notlara göre şunlar:

10 Ocak 1974, KTKA Değişirme Birliği onuruna Ortaköy Konak Sineması'nda yapılan gösteri; 6 Şubat 1974 Luricina (Akıncılar) gösterisi; 13 Şubat 1974 Çatoz (Serdarlı) gösterisi; ve yine 1974 yılında, aynı dönemde, tam gününü kaydetmediğim Poli köyü gösterisi.

Bir de bizim dışımızda as ekibin katıldığı gösteriler

⁶ Kıbrıs içkisi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. Kuruluş yılı kutlamaları için 24/10/1973 tarihinde Mağusa Namık Kemal Meydanı'nda gösteri yapan Gençlik, Spor ve Kültür işlerine bağlı Antep ekibi....

Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. Kuruluş yılı kutlamaları için 27/10/1973 tarihinde Lefkoşa'da Neptün'de Erzurum Atatürk Üniversitesi Halkdansları ekibi. Soldan-Sağa: Cihat, Selmin, Fevzi, Güneş

Lefkoşa'da Neptün'de Erzurum Atatürk Üniversitesi Halkdansları ekibi. Fevzi ile Müfide.

var. Bunların nerelerde yapıldığını anımsamıyorum. Aklımda sadece Neptün'deki büyük gösteri ve Baf Kasabası'na gösteri için gittikleri kaldı.⁷ As ekip de Antep yöresi halk danslarını oynamaktaydı. Ekibin omurgasını 9 Nisan 1973 gösterisinde görev alan arkadaşlar oluşturuyordu.

Bu kutlama etkinlikleri çerçevesinde gösteri yapmak için köylere yaptığımız otobüs yolculukları da çok eğlenceli olurdu. Topluca çalıp söylemelerin dışında, idarecilerimize takılarak zaman zaman onları kızdırmak da bizi eğlendiren olayların başındaydı. Özellikle sevgili Aytaç (Çağın) abimize, duygusallığını ve hassasiyetlerini bildiğimiz için takılmadan duramazdık. Ama Daire Yöneticisi Mehmet Kansu, Serdengeçti Hoca, ve hatta Erbil Çinkayalar da bizim sataşmalarımızdan zaman zaman nasibini almaktaydı. En çok aklımda kalansa Poli gezimiz oldu! Karayoluyla Limnidi ve Goççina'dan geçerek Poli'ye gitmiştik.

Yine 1973 yılında, Mustafa Serdengeçti'nin öğretmenliğini yaptığı Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi ekibi İzmir'de bir uluslararası festivale katıldılar (1. İzmir Akdeniz Gençlik Festivali). Ben okul durumum müsaade etmediği için bu festivale katılamadım. Zaten okul, askerlik ve iş hayatım dolayısıyla, faal olarak halk dansları etkinliklerine katıldığım dönem boyunca yurt dışı etkinliklerine çok ender katılabildim.

İzmir Festivali'nde Kıbrıs'tan gelen ekibin Antep yöresi oyunlarını oynaması ilgili çevrelerde hayret uyanırdı. Özellikle Antep'ten gelen ekipten bazı elemanlar bizimkilere, "Sizin kendi yöresel oyunlarınız yok mu, neden Antep yöresinin oyunlarını oynuyorsunuz?" diye sormuşlar... Tabii bizimkiler bu sorulara verecek yanıt bulamayınca, "Bizim kendi yöresel oyunlarımız yok mu?" sorusu ilk kez kafalarına dank etmiş!

⁷ Bu ekibin katıldığı etkinlikleri de belki ekip elemanları ya da Mustafa Serdengeçti hocamızın kendisi yazar.

10 Ocak 1974, Ortaköy Konak Sinemasında KTKA mensuplarına gösteri... Erzurum erkek ekibi.

10 Ocak 1974, KTKA personeli ve Gençlik Spor ve Kültür Dairesi'ne Erzurum Erkek Oyunlarını öğreten İbrahim, "Bıçak Oyunu" esnasında.

6.2.1974, Luricina. Gençlik Spor ve Kültür Dairesi'ne bağlı "Erzurum Erkek Ekibi" Soldan sağa: Mustafa Serdengeçti, Mehmet Yaşın, Mehmet Birinci, Tümer Garip, Merih Mustafa.

13.2.1974, Çatoz. Erzurum Erkek Ekibi.

Gençlik Spor ve Kültür Dairesi halkdansları ekibi Poli yolculuğunda, 1974.

Gençlik Spor ve Kültür Dairesi halkdansları ekibi Poli Türk Sinemasının sahnesinde. 1974.

İzmir dönüşü, Gençlik Dairesi yetkilileri; Mustafa Serdengeçti, Aytaç Çağın, Erbil Çinkayalar, Mehmet Levent ve Hüsrev Kaya'dan oluşan bir ekiple, yerel oyunlar üzerine kafa yormaya ve araştırma yapmaya girişti.

2. İzmir Uluslararası Akdeniz Gençlik Festivali'ne katılan Kıbrıs Türk Folklor Ekibi'ne ait Türkiye'de yayınlanmış posta kartı.

O dönemlerde Fikret Kürşat başkanlığındaki Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi, ülkücülük ve Turancılık propagandası yapılan odaklardan biriydi. Şahsen ben de ülkücü fikirlerin etkisi altındaydım. O yıllarda Girne Caddesi'nde, Bedevi Pastanesi'nin az ilerisinde, Ahmet Becerikli'nin evinin üst katında bulunan Milli Ülkü Derneği'ne, hem mahalleden (Samanbahçe'den) hem de halk danslarından arkadaşım olan Mustafa Hasan⁸ ile gitmeye başlamıştık. Hatta bir ara Mustafa Serdengeçti Milli Ülkü Derneği'nin kültür kolu başkanı, ben de yardımcı olmuştum.

Bu aşırı ırkçı ve şöven ortamda yetişen kafalar, “Kıbrıs Türklerinin yerel dansları nasıl olmalı?” sorusuna,

⁸ Mustafa Hasan, sonradan Ergüven soyadını aldı ve Harbiye'den mezun mücahit komutanlarına katıldı. Kurmay albaylıktan emekli oldu. Soyadı kanunu çıktıktan sonra Ergüven soyadını almış olmasına rağmen, yakın çevresi onu emekli bir polis çavuşu olan babasının lakabı olan “China” olarak bilirdi.

ırkçı kafa yapılarına uygun bir yanıt uydurdu. Buna göre, Kıbrıslı Türkler Anadolu'nun hangi yörelerinden gelmişse, oyunları da mutlaka bu yörelerin yerel oyunlarına benzemeliydi.⁹ Yani oyunlar daha çok Silifke-Karaman yörelerine yakın olmalıydı.

Bu mantıkla yola çıkarak birkaç köyde araştırmalar yaptılar. 1973 yılında Kıbrıs'ta hala dizlik gibi yöresel kıyafetler giyen insanlar, Kıbrıs yöresel danslarını bilen hem müzisyenler hem de dansçılar bulunabiliyordu. Ama çok yüzeysel bir araştırma yapan bu ekip, Türk-İslam eğlence tarzına çok yakın olan Çiftetelli dışında, Kozan, Azize¹⁰, Dolama, Bekri¹¹, Erkek Zeybeği, Orak, Sandala Mandala (Topal), ve kadın oyunu olarak da Nişan oyunu olmak üzere toplam 9 oyun düzenledi. Bu oyunlardan Çiftetelli, Kozan ve Orak dışında kalanlar çok bariz şekilde Silifke yöresinin oyunlarını andırarak şekilde düzenlenmişti. Hele "Azize" adı altında düzenlenen oyunda dansçıların eline verilmedik bir tahta kaşıklar kalmıştı!¹²

⁹ Anılarımı yazmakta olduğum sırada görüşlerine başvurduğum Mustafa Serdengeçti, bana bu konuda Daire Başkanlığı'nın talimatı bulunduğunu söyledi.

¹⁰ Aziziye sirtosuna yakıştırdıkları isimdi bu!

¹¹ Günümüzde "Mandra" olarak oynanan oyun.

¹² Bu arada değerli müzisyen Aytaç Çağın, 30 Eylül 2017'de sosyal medya paylaşım sitesi Facebook'ta yapmış olduğu açıklamada, kendisinin Kıbrıs Türk halk dansları araştırmalarına 1972 yılında tek başına başladığını, 1973 yılında da yukarıda belirttiğim ekiple araştırmalara devam ettiklerini, ancak amirleri tarafından dikkate alınmadıkları için 1. İzmir Uluslararası Akdeniz Festivali'ne Antep oyunları ile katıldıklarını; orada ise Ertuğrul Atlet adında birisi tarafından eleştirildikten sonra, 2. İzmir Uluslararası Akdeniz Festivali'ne, derlemiş oldukları Kıbrıs oyunları ile katıldıklarını belirtmiştir. Aytaç Çağın'a göre, derlemiş oldukları oyunlar 6 tanedir. Halbuki ben 9 tane olduğunu anımsıyorum. Aytaç Çağın'ın söz konusu açıklamasında adı verilen oyunlar arasında, Zeybek, Nişan ve Dolama oyunları yer almıyor. Bu üç oyun muhtemelen 2. İzmir Festivali'nden döndükten sonra derlenmiştir.

Bu oyunlar düzenlendikten sonra araya 15-20 Temmuz 1974 felaketleri girdiği için, bunlarla yaptığımız önemli herhangi bir gösteri olduğunu hatırlamıyorum. Daha doğrusu anımsadığım önemli bir etkinlik yok. Ancak 1974 savaşından hemen önce, Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi'nin ekipleri, ikinci kez İzmir Akdeniz Gençlik Festivali'ne katıldılar.¹³ Festivalde bu sefer Antep oyunlarının yanı sıra, yarım yamalak ve bir kısmı yukarıda belirttiğim gibi düzmece şekilde de olsa toparlanıp derlenen Kıbrıs oyunlarını da sundular. Böylelikle derlenen Kıbrıs Halk oyunları, Kıbrıs Türk toplumu adına ilk kez bu festivalde sahnelenmiş oluyordu. Ben okul durumumdan dolayı bu festivale de katılamamıştım.

Omorfo, 1975, Can Çobanoğlu, Mehmet Birinci, İsmail Kırmızı, Melike Erkan (Yorgancıoğlu)

1974 savaşından sonra Türk ordu birlikleri için düzenlenen moral gösterilerine katıldığımızı hatırlıyorum. Bunlar arasında, yine fotoğraf albümlerim sayesinde hatırlayabildiklerimden, 1975 yılında, Girne, Şillura

¹³ Bu festivalin tarihi, Aytaç Çağın hocamızın yukarıda söz ettiğim açıklamasında belirtildiğine göre 13 Haziran 1974'tür.

Omorfo, 1975

Girne, 1975

(Yılmazköy) ve Omorfo (Güzelyurt) Sineması'nda, Türk "Barış Kuvvetleri" birlikleri için yaptığımız gösteriler var. Bu gösterilerde de Antep, Elazığ, Çorum, Erzurum erkek ve Erzurum kız oyunlarını sahnelediğimizi hatırlıyorum.

Bu arada 1974 savaşıdan sonra Lefkoşa'nın Rum kesiminde kalan İngiliz Okulu'na devam edemeyince, Türk Maarif Koleji'nde lise eğitimime devam ettim. Maarif Koleji'nde Gençlik Dairesi'nin halk dansları ekibinde çalışmalara devam eden Merih Mustafa, Tümer Garip, Erdinç Akün, Metin Abdülgani gibi arkadaşlarım vardı. Onlar beni okulun halk dansları ekibine dahil etti. Bu ekiple 1975 yılsonu okul müsamesinde Antep oyunlarından oluşan bir gösteri yaptık. 1976 yılında, yanılmıyorsam yine KTKA'dan Kazım Kazbek adlı bir yüzbaşı (ki okula sivil savunma dersi vermeye geliyordu) ekibimize üç tane Kafkas oyunu öğretti. Bu oyunlardan biri, bize Şeyh Şamil olarak öğretilen ve Kafkaslarda çok sevilerek oynanan popüler bir danstı. Ekibimiz 1976 yılı okul müsamesinde büyük sükse yaptı. Sanırım hala daha Kıbrıs Türk toplumunda ikinci bir Kafkas ekibi oluşturulmadı.

Türk Maarif Koleji'nin bu unutulmaz ekibinde, benimle beraber Erkal Ergüven, Tevfik Yoldaş, Gökçe Erkan, Vasıf Bilginer, Sümer Garip, Nazan Atakan, Ece Yoldaş, Hatice Tüfekçioğlu, Fatma Lisaniler, Fatma Ramiz ve Melike Yorgancıoğlu isimli arkadaşlarımız görev almıştı.

Bu arada 1976 ders yılının sonuna doğru ben, Ankara'da tıp tahsili yapan yeğenim Dr. Celal Kusetoğlu'nun telkinleriyle, MHP ülkücülüğünün ve Turancılığın ne kadar yanlış ve ırkçı, insanlık düşmanı bir düşünce sistemi olduğunu kavramaya başlamış, ve bize sürekli bu yönde telkinlerde bulunan Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi halk dansları gruplarından ayrılmıştım. Dairenin çalışmalarından böyle bir gerek-

Türk Maarif Koleji, Kafkas Halkdansları Ekibi, 1976

Türk Maarif Koleji, Kafkas Halkdansları Ekibi, 1976

Türk Maarif Koleji, Kafkas Halkdansları Ekibi, 1976

Türk Maarif Koleji, Kafkas Halkdansları Ekibi, 1976

çeyle ayrılan ilk ve belki de tek eleman herhalde benim.

1976 yılının Eylül ayından itibaren yükseköğrenim için İngiltere’de bulunuyordum. İngiltere’de bulduğum süre içinde de halk dansları çalışmalarından kopmadım. Gerek bulduğum üniversitedeki Türk öğrenci derneği içinde, gerekse İngiltere Kıbrıslı Türk Öğrenci Federasyonu (İKTÖF) bünyesinde halk dansları eğitmenliği yaptım.

Essex Üniversitesi’nde oluşturduğum ekibe Antep yöresi oyunları öğretmişim. Bu ekipteki tüm erkekler Kıbrıslı Türk, kadın elemanlarsa İngiliz’di. İKTÖF bünyesinde, Kıbrıs halk danslarını Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi tarafından hazırlanan o ilkel şekliyle öğrettim ve oynadık. O zaman daha iyisi henüz yoktu... Bu oyunları İKTÖF’ün kültür gecelerinde sahneledik. İKTÖF ekiplerinde, sonradan HASDER içerisinde önemli görevler üstlenen Bülent Kanol ve Naim Alper de vardı.

Essex Üniversitesi, Türk Talebe Birliği, Antep Yöresi Halkdansları ekibi, 1972

İKTÖF için Kıbrıs halk dansları kostümlerini, günümüzde çok iyi bilinen Kıbrıs kostümleri uzmanı Sadiye Destur'a, Mustafa Serdengeçti'nin tavsiyesiyle diktirmiştım. İKTÖF için diktiği kıyafetler, Sadiye Hanımın bu alanda yaptığı ikinci çalışmaydı.

İngiltere Kıbrıslı Türk Öğrenci Federasyonu (İKTÖF), Kıbrıs Halkdansları Ekibi, bir kültür gecesinde gösteride. 1978.

KÖGEF'in Halk Dansları Faaliyetleri

Bu noktada, Türkiye'de okuyan Kıbrıs Türk yüksek-öğrenim gençliğinin örgütü olan KÖGEF üyelerinin bazı iddialarına değinmeden geçemeyeceğim.

1999 yılında Tamer Öncül ve Öntaç Düzgün tarafından derlenerek yayınlanan “Kıbrıs Türk Yükseköğrenim Gençliği Hareketleri, 1960-1980” adlı kitapta, yüksek-öğrenim gençliğinin geleneksel kültür alanında planlı ve örgütlü çalışmalar başlattığı yazılarak, “Bugün artık tüm okullarda ve kurulmuş bulunan kültür ve sanat örgütlerinde, yeni yetişen gençliğe kendi halk oyunları öğretilmektedir.” (s:41) denmektedir.

Söz konusu kitabın birçok yerinde, KÖGEF'le ilgili anılarını yazan KÖGEF'liler, yapmış oldukları kültür sanat etkinliklerini anlatırken, Kıbrıs halk danslarına sahip çıktıklarını, yükseköğrenim gençliğinin geleneksel kültürümüze ve folklorumuza sahip çıkmak için örgütlü mücadele verdiğini, bu yüzden toplum liderliği tarafından “Rumcu” olarak suçlandıklarını, ve fakat Kıbrıs'a özgü halk danslarının halkımız içinde sahiplenilmesini sağladıklarını belirtmektedirler. Bu iddia, Dr. Arif Albayrak, Dr. Nazım Beratlı ve kitaba katkıda bulunan daha başka KÖGEF'lilerin yazılarında yer almaktadır.

Burada vurgulamak zorundayım ki, KÖGEF'li arkadaşların iddiaları, halk dansları alanında ülkemizde yaşanan mücadeleyle ilgili gerçekliği yansıtmamaktadır. Yükseköğrenim gençliğinin devrimci tavır gereği halk kültürüyle ilgilendiği, kültür geceleri düzenlediği, devrimci halk tiyatroları sahnelediği doğrudur. Ancak bu gecelerde halk dansları olarak genellikle Türkiye halk dansları sunulmuştur.

Bunun nedeni, Kıbrıs Türkleri arasında Kıbrıs halk danslarının 1940'lı yıllardan itibaren unutturulmaya çalışılması ve Türkiye oyunlarının öne çıkarılmasından

dolayı, henüz o dönemde yerli halk oyunlarımızı bilen eğitimcilerin olmayışdır. Yükseköğrenim gençliğinin de yerli halk oyunlarımızı araştırıp geliştirmek gibi bir çabası olmamış, veya o yıllardaki ortam içinde bu kaygıyı taşıyalar bile buna zamanları olmamıştır.

KÖGEF'in kültür sanat çalışmalarında tiyatro öne çıkmaktaydı. Halk dansları alanında, Türkiye'nin yöresel oyunları yanında, Kıbrıs halk dansları olarak yukarıda belirttiğim ilk derlemeleri, tıpkı benim o oyunları İngiltere'deki İKTÖF halk dansları ekiplerine öğrettiğim gibi, o yanlış kurgular içinde oynamaktan öteye gide-mediler. Dr. Albayrak'ın yazısında da görülebileceği üzere, KÖGEF halk dansları ekiplerine Kıbrıs halk danslarını öğreten eğitimciler de benim gibi Kıbrıs Türk Yönetimi Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi'nin halk dansları ekiplerinde yetişmiş arkadaşlardı.

KÖGEF'lilerin Kıbrıs'ta kültür geceleri düzenlediği dönemlerde oynanan Kıbrıs halk dansları, Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi yöneticilerinin yukarıda anlattığım şöven zihniyetiyle düzenlenmiş oyunlar olduğu için, bu oyunları icra edenlere karşı herhangi bir "Rumculuk" suçlaması da henüz söz konusu değildi. "Siyah dizlik - mavi dizlik" tartışması da Dr. Nazım Beratlı'nın yazdığı gibi KÖGEF döneminde başlamış değildi. Bu tartışma 1983 yılından sonra, HASDER'in araştırma ve çalışmalarına karşı Kuzey Kıbrıs yöneticilerinin ortaya koyduğu tepkilerle başlamıştı.

Bu kitapta da okuyacağınız üzere, Kıbrıs ve Kıbrıs Türk Halk kültürüne ve yerel özelliklerimize sahip çıkma mücadelemiz, KÖGEF kapatıldıktan sonra, yani 1980 sonrasında yürütülmüştür.

Şunu da belirtmeden geçmeyeyim ki, Kıbrıslı Türklerde halk bilimi alanında ufuk açıcı yaklaşımlar ve bilimsel bir vizyon ortaya koyan bir avuç insan da yükseköğrenim gençliği arasından çıkmıştır. Bu alanda yükseköğrenim gençliğinin kendi örgütleri üzerinden

doğrudan bir çaba ortaya konmamıştır; ama yüksek-öğrenimden dönen ve HASDER içerisinde örgütlenen üç beş aydın gencin, dernek üyesi lise ve ortaokul çağındaki gençlerle ve onların aileleriyle iş birliği içinde gerçekleştirdiği çalışmalar başarılı olmuş; ve bu bir avuç aydın genç, geleneksel kültürümüzün korunmasında bugün ulaştığımız düzeyin mimarı olmuştur.

HASDER'in Sahneye Çıkışı

Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi bünyesindeki halk dansları ekibi, benim eğitim için İngiltere'de bulunduğum ilk yılda, Mustafa Serdengeçti'nin öğretmen olarak Omorfo'ya (Güzelyurt) atanmasıyla dağıldı. Mustafa Serdengeçti, Erbil Çinkayalar, Mehmet Levent ve Gülay Hasan gibi en önemli elemanlar; daha sonra halk dansları çalışmalarını sürdürebilecekleri bir ortama ihtiyaç duyarak, 1977'de HASDER'i kurdu. Mustafa Serdengeçti'nin bana anlattığına göre, bu ekipte çalışan arkadaşlara devlet bünyesinde görev yapmaları teklif edildi. Ancak bu teklif yapılırken, halk danslarının Filarmoni Topluluğu bünyesine dahil edildiği bildirildi. Serdengeçti filarmoni bünyesinde çalışmayı reddettiği için, bu ekip çalışmalarına HASDER çatısı altında devam etti. Fakat kısa bir süre sonra, Mehmet Levent ve bazı elemanlar devlet kanadından gelen öneriyi benimseyerek HASDER'den ayrıldılar ve Kıbrıs Türk Filarmoni Topluluğu çatısı altında oluşturulan Devlet Halk Dansları Ekibi'ne katıldılar.

Ben bu olayların doğrudan içinde olmadığım için ayrıntıları bilmiyorum. Bu konudaki en iyi kaynak, hiç kuşkusuz Mustafa Serdengeçti hocamızla birlikte, Mehmet Levent ve beraberinde Devlet Halk Dansları Ekibi'ne katılan arkadaşlardır.

Bu sürecin sonunda, Kıbrıs Türk toplumunda ilk kez, halk danslarıyla uğraşan özel bir dernek olarak HASDER kurulmuş oldu.

Ben 1977 Haziranı'nda yaz tatili için ülkeye döndüğümde hemen HASDER'e katıldım. Bu nedenle kendimi HASDER'in kurucuları arasında kabul ederim. 1978 yılı yazında tatil için Kıbrıs'a döndüğümde de HASDER çalışmalarına katılmaya devam ettim. 1979 yılı Haziran ayında üniversiteden mezun oldum; ama adaya kesin dönüş yapmam Kasım ayını buldu. O tarihten sonra da

HASDER çalışmalarına aksatmadan katıldım. Bu dönemde HASDER’de bir yenilik olarak, ilk kez Mustafa Serdengeçti dışında birisi, Enerji Ateşin, Artvin ve Bitlis halk dansları eğitmenliği yapıyordu. Enerji’nin çalıştırdığı bu ekiplerde ben de yer aldım.

1980 yılı Eylül ayına kadar HASDER’deki çalışmalarımı aksatmadan sürdürdüm. 1 Eylül 1980 tarihinde 24 aylık zorunlu askerlik hizmetine başladım. Ama bu sırada da çalışmalarım devam ettim. Bu dönemde, HASDER’in ilk yurt dışı etkinliği olan Kırşehir Ahi Evran Festivali’ne katılan ekipte ne yazık ki yer alamadım.

1981 yılı yazında gerçekleşen Kırşehir Ahi Evran Festivali’nden döndükten sonra, HASDER’de çalışan arkadaşlarda bir yılgınlık başlamıştı. Filarmoni bünyesindeki devlet ekibine geçenler ve askere gitmeler dolaşısıyla daralan kadro, dernek yönetimindeki arkadaşların aşırı yük altında kalması ve mali sıkıntılardan kaynaklı sorunlar yüzünden derneğin kapatılması düşünüldü. Yapılan toplantıda¹⁴, derneğin kapatılması halinde az miktarda kıyafet, davul vs. gibi malzemelerden oluşan mal varlığının ne olacağı, kimlere hibe edilebileceği konuşuldu. Ben bu toplantıda derneğin kapatılmasına karşı çıkarak, bunun yerine önümüzü görene kadar bir müddet dondurulmasını önerdim. Bu önerim kabul gördü. Derneği kapatmadık, ama bilmediğimiz bir süre için kapısına kilit vurduk!

Bu toplantıdan kısa süre sonra, İngiltere’deki öğrencilik yıllarımdan tanıdığım Bülent Kanol ve bir grup arkadaşının, Türk Maarif Koleji’nin bahçesinde halk dansları çalışmaları yapmaya başladığını duydum. Bunlar arasında tanıdığım başka arkadaşlarım da vardı. Özellikle Naim Alper, Bülent’le birlikte İngiltere’de İKTÖF halk dansları ekiplerinde benim yetiştirdi-

¹⁴ HASDER o zamanlar çalışmalarını KTÖS binasında gerçekleştiriyordu.

ğim çok yetenekli bir arkadaşı. Üstelik Naim de benim gibi mezun olup Kıbrıs'a döndükten sonra HASDER'de çalışmış ve derneğin dondurulma sürecine tanık olmuştu. Derhal Bülent Kanol'la temasa geçerek, çalışmalarını daha örgütlü bir şekilde, HASDER'e sahip çıkarak ve HASDER çatısı altında yürütmelerini önerdim.

Naim Alper'in bana aktardığına göre, HASDER geçici olarak dondurulunca, o da Bülent ve arkadaşlarının çalışmalarına katılmaya başlamıştı. Kendisinden öğrendiğim kadarıyla Naim, Gençlik Gücü Spor Kulübü Lokali'nde yapılan, Bülent Kanol ve arkadaşlarının, halk dansları çalışmalarına başlama düşüncelerinin ele alındığı bir toplantıda bulunmuş. Engin Anıl ve Enerji Ateşin'in de bulunduğunu anımsadığı bu toplantıda, Naim de benim gibi Bülent'e, örgütsüz bir ortamda çalışmak yerine HASDER'i canlandırmayı önermiş.¹⁵

Ben Bülent Kanol ve arkadaşlarına, halk dansları çalışmalarını böylesine kurumsallaşmamış bir ortamda yürütmeleri halinde ekiplerindeki elemanların hevesleri geçince dağılacağını, halbuki eleman yetersizliği yaşayan kurumsal bir yapıya, HASDER'e destek verip sahip çıkmaları halinde yönetimi de onlara devredebileceğimizi, böylece çalışmalarını hem kalıcılaştıracaklarını, hem de daha sağlıklı bir ortamda yürütebileceklerini

¹⁵ Ne yazık ki, Naim'in bana aktarmış olduğu bu bilgiyi, ne Bülent Kanol, ne Engin Anıl, ne de Enerji Ateşin'e onaylatamadım. Üçü de bana böyle bir toplantıyı hatırlamadıklarını söyledi.

anlattım. Bu yaklaşım onları ikna etmişti.¹⁶ Nitekim kısa bir süre sonra HASDER Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı yapılarak, Bülent Kanol ve arkadaşları dernek yönetimine getirildi. Böylelikle HASDER'in devamlılığı sağlanmış oldu.

1977'den 1981'e kadar HASDER; Gençlik, Spor ve kültür Dairesi'nden kopan elemanlar tarafından oluşturulmuş sıradan bir dernek görünümündeydi. HASDER'in halk dansları icra etmek üzere kurulan ilk sivil toplum örgütü olduğunu söyleyebiliriz. HASDER bu dönemde herhangi bir araştırma çalışması yapmamış; sadece Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi bünyesinde buldukları dönemde Mustafa Serdengeçti, Aytaç Çağın, Erbil Çinkayalar, Mehmet Levent ve Hüsrev Kaya'dan oluşan ekip tarafından derlenen sınırlı sayıda Kıbrıs halk dansı ve bazı Anadolu halk danslarını icra etmekle yetinmiştir.

Bülent Kanol yönetimindeki bu yeni dönemde, kuruluş dönemindeki ekipten geriye hatırlayabildiğim kadarıyla ben, Hülya Altıntaş, Erdinç Akün ve bir de Naim Alper kalmıştık.

HASDER'in bu yeni dönemde Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi bünyesinde derlenen ve büyük yanlışlar içeren ilk Kıbrıs Türk halk danslarını sergilemenin

¹⁶Kitabımı hazırlarken Bülent Kanol'dan hatırladıklarımın doğruluğunu teyit etmesini istedim. Bülent ne yazık ki HASDER'i arkadaşlarıyla birlikte devralmaları yönünde kendisiyle yaptığım görüşmeleri hatırlamadı. Ancak ben hatırladıklarımın doğruluğundan kesinlikle eminim. Bülent o günlerde, kendisiyle aynı mahallede oturan ve dondurulan HASDER'de görev almış Hülya Altıntaş adlı arkadaşımızdan derneğin durumu hakkında bilgi aldığımı söyledi. Hülya muhtemelen benim Bülent'e verdiğim bilgilerin doğruluğunu teyit etmiş ve Bülent böylece HASDER içerisinde örgütlenmeye ikna olmuştur diye düşünüyorum. Ayrıca Mustafa Serdengeçti hocamız da o dönemde benim aracılığımla Bülent Kanol ile, derneği Bülent ve arkadaşlarına devretmeye yönelik görüşmeler yaptığını teyit etmiştir.

ötesine geçebildiğini söylemek ne yazık ki mümkün değil. Ama Sezar'ın hakkı Sezar'a diyerek, Bülent Kanol ve Naim Alper'in etkin görev aldığı yeni yönetimin kuruluş dönemine göre ileri bir adım atma gayretine vurgu yapmadan da geçemeyeceğim. Bu dönemde HASDER yönetim kurulunun, etnografik değerlerimizi yansıtmayı amaçlayan "Arayış" adlı bir sergi açma kararı alarak, derneğin faaliyetlerini halk danslarının ötesine taşımayı planladığını biliyorum. Ancak bunun, derneği halk dansları çalışmasıyla uğraşan bir çizgiden genel olarak halkbilimi çalışması yapan bir topluluğa dönüştürme vizyonuyla başlatılan bir girişim olduğunu düşünmüyorum. Çalışma alanını geliştirmek, çalışmalarını monotonluktan çıkararak zenginleştirmeye yönelik bir girişim olduğuna inanıyorum. Serginin adının da "Arayış" olarak belirlenmesi boşuna değildi. O dönemde arkadaşlarımız HASDER'in çalışma alanını geliştirmek ve zenginleştirmek düşüncesine sahipti. Ancak bunun nasıl yapılabileceği konusunda yeterli bilgi birikimleri olmadığı için bir arayış içine girmişlerdi! Arayış sergisi Bülent Kanol HASDER'den ayrıldıktan sonra, 1983 yılında gerçekleştirilmişti. 1983 yılında açılan bu sergiyle HASDER, bir yandan genelde Kıbrıs halkının, özelde de Kıbrıs Türk toplumunun maddi kültürünü, günlük yaşamını idame ettirmek için yarattığı kültürel ve etnografik unsurları sergilerken, diğer yandan da Kıbrıs Türkünü asimile etme çalışmalarına karşı mücadelenin ilk adımını atmış oluyordu.

Bilgisine başvurduğum Naim Alper arkadaşım, bu dönemde, kendisinin öğrenci olarak İngiltere'de bulunduğu yıllarda bazı Rum öğrencilerden öğrendiği Sarhoş Zeybeği ve Rifat Arşehit'in de yine benzer bir şekilde Rumlardan öğrendiği Karşılama 1 oyunu için çalışmalar yapıldığını söylemişti. Ancak Rifat Arşehit bu bilgiyi doğrulamadı. Rifat bana Bülent Kanol yönetimindeki HASDER'in çalışmalarına katılmadığını, bu dönemde

Devrimci Gençlik Derneği (DGD) içinde çalıştığını, Der-
viş Hasipoğlu adlı arkadaşının Londra’da öğrenci ola-
rak bulunduğu sırada Rum öğrencilerden öğrendiği
Karşılama oyunlarını kendisine öğrettiğini, ve kendisi-
nin de bu oyunları DGD halk dansları ekibine öğretti-
ğini; Karşılama DGD ekibinde sınırlı olarak icra
etmelerine rağmen, bu oyunlar hakkında araştırmaya
dayalı herhangi bir bilgileri olmadığı için, HASDER’e bu
oyunları programlarına almaları yönünde herhangi bir
öneride bulunmadıklarını söyledi.

Naim ayrıca, bir şeyler bulmak umuduyla gittikleri
şimdi “Kozanköy” olarak bilinen Larnaka Tis Lapithu
köyünde genç bir müzisyen çocuğun keman çalışını
Bülent Kanol’la birlikte dinlediklerini, ve Haziran
1983’te yine bu köyde yapılan bir sünnet düğününde
bu müzisyen gencin babasının siyah dizliklerini giyip
dans ettiğini bana yazılı olarak anlattı. “Bir şeyler bul-
mak umuduyla” Larnaka Tis Lapithu köyüne gidişin
asıl amacı, halk dansları alanında derleme yapmak
değil, *Arayış* sergisini gerçekleştirebilmek için inceleme
ve araştırma yapmak olsa gerektir. Ancak bunlar
benim şahsen katılmadığım için doğrudan haberdar ol-
duğum çalışmalar değildi. Zaten bunların, sonuç ola-
rak görenlerin gördüğüyle kaldığı ve herhangi bir yazılı
veya görsel kaydın yapılmadığı, *Arayış* sergisi için mal-
zeme toplanan ve gözlemlerden öteye gidememiş çalış-
malar olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Bu dönemde, HASDER’in Naim arkadaşın sözünü
ettiği Sarhoş Zeybeği adlı oyunu oynadığı herhangi bir
gösteri de hatırlamıyorum. Ama dernek çalışmaları es-
nasında bu oyunun çalışılmış olmasını, belki askerde
oluşum veya başka bir nedenle anımsamıyor olmam da
mümkündür. Naim arkadaşım, Bülent Kanol yöneti-
mindeki HASDER ekiplerinde Sarhoş Zeybeğine ek ola-
rak Karşılama 1 oyunlarının da oynandığını hatırlıyor
olmasına rağmen, Karşılama 1’in o dönemde kesinlikle

HASDER ekiplerinde oynanmamış olduğunu Rifat Arşehit'in tanıklığıyla tespit etmiş bulunuyorum. Sarhoş Zeybeği adlı oyunun derneğin bu dönemdeki repertuarında yer aldığını ben şahsen hatırlamasam da, bu konuda Naim arkadaşımın tanıklığına yer vermeyi bir görev sayıyorum. Naim'e göre HASDER bu dönemde Sarhoş Zeybeğini repertuarına almıştır.

Bu dönemde HASDER'de görev almış arkadaşlarımın çoğundan, hafızalarını zorlamalarını ve bana bildiklerini anlatmalarını istedim. Arkadaşlarıma başvurma nedenim, kendi hafızamda kalanların doğruluğunu teyit etmek ve eksik bıraktığım noktalar varsa tamamlamaktı. Ne yazık ki arkadaşlarımın her biri olayları farklı anımsıyor. Hafızalarında süreçlerin birbirine karışmış olduğuna tanık oldum. Konuştuğum arkadaşlarım arasında, olayları en iyi Rifat Arşehit'in ve Mustafa Serdengeçti hocamızın hatırladığını söyleyebilirim. Sonuç olarak, halk dansları alanındaki çalışmalarımızın geçmişi konusunda kendi hatırladıklarımı diğer arkadaşlarımın söyledikleriyle de harmanlayarak, okuyucuya burada aktardığım bilgilerin doğruya en yakın olgular olduğunu gönül rahatlığıyla söyleyebilirim!

*

HASDER bugün bildiğimiz nitelikleriyle HASDER olmaya 1982 yılından itibaren başladı. Bülent Kanol ve ekibindeki arkadaşların çoğu, geçici bir hevesle halk dansları çalışmalarına katılan arkadaşlardı. Nitekim Bülent, 1982 yılında yapılan olağan genel kuruldan sonra yüksek lisans eğitimi yapmak üzere yeniden yurt dışına gitmişti. Ekip elemanlarının önemli bir kesimi de kısa sürede halk dansları çalışmalarından vazgeçmişti. O ekipten, çalışmalarına HASDER'de kalıcı olarak devam eden ve özverili çalışmalarını her zaman takdirle anmamız gerektiğine inandığım en önemli isimler Naim

Alper, Engin Anıl ve Handan Nebih oldu.¹⁷

1982 yılında HASDER’de görevi Bülent Kanol’un kardeşi Kani Kanol devraldı. Kani ODTÜ’de maden mühendisliği okumuş bir gençti. Ancak ODTÜ’deki öğrencilik yıllarında halk bilimiyle ilgilenmiş ve kısa bir süre ODTÜ Halkbilimi Topluluğu’na katılıp bu alanda eğitim çalışmaları yapmış biriydi. O yıla kadar halk danslarına katılan herkes bu çalışmalara “folklor çalışması” diyordu. Halk arasında “zeybek oyunları” da denilen bu oyunları, resmi kurum ve kuruluşlar da önceleri “milli oyunlar”, daha sonraları ise “folklor çalışmaları” olarak ifade ediyordu.

Kani Kanol’un HASDER’e katılmasıyla, Kıbrıs Türk toplumunda ilk kez halk dansları çalışmalarına ilişkin bilimsel bir vizyon gündeme geldi. Kani, o güne dek “folklor çalışmaları” diye ifade ettiğimiz şeyin “folklor” değil “halk dansları” olduğunu, “folklor” kelimesinin çok daha kapsamlı bilimsel bir ifade olduğunu, bir halkın maddi ve manevi kültürünün tamamını kapsayan çalışma alanına “folklor” yani “halk bilimi” dendiğini ortaya koydu.

Böylelikle ülkemizde ilk kez, özelde halk dansları genelinde de halk kültürünün diğer alanlarında yapılan çalışmalar “halk bilimi” çalışmaları olarak bilimsel bir esasa oturtuldu. Bu tarihten itibaren de bu alanda çalışan herkes konuyu gelişigüzellikten bilimselliğe taşımak zorunda kaldı. İşte bu nedenle 1982 yılı, Kıbrıs Türk halk bilimi çalışmaları açısından bir milattır.

¹⁷ Gerek Bülent Kanol döneminde gerekse Kani Kanol döneminin ilk yıllarında HASDER çalışmalarında önemli bir ağırlık taşıyan isimlerden olan Naim Alper de kısa bir süre sonra yurt dışına yerleşmek durumunda kaldığı için dernekten ayrılmıştı.

HASDER'in tarihi bana göre dört döneme ayrılır:

1. Kuruluş aşaması (Mustafa Serdengeçti ve arkadaşları)
2. Ara dönem (Bülent Kanol ve Ekibi)
3. 1982 sonrası çağdaş halk bilimine göre çalışan HASDER (Kani Kanol ve ekibi)
4. Halk Sanatları Vakfı

Ben kendi adıma Kani Kanol'un yaklaşımlarını ilk duyduğum andan itibaren çok yerinde ve doğru buldum. Kendisine çalışmalarında destek verdim. Kani Kanol'dan önce halk bilimi çalışmalarımız hep bilinçsizce yapılmıştı ve folklor derken bundan sadece halk danslarını anlamıştık. Bu konudaki bakış açımızı değiştiren ve ufkumuzu açan, Kani'nin Ankara'dan ülkemize taşıdığı vizyon olmuştur.

Bu vizyonun HASDER yönetim kurulunda kabul görmesiyle birlikte, dernek halk bilimi alanında bilimsel çalışmalara başladı. Bu da Kıbrıs Türk halk bilimi ve halk danslarına bilimsel bir yaklaşım getirdi. Bilimsel yaklaşımın halk bilimi alanında hayatımıza girmesiyle de "gladyocuların" yönettiği Kuzey Kıbrıs'ta başımız belalara girmeye başladı...

1960'lı yıllarda Kıbrıs Türk toplumunun başında bulunan BEY (Bayraktarlık, Elçilik ve Yönetim) faşizminin artıklarının hala işbaşında olduğu bir dönemden geçiyorduk. Kemal Tunç ve Osman Balıkcıoğlu'nun yarattığı, Kıbrıs Türk halkı tarafından çok tutulan ve sevilen "Alikko ile Caher" skeçlerine bile "Rumcaya yakın bir ağızla konuştukları için" tahammül edemeyen ve baskı yaparak bu skeçlerin yayınlanmasını durduran bir zihniyetin temsilcileriyle karşı karşıyaydık!

1982 yılı, Kıbrıs'ın NATO tarafından planlanan bölünmesinin sekizinci yılı... Henüz KKTC kurulmamış. Türkiye Cumhuriyeti ve onun yerli işbirlikçilerinin, Kuzey Kıbrıs'ta yıllardır uyguladığı milliyetçi şöven kültür politikalarını, artık Kıbrıs Türk ulusal topluluğunu

asimile etme yolunda geliştirmeye başladıkları bir dönem. Akabinde 1983 yılında KKTC'nin kurulmasıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yasal şemsiyesi altından çıkarılan Kıbrışlı Türkler, tamamen uluslararası hukuk dışına itilmişler ve sömürgeci emperyalist Türkiye Cumhuriyeti tarafından yutulmaya hazır bir lokma haline getirilmişlerdi.

Hamaset edebiyatı ve ırkçı şöven söylemlerle Kıbrışlı Türklerin kültürel kimliğini yok etmek, TC ve yerli işbirlikçilerinin en önemli hedeflerinden biriydi. İşte bu dönemde HASDER, ortaya koyduğu bilimsel yaklaşımla ülkemizde halkçı bir kültür sanat anlayışının gelişimine katkıda bulunarak, TC ve KKTC'nin asimilasyoncu kültür politikalarının köküne dinamit koymuş oldu.

HASDER'in "Halkımızın severek benimsediği her şey bize aittir, bizim folklorumuzdur, bizim kültürümüzdür" anlayışı hakim sınıflardan büyük tepki gördü. Başlangıçta HASDER'i "Rumcu" ve "hain" ilan etmeyi denediler ama bu tutmadı. HASDER tarafından derlenen halk danslarını "Rum oyunları" ilan ettiler. Geleceksel kıyafetler, özellikle kara dizlik etrafında fırtınalar koparıldı, ama bu da tutmadı. Halkımız devletin uydu-ruk oyunlarına karşı HASDER'in derlediği oyunları sevdi ve sahip çıktı. Çünkü yüzlerce yıllık Kıbrıs geleneklerinin devamı olan bu oyunlar kendi oyunlarıydı.

Bir keresinde HASDER İstanbul'da, Marmara Halk Dansları Festivali'ne katılacaktı. Bu festivale gidebilmek için gerekli tüm masrafları kendi kaynaklarından karşılayan dernek, dönemin Eğitim Bakanı Salih Coşar'dan ekibin feribot biletleri için maddi katkı talep etmişti. Bu talep, HASDER'in İstanbul'da bakanlığa göre bir "Rum" oyunu olan "Kıbrıs kasabı" oyununu oynamaması koşuluyla karşılandı. Eğitim Bakanı Salih Coşar bu koşulu Bakanlık Müsteşarı Burhan Tuna'nın telkinleriyle koymuştu. Marmara Festivali esnasında,

verdikleri söze katılmasalar da etik olarak sadık kalmaya çalışan HASDER kafilesi, Edirne'den gelen halk dansları ekiplerinin Kıbrıs kasabının birebir aynısı olan bir müzik eşliğinde kasap oyunu oynadığına tanık olunca, iyice gülünç bir hal almış olan bakanlığın tavırına uymayı bırakarak gönül rahatlığıyla Kıbrıs kasabını da sergilemiş, Kıbrıs'a döndükleri zaman da Salih Coşar Beye Eğitim Bakanlığı "halk dansları uzmanları"nın ne kadar hatalı bir tutum içinde olduğunu bu oyun somutunda izah etmişti.

HASDER bu dönemde yapılan saldırıları göğüsleyebilmek için bilime sığınmıştır! Halk bilimi alanında ülkemizde ve Türkiye'de çalışmalar yapan araştırmacılar ve bilim adamlarının katıldığı sempozyumlar düzenlenmiş, Halk Bilimi dergisini yayınlamaya başlamış ve sempozyumlara sunulan bildirimleri kitaplaştırmıştır.

Bu sempozyumlara konuşmacı olarak HASDER tarafından davet edilen araştırmacı ve bilim adamları arasında Türkiye'nin tanınmış halk bilimcilerinden Şerif Baykurt'un yanında, Türkiye Milli Folklor Araştırma Dairesi (MİFAD) uzmanlarından İrfan Ünver Nasreddinoğlu ve Hayrettin İvgin gibi isimler de vardı. Özellikle MİFAD temsilcileri milliyetçi çizgide kişilikler olmalarına rağmen HASDER'in halk bilimi alanında ortaya koyduğu olguların doğruluğunu teslim eden konuşmalar yapmıştır.

HASDER'in oynadığı oyunlar, devlete bağlı veya yakın olarak bilinen halk dansları kurumlarında görev alan Tanju Hastunç, Ali Katipoğlu, Salahi Döşemeci gibi birçok etkili isim tarafından da benimsenmeye, repertuarlara alınmaya ve artık devletin bu alandaki yaklaşımları sorgulanır olmaya başlamıştı. Bu arkadaşların oluşturduğu baskılar sonucunda, devlet kanadı da alan araştırmalarına yönelmek zorunda kaldı. Bu amaçla Türkiye'den Milli Folklor Araştırma Dairesi'nin (MİFAD) uzmanlarından da destek aldılar.

MİFAD yetkilileri Kıbrıs'a gelerek devlet ekibi görevlileriyle birlikte alan araştırmalarına ıktı. MİFAD temsilcileri Kıbrıs'ta buldukları sırada hali hazırda temasta oldukları HASDER'i de ziyaret ederek çalışmalarımız hakkında bilgi almayı ihmal etmediler.

HASDER, gerçekleştirdiği bilimsel toplantı, panel, konferans, sergi ve sempozyumlarla, Kıbrıs Türklerine empoze edilmeye çalışılan emperyalist ve asimilasyoncu kültür politikasını yerle bir etti. Bu çalışmaların sonucunda, sadece halk danslarıyla ilgilenen bir dernek olmaktan çıkıp, halk biliminin her alanında etkin olmaya başlayan bir topluluğa dönüştü.

Bu bağlamda HASDER, çalışmalarını halk biliminin her dalında geliştirmeye başladı. Bu dönemde yapılan çalışmalarımız, Halkbilimi adlı periyodik dergimizde tüm ayrıntılarıyla yeterince aktarıldığı için, burada detaya inmeyeceğim. Ancak kısaca vurgulamak istediğim  çalışmamız var:

Halkımızın geleneksel yaşam tarzını yansıtan kısa skeler sahnelemeye giriştik. Lefkoşa Belediye Tiyatrosu sanat yönetmeni Yaşar Ersoy'un desteğiyle ve değerli sanat Osman Alkaş'ın yönetmenliğinde, geleneksel köy dğnlerimiz ve bazı inanışları yansıtan skelerimizi halk danslarımızla birlikte sahneledik. Bu çalışmalarımız çok başarılı oldu. Bugün hala birçok folklor ve kültür derneği, benzer skeleri sahnelemeye devam etmektedir.

Halk bilimine bilimsel yaklaşımımızın bir diğer göstergesi de, değerli müzisyen arkadaşlarımız Ali Hoca ve Oskay Hoca'nın katkılarıyla, halk müziğimizi çok sesli olarak yeniden dzenlememizdir.

Aynı çalışmayı halk dansları alanında da denedik. Ülkemizin değerli bale eğitmenlerinden Deniz zen'in¹⁸

¹⁸ Deniz zen, 1980'li yıllarda düzenlenen halk dansları yarışmalarında HASDER'in çalışmalarını itibarsızlaştırmak amacıyla oluşturulan jrilerden birinde yer almasına rağmen, sonradan HASDER'i takdir ederek desteklemiş, gönüllü katkılarını esirgememiştir.

katkılarıyla, halk danslarımızı “Stilize Halk Dansları” olarak tanımladığımız bir tarzda geliştirerek uyguladık.¹⁹ Bu çalışmalarımız da o dönemde çok başarılı olarak büyük ilgi ve takdir topladı.

HASDER’in bu dönemde alan araştırmaları yaparak derlemeye başladığı yerel halk danslarımız, Eğitim Bakanlığı tarafından 1980’li yıllarda düzenlenen üç halk dansları yarışmasında, jürinin önyargılı kararlarıyla üst üste üç kez ikinci ilan edildi.

Gerçekte birinciliği hak eden HASDER ekiplerini kasıtlı olarak ve aşağılamış olmak için ikinci ilan eden Eğitim Bakanlığı’nın vizyonsuz yetkilileri, o tasvip etmedikleri dansları ikinci ilan etmekle aslında kendi ayaklarına kurşun sıktıklarını, HASDER’in çalışmalarını meşrulaştırdıklarını fark edemediler bile!

Bugün gelinen aşamada, KKTC’nin resmi devlet ekipleri ve yerel yönetimlere (belediyelere) ait halk dansları ekipleri dahil tüm ekipler, HASDER’in sahip çıkarak kaybolmasını engellediği, halkımıza yeniden kazandırdığı dansları, kıyafetleri ve müzikleri benimsemiştir.

1982 yılından itibaren bu amaçla HASDER olarak çok özverili bir çalışma yaptık. Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi’nin derlediği sınırlı sayıda Kıbrıs halk dansının, aslından uzak ve büyük ölçüde uyduruk olduğunu görebiliyorduk. Bu dansları oynamak bizi artık tatmin etmiyordu.

HASDER yönetim kurulunda görev alan tüm arkadaşlar, ayrıntılı tartışmalardan sonra, başlangıçta çoğunlukça ifade edilen zor olacağı ve altından kalkamayacağımız gibi endişelere rağmen, belli bir

¹⁹ HASDER’in yayın organı olan Halkbilimi dergisinin daha ilk sayısından itibaren, Kani Kanol halk danslarında otantik, stilize ve elabore düzenleme biçimlerini ele alarak bu alanda kitleleri aydınlatmaya başlamıştır.

program çerçevesinde alan araştırmalarına girişmenin gerekliliğini ortaya koyarak, tam bir amatör ruhla ve pek çok HASDER üyesinin de desteğini alarak işe koyuldu. Ben kendi iş yerimden bir video kamera takımı tedarik etmiştim. Kıbrıs müziklerinin bulunduğu ka-setler ve bir de radyo teyp bulmamız zor olmamiştı.

İlk gittiğimiz köylerden birinde, köylüler bize kafayı çekmeden oynama psikolojisine girmelerinin zor olduğundan yakınmiştı. Bundan sonra gittiğimiz köylere yanımızda viski ve bulabildiğimiz daha başka içkiler de götürdük. Bu köylere, genellikle köy muhtarı veya köyde sevilen sayılan bir kişi aracılığıyla önceden haber vererek, pazar günleri araştırma yapmaya gidiyorduk. Köy kahvesine teçhizatı kurup hoparlörlerden Kıbrıs havalarını verdik mi, meraklanan köylü oraya toplanıyordu. Her köyde mutlaka tanıdıklar da çıkıyordu. Onların da destek ve teşvikiyle, köyde bir anda önceden planlanmamış bir eğlence başlıyordu. Bu şekilde tüm sınırlı olanaklarımıza rağmen birçok köyde çekimler yaptık. Bunlar arasında benim unutamadıklarım, Ağırdağ, Görneç, Aynagofo (Altınova), Klepini (Arapköy) ve Ayguruş'da (Esentepe) yaptığımız araştırma çalışmalarımızdır.

Bir de Gabudi (Kalkanlı) köyündeki çalışmamızı unutamam. O gün kameramanımız İsak gelememişti. Çekimleri ben yapıyordum. Saatlerce çekim yapıp çok önemli kareler yakaladığımızı düşünüyorduk. Bu köyde gerçekten çok iyi bir kemancı (Hannas Dayı) ve dansçılar bulmuştuk. Ancak geri dönünce video kameraya kaset koymadığımızı ve tüm çalışmamızın boşa gittiğini fark ettik. Bizim için çok üzücü ve ciddi bir kayıp olmuştu!

Alan araştırmaları sırasında yaptığımız video çekimlerini incelemek ve bunlardan otantik Kıbrıs halk danslarını derlemek üzere bir komite oluşturmuştuk. Bu komite alan araştırmalarımızda halk danslarını ortaya

çıkarmakla görevli arkadaşlarımızdan oluşuyordu. Şahsımdan başka komitede görev alan arkadaşlarımız arasından hatırladıklarım; Kani Kanol, Naim Alper, Engin Anıl, Hasan Ekmekçi ve Handan Nebih'tir. Aslında kadro çok daha genişti. Ancak bugün o derleme çalışmalarımızda görev alan arkadaşlarımızın tümünü hatırlamam mümkün değil. Hatırlayamadığım için adını buraya yazamadığım arkadaşlarımla hoşgörüsüne sığınıyorum.

Bu dönemde HASDER olarak, Karşılama (1,2,3,4), kadın karşılama, Sarhoş Zeybeği ve Abdal Zeybeği, kasap havaları (Susta, Mandra ve Karotsari), Konyalı, bıçak oyunu, orak oyunu, elek oyunu ve kadeh oyunu gibi halk danslarımıza ait oyun figürlerini, çekim yaptığımız video kayıtlarından inceleyip çözmek suretiyle derleyip düzenleyerek sahnelemeye başladık.

Burada adı geçen halk danslarımızın derlenip sahnelenmesinde hepimizin büyük emeği ve alın teri var. Kendi adıma, özellikle Karşılama 4, Abdal Zeybeği, Susta, Mandra ve Konyalı oyunlarının düzenlenmesinde, uyguladığımız bazı figürlerin derlenerek oyun içine yerleştirilmesinde çok özel çabalarım olduğu için bu oyunlarla özel bir bağım olduğunu ifade etmeliyim. Ayrıca bıçak oyunu olarak andığımız ve kasapların hayvan kesim işinin canlandırıldığı oyunu, Kıbrıs Türk toplumunda ilk kez ben, Serdar Kavaz'la birlikte sahneledim. Bu oyunu, Devlet Halk Dansları ekipleri dahil, öğrenmek isteyen her ekibe ve her eğitime öğretmek için de emeklerimi esirgemedim.²⁰ Kadeh oyununda, baş üzerinde bardakla yerde sürünerek bacak arasından geçme hareketini de sahnede ilk kez ben uy-

²⁰ Salahi Döşemeci yönetimindeki Devlet Halk Dansları ekibinin isteği üzerine HASDER tarafından derlenen bıçak oyununu onlara öğrettim. Devlet ekibi bu oyunu repertuarına alarak gösteri programlarına dahil etti. Erbil Akün'ün isteği üzerine de yine aynı oyunu Şehit Tuncer İlkokulu halk dansları ekibine öğrettim. Onlar da bu oyunu Ankara'da yapılan 23 Nisan şenliklerinde sergiledi.

guladım. Bu uygulamayı alan araştırmalarımız sırasında genç bir Kıbrıs köylüsünden görmüş ve çok beğenmiştim. Bu uygulama derneklerimiz tarafından hala daha oldukça ilgi görmekte ve sık sık kullanılmaktadır. Ancak bıçak oyunu, tüm güzelliği ve ilginçliğine rağmen, belki biraz zor olduğu için, ne yazık ki gerektiği kadar yaygınlaşmamıştır.

Halk Dansları Derneklerinin Yaygınlaşması

Bu dönemde Kıbrıs'ın kuzeyinde halk dansları alanında faaliyet gösteren yeni dernekler oluşmaya ve süratle yayılmaya başladı. Bu derneklerin bir kısmı HASDER'in teşvik ve desteğiyle oluşurken, bir kısmı da yönetimin desteğiyle kuruluyordu. HASDER'in teşvik ve desteğiyle kurulan dernekler arasında, Omorfo'da (Güzelyurt) kurulan GÜSAD, Değirmenlik'teki DESDER ve Lysi (Akdoğan) köyündeki Akdoğan Kültür Sanat Derneği'ni sayabilirim. Bunlara ek olarak, CTP'nin siyasi nüfuzu altında Lefkoşa'da Gençlik Merkezi adlı bir dernek de kurulmuştu. Ortam iyice siyasileşmiş, iktidarıyla muhalefetiyle tüm partiler dikkatlerini halk dansları ve halk kültürü alanına çevirmişti. Çünkü bu alan, sadece gençliği değil onların ailelerini de içeren çok geniş bir kesimin ilgi duymakla kalmayıp etkin şekilde çalıştığı bir alandı.

Halk-Der Geleneğinin İddiaları

Burada, Münür Rahvancıoğlu tarafından yazılmış ve 2009 yılında Kalkedon Yayınları tarafından yayınlanmış *Kıbrıslı Türk Devrimci Hareketi (Halk-Der)* adlı kitapta yer alan bazı bilgi ve iddialara da değinme ihtiyacı duyuyorum.

Münür Rahvancıoğlu'nun adı geçen çalışmasında anlattığına göre, 1976-1980 yıllarında faal olan Halk-Der'i oluşturan devrimci gençlik çevresi, Halk-Der faaliyetlerine son verdikten sonra, "Kıbrıs Türk halkının

özgün kültürünü ortaya koymak ve geliştirmek için kültür sanat alanına yoğunlaşmak gerektiği” tespitini yapmış. Hemen ardından bu tespitin gereği olarak halk sanatları ve folklor dernekleri kurulmaya başlanmış! Bu çerçevede GÜSAD, DES-DER, Gönyeli Sanat Derneği gibi dernekler kurulmuş.

Halk-Der geleneğinden gelen bu devrimci gençler, Halk-Der’in yaymaya çalıştığı (ve bana göre kafa karıştırmaktan başka bir işe yaramayan) “Kıbrıs’ta iki halk vardır” tezi çerçevesinde, “Kıbrıs Türk halkının” varlığını ortaya koymaya çalışmış! Halk bilimi alanındaki tartışmalar, “Rum oyunu - Türk oyunu”, “siyah dizlik - mavi dizlik” tartışmaları ve elde edilen sonuçlar bu mücadelenin ürünü mü! Bu mücadelede oldukça başarılı olunmuş, fakat örgütsel ve siyasal kanadın başarısızlığı yüzünden, kültürel alanda çalışan kadrolar “alan yabancılaştırılmasına uğrayarak” mücadeleden kopmuşlar!

Rahvancıoğlu’nun anlattıklarına, olayları şahsen yaşamış birisi olarak katılmam mümkün değildir. Rahvancıoğlu, yaşananları sübjektif bir bakış açısıyla, gerçeklere göre değil, olmasını arzu ettiği gibi aktarmıştır. Kuşkusuz böylesi bir yaklaşım doğru değildir. Burada Halk-Der hareketini, onun siyasal ve ideolojik çizgisini derinlemesine ele almam söz konusu değildir.

Türkiye’de 1970’li yıllarda ortaya çıkan devrimci sol hareketlerden olan Dev-Yol, Dev-Sol ve onların Kıbrıs’taki uzantısı olan Halk-Der de, o yıllarda var olan ve bir kısmı halen varlığını sürdürmeye devam eden neredeyse tüm devrimci örgütler gibi, o devrin siyasal ve ideolojik karmaşa ortamından nasibini almış bir örgüttü. Sınıf mücadelesini örgütlemeye ilişkin siyasal ve ideolojik olarak yeterli bir vizyonu olmayan Halk-Der’i, takip eden bireylerin bir kısmının, hareketin dağılmasından sonra planlı bir şekilde kültür sanat alanına kaydığı doğru bir tespit değildir. Halk-Der dağıldıktan sonra, Rahvancıoğlu’nun kitabında anlatıldığı gibi, bu

örgüt içinden bir grup Toplumcu Kurtuluş Partisi içinde siyasi faaliyetlerine devam ederken, bir başka küçük grup da Özgürlük dergisini çıkarmıştır.

Bana göre hareketin bu şekilde dağılışı bilinçli bir yönlendirme sonucu gerçekleşmemiş olup, örgütlenmeye ilişkin vizyon yokluğunun yol açtığı bir kaçış ve savrulmadır. Kaçış devrimci hareketten kaçıştır. Bu kaçışta Türkiye'deki 12 Eylül 1980 faşist cuntasının estirdiği baskıların yanında, 50'li yıllarda başlayıp halen devam eden uluslararası komünist hareket içerisindeki siyasi ve ideolojik karmaşa ortamının da önemli etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Kaçanların en geniş kesimi siyasi çizgilerinde gerileyip karşı devrimci pozisyonlara düşerek TKP (Toplumcu Kurtuluş Partisi) içinde çalışmaya başlamış, küçük bir grup da Özgürlük dergisini kurmuştur. Münür Rahvancıoğlu'nun doğru şekilde tespit ettiği gibi, Özgürlük dergisinin başındaki Hürrem Tulga'nın pragmatist yaklaşımları ve Avrupa Birliği savunucusu pozisyonları, zaten sağlam temeller üzerine oturmayan devrimci ve anti-empyrialist çizgiyi toparlamaya yetmemiş, böylece bu hareket dağılıp gitmiştir.

Kaçanların bir kısmı, Halk-Der'in 1980 yılında dağılmasından üç-dört, hatta beş yıl sonra, kültür sanat ve özellikle de halk bilimi alanında faaliyetlere katılmıştır. Ama bunlar Rahvancıoğlu'nun kitabında iddia ettiği gibi Halk-Der tarafından yapılan bilinçli bir karar sonucunda kültür sanat alanında çalışmayı seçmiş kimseler değildi. 12 Eylül 1980 faşist darbesinden sonra Türkiye'de bulunan birçok devrimci ve sol örgüt içerisindeki militanlar da kültür sanat alanında çalışmalar yapmaya başlamıştı. Bu, gelen faşist baskılarından yaratılan kendiliğindenci bir süreçti. Rahvancıoğlu'nun en fazla öne çıkardığı GÜSAD'ın kuruluş tarihi 1983'tür! GÜSAD'ın 1983 yılında kurulmuş olması bile, Rahvancıoğlu'nun iddialarının yanlışlığını ortaya koymaktadır.

Rahvanciođlu bu süreçte HASDER'den diğer kùltür sanat derneklerine destek veren bir örgüt olarak söz etmektedir. Bu dönemde HASDER diğer kùltür sanat örgütlerine destek veren bir örgüt olmanın ötesinde, devrimci faaliyetlerini yürütemediği için kùltür sanat alanında emek verme arzusu içinde olan herkese önderlik yapan bir örgüt görünümündeydi. Kani Kanol önderliğindeki HASDER, demokratik içerik taşıyan her siyasi görüşten insanı ya kendi bünyesinde topluyor ya da onları buldukları yörelerde kùltür sanat örgütleri oluşturmaları için teşvik edip destekliyordu.

Gerçekten de, özellikle GÜSAD, Girne Sanat Derneği ve Değirmenlik Sanat Derneği'ni faaliyete geçiren arkadaşlar arasında Halk-Der geleneğinden gelen arkadaşlar ağırlıktaydı. O yıllarda Lefkoşa'da HASDER'e katılarak çalışmalara önemli katkılarda bulunan arkadaşlarımız da vardı. Bu arkadaşlar, Kıbrıs ve Kıbrıs Türk halk kùltürüne sahip çıkılması ve yaygınlaştırılması mücadelesine çok değerli katkılarda bulundu. Örnek olarak sadece birkaç isim üzerinde duracak olursak, İlksoy Aslım, Ergün Emiroğulları, Aziz Gürpınar, Metin Fellahođlu, Taner Morris, Nidai Güngördü, Engin Portokalcı ve Derman Atik gibi arkadaşlarımızı sayabiliriz. Ama tekrar edeyim, bu arkadaşlar siyasi açılımsızlıklardan yılmış ve kaçış içindeki insanlardı. Çođunun halk bilimi konusunda hiç bilgisi yoktu; olan bilgileri de kulaktan dolmaydı. Gönül rahatlığıyla iddia ediyorum ki, HASDER olmasa bu örgütler halk bilimi alanında elle tutulur bir başarıya ulaşamayacaktı.

Peki bu dönemde HASDER'de durum neydi? HASDER'de yönetim, 1982 yılının ilk aylarında yapılan olağanüstü genel kurulla, Bülent Kanol ve arkadaşlarına devredilmişti. Bundan yedi ay sonra yapılan olağan genel kurulda ise Kani Kanol görevi Bülent Kanol'dan devralmıştı. Bülent Kanol ve ben İngiltere'de aynı öğrenci hareketi içinde bulunmuştuk. 1979 yılı Kasım

ayında, Bülent'e ait Ford marka bir panelvan araçla, karayoluyla İngiltere'den Kıbrıs'a beraber döndük. Keyifli geçen bu seyahatimiz sırasında Ankara'dan geçerken, Bülent'in ODTÜ'de okuyan ağabeyi Kani'yi ziyaret etmek için ODTÜ kampüsüne uğradık. Bu sayede Kani Kanol'la tanışmış oldum. Kani de o yıllarda Türkiye'de eğitim gören Kıbrıslı yükseköğrenim gençliğinin örgütü olan KÖGEF içindeki Devrimci Grup'la hareket eden bir gençti. Kendisiyle kampüsün çimleri üzerinde oturup, uzun bir süre dönemin önemli siyasi olayları üzerine sohbet ettiğimizi hatırlıyorum.

Kani'ye, Rahvancıoğlu'nun kitabındaki iddialar üzerine, HASDER içinde Halk-Der geleneğinden gelen arkadaşların örgütlü bir faaliyeti olup olmadığını sordum. Bana böyle bir çabanın olmadığını, kendisinin de zaman zaman kendi inisiyatifiyle tek başına, bazen de KÖGEF içerisindeki Devrimci Grup adına hareket ettiğini, ama Halk-Der adına çalışmadığını söyledi.

Ayrıca Kani Kanol, Hakan Çakmak tarafından, Yaşar Ersoy'un anlatımından yazılan ve Khora Yayınları tarafından 2018 yılı başlarında yayınlanan *Düşte Umut, Yürekte Sızı* adlı kitabın 460. sayfasında açıkça şu beyanda bulunmuştur:

“Özellikle 1980'li yıllarda HASDER, Lefkoşa dışında da Kıbrıs folklor ve kültürüne sahip çıkarak, ilerici demokrat derneklerin kurulmasına öncülük etmiş ve ciddi bir gençlik örgütlenmesinin oluşmasına katkıda bulunmuştu.”

Kani de tıpkı benim gibi, 1983 yılından sonra halk kültürü alanındaki yaygın örgütlenmenin öncülüğünü, o dönemlerde çoktan tarihe mal olmuş olan HALK-DER'in değil, HASDER'in yaptığını söylemektedir.

Ben HASDER içinde ve özellikle yönetim kurulunda bulunduğum sürece, dıştan siyasi bir yönlendirmenin varlığını hiçbir zaman hissetmedim. Halk-Der geleneğinden arkadaşlar tarafından, Rahvancıoğlu'nun kita-

bında anlatıldığı türden bir çalışma kesinlikle yapılmamıştır. Halk-Der çizgisindeki arkadaşlar bunu yapmayı istemiş olabilirler. Ancak ne siyasi vizyonları, ne örgütsel durumları (dağınıklıkları), ne de kişisel moral ve binç düzeyleri buna müsait olmadığı için yapamadılar.

Yeri gelmişken şunu da belirtmeden geçemeyeceğim: Kani Kanol yönetimindeki HASDER içinde, bana karşı her zaman temkinli bir yaklaşım olmuştur. Zaman zaman kendimi izole edilmiş hissettiğim de oldu. Bunun nedeni, Kani Kanol dahil dernek içindeki Halk-Der geleneğine yakın arkadaşların siyasi ve ideolojik açıdan benden çekinmeleri, benim siyasi açıdan derneğin çapını aşacak etkinliklere yönelebileceğimden endişe etmeleriydi diye düşünüyorum. Çünkü ben de 1977 yılından beri örgütlü bir devrimci, bir komünistim. Benim bağlı bulunduğum siyasi çizgi de 70'li yılların kafa karışıklığından nasibini almış ve hatalar yapmış bir çizgidir. Ama en azından bugün ulaştığımız noktada, Halk-Der çizgisiyle mukayese edilemeyecek düzeyde örgütlü, disiplinli, eleştiri ve özeleştiriye açık bir yapılanma içinde olduğumuz görülmektedir. Biz HASDER içindeki çalışmanın, özünde sıradan burjuva demokratların yapabileceği bir çalışma olması gerektiğinin bilincindeydik. Benim HASDER'de bulunuşum örgütsel bir karar olmayıp, bu kitapta da anlattığım gibi, halk danslarının çocukluktan gelen bir ilgi alanım olmasından kaynaklanmaktadır.

Ancak HASDER içinde bulunduğum sürece, örgütlü bir devrimci olma sorumluluğumun bilincinde hareket ettim. Etrafımdaki kitleyi her zaman inançlarım doğrultusunda bilinçlendirmeye, emekçilerin mücadelesine kazandırmaya çalıştım.²¹ Ayrıca, siyasi alanda

²¹ Bu tavrım, bu kitapta geliştirilmiş şekliyle "HASDER, Kültür, Folklor ve Barış Üzerine Söyleşi" (Bkz: Sayfa 77) başlığı altında bulacağınız 1983 HASDER genel kurul konuşmamda olduğu gibi, diğer yazılarımda da belgelenmiştir.

Kani Kanol'la aramızdaki görüş ayrılıklarının bilincinde davrandım. Kani'nin de ilişkilerimizde aynı hassasiyeti gösterdiğinin farkındaydım. Böylelikle yönetim kurulu içerisinde uyumlu bir çalışma ortamı sağladık. Birçok dönemde, Kani HASDER yönetim kurulu başkanlığını yürütürken ben de sekreterliğini üstlendim ve uyumlu çalışmalar yaptık. Ortak hedeflerimiz ve asgari müştereklerimiz temelinde nasıl mücadele verilebileceğinin güzel bir örneğini oluşturduk.

Ben ve içinde yer aldığım devrimci hareket, her zaman bizim dışımızdaki devrimci unsurlarla dayanışma içinde olmayı bir görev bildik. Hem Halk-Der hem de Özgürlük dergisiyle, eleştiri hakkımız mahfuz kalmak suretiyle, her zaman için dayanışma içinde olduk. Özgürlük dergisinde "Özdemir Göçer" mahlası altında yazılarım çıktı. HASDER başkanı olarak röportajım var. Ayrıca Özgürlük Dergisi Yayınları tarafından yayınlanmış olan "Tarihsel Gelişimi İçinde Kıbrıs'ta Ekonomik Yapı" adlı kitabın yazarı da benim. Fakat ne yazık ki, Özgürlük dergisi yöneticisi pragmatist Hürrem Tulga, hem kitapta hem de dergiyle yaptığım röportajda, benim iznim olmadan benim ağzımdan, söylemediğim bazı ifadeler ekleyerek, yazıları Halk-Der geleneğinin siyasi çizgisine uydurmaya çalışmıştır.

Zamanla, HASDER içindeki Halk-Der geleneğine yakın arkadaşların güvenini kazandım ve benim düşünce çizgim de HASDER içinde ağırlık kazandı. Oluşumuna birlikte katkı koyduğumuz diğer dernekleri de yanımıza alarak, Kıbrıs Türk halk kültürünün asimilasyonuna karşı başarılı bir mücadele verdik. HASDER içinde hiçbir zaman Halk-Der'in sembolü haline gelmiş olan "Kıbrıs'ta iki ayrı halk vardır" şeklinde bir zihniyet oluşmadı. Genel olarak, Kıbrıs'ta iki ayrı ulusal topluluktan oluşan *tek halk* olduğu, en azından HASDER adına benim yazdığım yazılarda yer aldı. Bunu kimse bir sorun haline getirmedi. Dernek adına yazılan başka

yazılarda ise iki halk vurgusu yapıldığı da oldu, ancak HASDER’de üyeler arasında böyle bir tartışmaya fırsat verilmedi. GÜSAD dahil diğer dernekler de bu “iki halk” tartışmasına hiç bulaşmadılar.

Gerçeği söyleyecek olursak, HASDER’in tüzüğünde de belirtildiği gibi, “genelde Kıbrıs, özelde de Kıbrıs Türk folklorunu” araştırma, geliştirme ve yayma mücadelesinin lokomotifini HASDER olmuştur. Diğer dernekler bu mücadeleye genellikle kitle desteği açısından katkı sağlamıştır. Kıbrıs ve Kıbrıs Türk halk kültürünün, halk oyunlarının araştırılması ve derlenmesi aşamalarında, onların gözle görülür somut bir katkısı olduğu söylenebilir.

Bu arada, bu alanda yer alan siyasallaşmadan nasibini almak isteyen CTP de, Lefkoşa’da Gençlik Merkezi ve daha sonraları Omorfo’da GASAD gibi dernekler kurarak etkin olmaya çalışmıştır. Sağ kanadın yani toplum içindeki hakim sınıfların bu alandaki etkinlikleri ise, ağırlıklı olarak, Eğitim Bakanlığı’na bağlı Kültür Dairesi, Gençlik ve Spor Bakanlığı’na bağlı Gençlik Dairesi ve belediyeler bünyesinde kurulan ekipler üzerinden yürütülmüştür.

Bugün gelinen aşamada, halk bilimi alanında çalışan dernekler, resmi devlet kuruluşları ve belediyelere bağlı kültür merkezlerinin tümü de; geleneksel kültürümüz, müziklerimiz, halk danslarımız ve kıyafetlerimiz konusunda HASDER tarafından ortaya koyulan çizgide buluşmuştur.

Siyasi parti ve yapılanmaların, bu dernek ve kurumlar üzerinden kendileri adına toplum içinde nüfuz alanı elde etme gayreti devam ediyor ve edecektir. Ama HASDER önderliğinde yürütülen mücadele sonucunda, Kıbrıs Türk ulusal topluluğunun ruhi şekillenmesini ve kültürel yapısını Anadolu’nun çeşitli yörelerinde yaşayan insan topluluklarınıninkiyle özdeşleştirme çabalarının önüne geçilmiştir.

Kuşkusuz bu çaba, halkımızın kendi topraklarında egemenliğini ve ülkemizin özgürlüğünü sağlamak için yeterli olamamış, Kıbrıs Türk ulusal topluluğunun özgün karakterini bir süre daha koruyabilmemize olanak vermesine rağmen, sınıfsal içerikli devrimci bir siyasi mücadelenin parçası olamamıştır. Bu nedenle, Kıbrıs Türk toplumunun asimile edilmesi tehdidi güçlü bir şekilde sürmektedir. Özgün kimliğimizi korumak ve onu tarihin göreceği ileri sosyalist kültür düzeyine eriş-tirmek, ancak emperyalizme karşı yürütülecek egemenlik ve bağımsızlık kavgasının başarıyla sonuçlanması halinde mümkün olacaktır. HASDER ve benzeri kültür sanat kuruluşları bu gerçeği en kısa zamanda görmeli, ilericiliklerini reformcu çizgiden devrimci anti-emperyalist bir çizgiye geçirmeleri halinde toplumsal varoluş mücadelemizin başarıya ulaşmasına katkıda bulunabileceklerini anlamalıdır.

Halkbilimi Dergisi

Araştırma çalışmalarımız sürerken, bu çalışmaların nasıl korunup gelecek nesillere aktarılabileceğini tartışmaya başladık. Ben yaptığımız alan araştırmalarının kaybolmaması, emeklerimizin yok olup gitmemesi için bunları kayıt altına almamız gerektiğini, bu amaçla bir dergi çıkarmamızı yönetim kuruluna önerdiğimi hatırlıyorum. Bu önerim başlangıçta kabul görmedi. Yönetimdeki arkadaşların çoğunluğu, tıpkı alan araştırmaları yapma önerisi gündeme geldiği zaman olduğu gibi, böyle bir çalışmanın altından kalkamayacağımızı düşünüyordu. Ben genellikle bu tür konulara pratik yaklaşan biriyim. İşe başlamayı ve gelişim süreci içinde ayrıntıları ve zorlukları ele almayı severim. Kani ise bir işe başlamadan önce kılı kırk yaran, her şeyi etraflıca düşünen ve iyice ölçüp tarttıktan sonra adım atan bir yapıya sahipti. HASDER Yönetim Kurulu'nda bu iki tavır aslında çok işe yarıyordu. Benim pragma-

tikliğim genelde işlerin daha hızlı ele alınmasına yol açarken, Kani'nin ayrıntıları dikkate alan yaklaşımı benim aceleciliğimi dengelemenin yanında işlerin mükemmel ve aksamadan gerçekleştirilmesini sağlıyordu. Nitekim dergi önerisinin ortaya atılmasından yaklaşık bir yıl sonra, Kani Kanol konuyu tüm ayrıntılarıyla düşünmüş olarak "Halkbilimi" ismiyle bir dergi çıkarmayı önererek, bu konuda yaptığı ön çalışmayı aktardı. Böylelikle Halkbilimi dergimizin yayınlanması kararı alındı. 1986 yılında, o dönemde Ortam gazetesinde çalışan Özgürlük grubundan arkadaşların özverili katkılarıyla, Halkbilimi dergisinin ilk sayısı yayınlandı. Derginin hazırlığı ve baskısı, Toplumcu Kurtuluş Partisi'nin yayın organı olan Ortam gazetesinin basıldığı matbaada, gazete gece yarısı baskıya girdikten sonra matbaada çalışmaya başlayan, Kani'nin önerisiyle oluşturulan gönüllü bir grup HASDER'li tarafından sabaha kadar çalışılarak yapılıyordu.

Bu arada ilki 1983 yılında gerçekleşen halk bilimi sempozyumları düzenlemeye başlamıştık. Sempozyumlarımızda sunulan bildirileri, önceleri teksir kitap olarak çoğalttık. Daha sonra Halkbilimi dergisinde yayınladık. Toplumcu Kurtuluş Partisi'nin hükümet ortağı olduğu ve Turizm ve Kültür Bakanlığı'nı yürüttüğü sırada, Kani Kanol'un yürüttüğü lobi çalışması ve ısrarlı çabaları sonucunda ilk dört sempozyumumuzda sunulan bildiriler, bu bakanlığın yayınları arasında *HASDER Halkbilimi Sempozyum Bildirileri I - II - III - IV* adıyla yayınlandı. Kani Kanol, HASDER Yönetim Kurulu Başkanı olarak bu kitabın yayınlanması için çok çaba harcadı ve neredeyse kitabı tek başına yayına hazırladı. Sempozyumlarımızda sunulan bildiriler, ayrıca CTP ve TKP'nin hükümet ortağı olduğu dönemde Kültür Dairesi Yayınları arasında toplam dört kitap olarak yayınlandı.

Halkbilimi dergisini düzenli olarak yayınlamaya devam ettik. Başlangıçta üç ayda bir yayınladığımız Halkbilimi'ni, 2000'li yıllarda, tüm sayıları tek bir dergi içinde toplayarak yıllık olarak çıkarmaya başladık. Derginin yıllığa dönüştürülmesi, Halkbilimi'nin konuları nasıl olsa eskimediği ve güncelliğini yitirmediği için hiçbir sorun yaratmadığı gibi, pratikte birçok kolaylık da sağlıyordu.

Bugün Halkbilimi dergilerini okuyacak olanlar, bu dergilerde Kıbrıs ve Kıbrıs Türk halk kültürü açısından muhteşem bir hazine bulacaktır. Bu kitabı hazırladığım sıralarda, Halkbilimi dergisinin bazı sayılarına hafızamı tazelemek için yeniden bakma ihtiyacı hissettim. Dergilerimizi yeniden incelerken, Halkbilimi'nde yer alan konuların içerik olarak önemi, konu zenginliği ve var olan araştırmalar karşısında ben bile hayretler içerisinde kaldım! Halkbilimi dergilerimizde yer alan kültür sanat haberleri bile tek başına bir tarih hazinesidir diyebilirim. Özellikle Kıbrıs halk bilimi araştırmacılarının yüzyıllar boyunca bu dergilerden yararlanacağına eminim. Bu dergilerin bir an önce dijital ortama aktarılarak saklanması için önlemler alınmasının çok önemli bir toplumsal sorumluluk olduğuna inanıyorum.

Halk Sanatları Vakfı

1997-1998 yıllarında Halk Sanatları Derneği'ni bir vakfa dönüştürmeyi düşünmeye başladık. Bu düşüncemizi şekillendiren en önemli faktörlerden biri de, Ankara'da faaliyet gösteren Anadolu Folklor Vakfı (AFV) ile girdiğimiz yakın ilişkilerdi. AFV'nin bir vakıf olarak başarılı olması, bizi dernekten vakfa dönüşmeye teşvik ediyordu. Ayrıca gönüllülerin el çekmesiyle her an kapanabilecek bir dernek yerine daha profesyonelce hareket edebilen bir vakıf oluşturmamız halinde, HASDER'in gelecek uzun yıllarda da kalıcılığını ve işlevselliğini koruyacağını düşünüyorduk.

HASDER'in vakfa dönüştürülme çalışmalarının ilk aşamalarında bulunmama rağmen son safhasında bulunamadım. Çünkü 1998 Kasım'ında İstanbul'da bir iş yeri açtım ve o tarihten itibaren 2005 yılı yazına kadar her ayın en az iki haftasını İstanbul'da geçirmek zorunda kaldım. Bu dönemde HASDER'le ilişkim minimum düzeyde devam edebildi.

Bu arada 2002 yılı Kasım ayında bir grup yoldaşımın Kıbrıs Sosyalist Partisi'ni kurmuştu. Kurucu üyesi olduğum partide aynı zamanda faal görev alıyordum. Hem partili hem HASDER'li olmak doğru olmazdı. Daha doğrusu, Kıbrıs Sosyalist Partisi'nde üst düzeyde sorumlu birinin, üye kitlesinin çoğunluğu 18 yaş altı çocuklardan oluşan HASDER'de bulunması derneğin aleyhine işleyebilirdi. Bu bilinçle dernek işlerinden tamamen koştum. Kendimi halk dansları alanındaki misyonumuzu yerine getirmiş sayıyordum ve bu yüzden rahattım.

İşte bu sıralarda, 2001 yılında Halk Sanatları Derneği bir vakfa dönüştürülerek Halk Sanatları Vakfı kuruldu.²² HASDER adı, vakıf bünyesinde çalışmaya devam eden halk dansları derneğinin adı olarak korundu. Bu esnada dernekle ilişkilerim zayıf da olsa devam etmesine rağmen, ve beni de vakfın kurucu üyeleri arasına almalarını istediğim halde, bana söylendiği kadarıyla basit bir ihmal ve dalgınlık sonucu vakıf kurucuları arasında ismim yer almadı. Bu gerekçeyi pek inandırıcı bulmadım. Gerçek sebebin siyasi çizgimle ilgili olduğunu düşünüyorum. Ancak bu tür formaliteleri pek önemsemediğim için üstünde durmadım. Ben kendimi her zaman HASDER vakfının da kurucuları arasında sayarım. Zaten HASDER'i vakfa dönüştürme fikrini başından beri Kani Kanol'la birlikte savunmuştum.

²² Resmi kayıt tarihi 5 Haziran 2001'dir.

Bu şekilde, eski HASDER'in yüzleştigi dondurulma veya kapatılma riskinin yeniden gündeme gelmesinin önüne geçilebileceğine inanmıştım. Nitekim HASDER bir vakıf olarak kendisinden beklenen hizmeti vermeye devam ediyor; ve doğru yöneticilerin elinde kaldığı süre de bu görevi başarıyla yerine getireceğine inanıyorum.

Halk Sanatları Vakfı olarak da halk bilimi alanında çok önemli işler başarılmıştır. Çeşitli uluslararası fonlardan yararlanarak, 1980'li yıllarda yaptığımız alan araştırmalarının ve halk bilimi alanında elimizde bulunan tüm verilerin dijital ortamda saklandığı bir arşiv, Halk Bilimi Arşivi (yaygın bilinen adıyla HASDER arşivi) oluşturulmuştur. Bu arşivin benim için bir başka önemi daha vardır. Vefatından önce tüm kitaplarını bana hibe eden çok sevdiğim eniştem Oğuz Kusetoğlu'ndan aldığım kitapların çok büyük bir kısmını ben de Halk Sanatları Arşivi'ne bağışladım ve arşiv bünyesinde Oğuz Kusetoğlu kitaplığı adında küçük bir kitaplık oluşturduk.

Halk Sanatları Vakfı, arşive ek olarak bir de el sanatları enstitüsü oluşturmayı başarmıştır. Burada bir yandan meraklılarına el sanatları üretim teknikleri (tahta oymacılığı, sesta ve paneri işleri, ipek kozası süslemeleri, geleneksel dokuma tezgahında kumaş dokuma gibi) öğretilirken, diğer yandan da üretilen ürünler enstitüyü ayakta tutabilmek için halk ve turistlerin alımına sunulmaktadır.

Halk Sanatları Vakfı, ayrıca Gomikebir (Büyükkonuk) köyünde eski bir zeytinyağı değirmeninin restorasyonunu sağlamış ve bu köyde bir kültür merkezi açılmasına önderlik etmiştir.

Vakfın bunlar dışında daha birçok etkinliği ve başarısı vardır. HASDER Halk Sanatları Vakfı olarak o kadar büyümüştür ki, artık etkinliklerinin tümünü benim takip etmem neredeyse olanaksız hale gelmiştir.

2005 yılı Mayıs'ından itibaren Türkiye'deki şirketimi kapatıp Kıbrıs'a dönmüştüm. Ama bu arada 2004 yılı Kasım'ında Güney Kıbrıs'ta bir iş yeri açtığım için zamanımı yoğun olarak oradaki işlerime ayırıyordum. Bu süreçte HASDER'i dışarıdan takip ettim. Bu dönemlerde oğlum Ergin de HASDER çalışmalarına katılmaya devam ettiği için, dernekle bağlantım üniversite eğitime başlayacağı zamana kadar ağırlıkla Ergin üzerinden sürdü.

Kıbrıs Türk Halk Dansları Federasyonu

1988 yılı içinde, folklor alanında uğraş veren derneklerle “Dernekler-arası Koordinasyon Komitesi” adını verdiğimiz bir çalışma başlatmıştık. Bu çalışmaya daha sonra Gençlik, Spor ve Çalışma Bakanlığı’na bağlı Gençlik Dairesi’nin bir önerisi nedeniyle ara verilmişti. Bu öneri yeniden halk dansları yarışması yapılmasıydı. Ancak Gençlik Dairesi, HASDER ve onunla işbirliği içindeki kardeş derneklerin girişimiyle, yarışma yerine bir halk dansları şöleni yapılması için ikna edildi. Sonuç olarak, derneğimizle birlikte diğer dernek ve belediyelerin de önerileri ve desteğiyle, 1990 yılı Şubat ayı içinde bir halk dansları şöleni yapılması kararlaştırıldı.²³

Bu amaç için bir araya gelen dernek ve belediye temsilcileriyle Gençlik Dairesi yetkilileri, halk dansları alanında bir federasyon kurulması konusunda çalışmalar başlatmıştı. Bu çalışmaların, HASDER’in öngördüğü bilimsel folklor anlayışı temelinde şekillenmesi düşünülmüştü. Gençlik Dairesi bu anlayışa karşı olumlu bir yaklaşım sergilemekteydi. Belediye ekiplerinin de bu konudaki tutumunun belirlenmesinden sonra, bir halk dansları federasyonunun kurulması mümkün olabilecekti.

Fakat bu dönemde, Gençlik Dairesi Yasası elvermediği için, HASDER ve çevresindeki beş altı dernek bir araya gelerek, hiçbir resmi devlet kurumuna bağlı olmayan Kıbrıs Türk Halk Dansları Federasyonu’nu

²³ Halkbilimi dergisinin Ocak/Şubat 1990 sayısında, bu şölenin 16-17 Şubat 1990 tarihinde, Gençlik ve Spor Bakanlığı’na bağlı Gençlik Dairesi tarafından düzenlendiği kaydedilmiştir. 16 Şubat gecesi yapılan gösterilere Gençlik Dairesi’ne bağlı ekipler katıldı. 17 Şubat gecesi yapılan gösterilere ise, Gençlik Merkezi, HASDER, Güsad, Des-Der ve Aksad’la birlikte, Girne, Lapta, İskele, Mağusa, Gönyeli ve Akdoğan belediyelerine bağlı ekipler katıldı.

kurdu. Kani Kanol da bu federasyonun başkanlığına seçildi. Ancak dernekler yasası altında federasyon kurma yetkisi olmadığı öne sürülerek Lefkoşa Kaymakamlığı ısrarla bu federasyonu onaylamadı. Çok kısıtlı bütçe ve olanaklara sahip olan bu federasyon, bir süre sonra önce “Birlik” adıyla tescil edilmek için girişimler yaptı, daha sonra ise Gençlik Dairesi Yasası’nda değişiklik yapılması için büyük uğraşlar verdi. Yasada gerçekleştirilen değişiklik sonucu bu daireye bağlı bir federasyon kurulmasının önü açılınca da yerini yeni kurulacak federasyona bıraktı.

Halk danslarıyla uğraşan derneklerin bir federasyon çatısı altında birleştirilmesi konusu, ancak 2004-2006 yılları sırasında yeniden gündeme geldi. Bu çerçevede yapılan muhtelif toplantılara ben de katılıp görüş ve katkı koymaya çalıştım. Erdinç Akün’ün başkan seçildiği 2006 yılındaki kurucu genel kurulda bulundum.

Bu yıllarda Kıbrıs Türk Toplumunu içerisindeki halk dansları etkinlikleri önemli karışıklıklar barındırmaktaydı. HASDER tarafından araştırılarak derlenmiş oyunlar, muhtelif derneklerin kendi çabalarıyla derlediği ya da Rum ekiplerinden kopya ederek sahnelediği oyunlar, otantik tarzda icra edildiği iddia edilen oyunlar ve sahne düzenlemesiyle sunulduğu iddia edilen oyunlar nedeniyle ortama tam bir karışıklık hakimdi. Kani Kanol, daha önce de belirttiğimiz gibi, halk danslarımızda var olan türler konusunu ilk kez 1986 yılında Halkbilimi dergisinde ortaya koymuştu. Bu konuda herkes hemfikirdi. Ancak yine ilk kez Kani Kanol tarafından halk dansları camiasının gündemine getirilen ve danslarımızın sahnelenmesinde geçerli olan “otantik”, “elabore” ve “stilize” düzenlemelerin ne olduğu yeterince anlaşılmamıştı. Bu durumun yol açtığı ciddi bir kaos ortamı süregelmekteydi. Halk danslarımızın müzikleri ve geleneksel kıyafetlerimize dair de benzer karışıklıklar hüküm sürmekteydi.

2008 yılında, Kıbrıs Türk halk dansları araştırmalarının incelenip, figür ve müziklerin standart hale getirilmesi konusunda federasyon bünyesinde bir çalışma başlatılmıştı. Bu konuda alaylı ve mektepli²⁴ arkadaşlardan oluşan bir kurul toplandı. Federasyonun inisiyatifiyle 2008 yılında iki kez yapılan bu toplantılara ben de katıldım. Ancak bu çalışma, yapılan iki toplantıdan sonra parasal sıkıntılar nedeniyle ileri götürülemedi.

2009 yılının Temmuz ayından 2010 yılının Kasım ayı sonuna kadar, Kırgız bir işadamıyla yaptığım ticari işbirliği gereği yine İstanbul'daydım. İstanbul'da bulunduğum sırada, Federasyon Başkanı Erdinç Akün, bazı AB hibe programlarına başvurarak bu proje için finansman sağladı. Böylece proje çalışması ben İstanbul'dayken, 2010 yılı ortalarında yeniden başladı. 2010 yılının Kasım ayı sonunda İstanbul'dan kesin dönüş yaptıktan hemen sonra ben de bu proje çerçevesinde yapılan çalışmalara katıldım.

Uzman arkadaşlarımızın nezaretinde biz alaylılar, gerek HASDER tarafından, gerekse devlet halk danslarına bağlı araştırma ekipleri tarafından 1980'li yıllarda yapılan köy araştırmalarına ait video kayıtlarını yeniden inceledik. Çekimlerini yaptığımız köylülerin figürlerini çözümledik. Müzisyen arkadaşlarımız da oyunların ritmini, temposunu tespit ettiler. Böylelikle çözümlediğimiz figürleri derleyerek bunları bir kitap halinde yayınladık. *Geleneksel Halk Dansları ve Müzik Rehberi* adındaki bu kitapla, ben halk dansları alanındaki çalışmalarımızın ya da gönüllü olarak üstlendiğimiz misyonun doruğuna ulaştığımızı inandım. Yıllar önce nice ter dökerek, özveri ve emekle giriştiğimiz bir çalışmayı kitaplaştırmıştık aslında. Üstelik bu çalışmayı yaptığımız dönemde bizleri Rumcu - Türkçü diye birbirimize düşürenlere, Kıbrıs Türk kültürünü asimile

²⁴ Bilimsel olarak yetiştirilmiş, halk bilimi dalında üniversite mezunu.

etme gayreti içerisinde olanlara inat, o dönemde görüş ayrılığı nedeniyle çatıştığımız halk danslarıyla ilgili tüm kesimlerle tam bir görüş birliği içerisinde bu çalışmamızı kitaplaştırdık.

Bu çalışmalarımızda bugüne dek hiçbir ekibin kullanmadığı yeni figürler keşfettik ve bu kitaba dahil ettik. Kıbrıs halk danslarına ayrı bir canlılık ve heyecan katacak olan bu yeni figürleri, danslarımızda kullanmaları ve sahne düzenlemelerine katmaları için ekiple kesinlikle tavsiye ediyorum. Bu kitabın hem alan araştırmalarımızdan kesitler sunan, hem de düzenlenen figürleri gösteren iki ayrı CD ile desteklenmiş olduğunu da belirtmeliyim.

Erdoğan Akün'den sonra Halk Dansları Federasyonu başkanlığına getirilen Mustafa Özgü döneminde, bu alanda yeni bir çalışma yapılamadı. Devlet tarafından sadece 10,000 TL'lik bir bütçe tahsis edilmişti. Böylesine gülünç bir bütçeyle ciddi etkinlikler yapmak olanaksızdı. Ancak bir sonraki dönemde, Özlem Kadırağa'nın federasyon başkanlığına gelmesiyle bu çalışmalar yeniden canlandırıldı.

Halk danslarının derlenip düzenlenmesi çalışmalarını daha da geliştirmek amacıyla, Tanju Hastunç'un başkanlığı ve benimle birlikte Kani Kanol'un daimi üyeliği altında bir teknik komite oluşturuldu. Komite, halk dansları alanında çalışan, federasyona üye tüm derneklerin temsilcilerinden oluşuyordu. Federasyona ait elimde bulunan bir yoklama belgesinde, teknik komite toplantısına katılmaya yetkili 36 kişinin ismi vardır. Kuşkusuz her toplantıya bu 36 kişinin hepsi de gelmiyordu. Hatta toplantılara katılanlar, ilk birkaç toplantıdan sonra ortalama 12 kişi civarındaydı diyebilirim.

Teknik komite, HASDER'in ve Eğitim Bakanlığı'nın alan araştırmalarından elde edilen görüntüleri bir kez daha inceleyerek, derlenmeye değer bulduğu figürleri, tavrıları ve dansa ilişkin özellikleri not ediyor; sonra da

ilgili görüntüleri not edilen bu ayrıntılarla birlikte çözümlenmeleri için dernekleri görevlendiriyordu. Bu çözümlenmeler sonucunda ortaya çıkan figürleri dernek elemanlarına uygulatarak CD'ye alıyor, sonra da bu CD'leri tüm derneklere ve halk danslarıyla ilgilenen kuruluşlara dağıtıp, Kıbrıs Halk danslarımızda oyunların federasyon teknik komitesi tarafından tespit edilen şekilde öğrenilmesi için çalışıyordu. Bu çalışmamızın amacı, oyunlarımızın standart hale getirilmesini sağlayarak, her koreograf veya eğitmen tarafından "otantik" kategorisi altında gelişigüzel sergilenmesinin önüne geçmekti. Erdinç Akün dönemindeki çalışmayı tamamlar nitelikteki bu çalışma sayesinde, Kıbrıs Halk oyunlarının dağınıklıktan büyük ölçüde kurtarılarak belli bir istikrara kavuşacağını şimdiden söyleyebilirim.

Halk dansları teknik komitesi, bu çalışmalar ışığında, halk danslarıyla ilgili dernek ve kurumların çalıştırıcılarına da eğitim sağlayarak, belli bir eğitimi tamamlayan çalıştırıcılara sınavla eğitim sertifikası vermeye bu satırların yazıldığı günlerde (Mayıs 2017) başlamıştır. İlk sertifikalar, eğitimini tamamlamış genç eğitmenlere 4 Mayıs 2017 Perşembe akşamı Pergama (Beyarmudu) Belediyesi Kültür Merkezi'nde yapılan törenle verilmiştir. Eğitmenlerin gelişmişlik düzeyine göre aşamalı olarak verilecek olan bu sertifikalara sahip olmayanların, halk dansları eğitmenliği yapamaması hedeflenmektedir. Böylelikle halk danslarımızda hedeflenen standardizasyonun elde edilmiş olacağına inanıyorum.

1972 yılından beri kesintisiz olarak çalıştığım halk bilimi ve halk dansları alanındaki 45 yıllık emeğimin karşılığı olarak, Kıbrıs Türk Halk Dansları Federasyonu tarafından Pergama'daki törende bana da, Kıbrıs Türk folkloruna *eğitmen*, *yönetici* ve *araştırmacı* olarak yaptığım katkılar dolayısıyla, "Halk Dansları Eğitimine Yaşam Boyu Hizmet Belgesi" takdim edilmiştir. Bu

belge benim için her zaman gurur duyacağım ve çocuklarıma miras bırakacağım çok değerli bir ödüldür.

Bizim alaylılar olarak, bu çalışmaların tamamlanmasından sonra Kıbrıs halk danslarına ilişkin misyonumuzu tamamlamış olacağımıza inanıyorum. Bundan sonra görev, halk bilimi alanında bilimsel çalışmalar üreterek buna uygun yorum ve uygulamalar yapmak üzere halk bilimcilerin, bu alanda veya ilgili alanlarda çalışan profesyoneller ve uzmanlarıdır.

Halk biliminin çok özgün ama belki de en keyifli alanlarından ikisi halk oyunlarımız ve halk müziklerimizdir. Halk oyunlarımızın otantik özelliklerine ve karakterine dönük çalışmalar ana hatlarıyla tamamlanmış olup, bundan sonra yapılması gerekenler, gelişime açık alanlarda, bilhassa sahne düzenlemeleri, ses ve müzik tekniklerine ilişkin düzenlemeler konusunda yapılmalıdır. Bu konularda hala yapılacak çok iş vardır. Özellikle halk dansları müziklerimiz konusunda tam bir kargaşa yaşanmaktadır. Halk dansları ekiplerimiz, danslarımızı birbirinden çok farklı müzik uygulamalarıyla sahnelemektedir. Bunların bir kısmı geleneksellikten çok uzaktır. Halk danslarımızda olduğu gibi, halk müziklerimizin de otantik özellikleri ve karakterine dönük çalışmalar ileri götürülmelidir.

Kuşkusuz, insanlık yeryüzünde var oldukça halk bilimi çalışmaları da hiçbir zaman son bulmayacak, gelişerek devam edecektir. Bundan sonra yapılması gerekenlerse, şüphesiz önümüzdeki dönemin genç halk bilimi uzmanlarına, genç dansçı, koreograf ve müzik uzmanlarına düşmektedir.

HALK KÜLTÜRÜMÜZ ÜZERİNE YAYINLANMIŞ MAKALELERİM

HASDER, KÜLTÜR, FOLKLOR VE BARIŞ ÜZERİNE SÖYLEŞİ ²⁵

Kıymetli okuyucular,

Kıbrıs Türk gençliğinin bağrından kopmuş, fakat yalnızca Kıbrıs Türk gençliğine değil, Kıbrıs gençliğinin ve hatta Kıbrıs halkının bütününe hizmet eden bir derneğimiz var. Tamamen gönüllü amatörlerden oluşan bu derneğimizin adı *Halk Sanatları Derneği* (HASDER)'dir. Bu dernek şu anda kendi boyutlarının çok ötesinde, çok önemli tarihsel ve toplumsal görevleri kendine hedef edinmiştir. Bu görev Kıbrıs ve Kıbrıs Türk folklorunu araştırmak, geliştirmek ve yaymaktır. Bu önemli toplumsal görevle ilgili düşüncelerimizi söylemeden önce, HASDER'in geçmişine kısaca bir göz atalım.

Halk Sanatları Derneği 1977 yılında, daha önce Gençlik ve Spor Dairesi'ne bağlı olan folklor merkezinde yıllarını harcadıktan sonra, bu çatı altında verimli ve özgür bir çalışma yapılamayacağını anlayan bir grup arkadaş tarafından kurulmuştu. Bu arkadaşların bir kısmı, tüm devlet dairelerinde olduğu gibi folklor merkezinde de dönen dolaplar ve adam kayırma siyasetleri yüzünden, folklorik çalışmanın gerektirdiği kardeşlik ve dayanışma havasının oluşturulmasına hiçbir olanak bulunmadığını görmeleri nedeniyle ayrılmışlardı. Bir kısmı da bunlara ek olarak, devlet denetimindeki bu kuruluşun genç zihinleri zehirlemek için gerici düşünceler empoze ederek Turancı - Bozkurtçu fikirler yayması, o çatı altında da bunların önüne geçilemeyeceğini

²⁵ 16-17 Ocak 1985 tarihli Ortam gazetesinde, "Doğan Özdemir" mahlası altında yayınlanan bu makale, 1983 HASDER Genel Kurul konuşmasının, HASDER tarafından düzenlenen iki etkinliğin tanıtım ve duyurusunu yapmak için geliştirilmiş şeklindedir.

anlamaları hasebiyle ayrılmıştı.

HASDER'i işte böyle bir ortam içerisinde gelen kişiler kurdu. HASDER içerisinde tamamen gönüllü ve özverili bir şekilde çalışan bu arkadaşlar, çalışmalarını ne yazık ki 1981 yılına kadar halk danslarından öteye götüremedi. Her ne kadar da zaman zaman bir halk türküleri korosu oluşturulmaya çalışılmış ve bazı gösterilerde bu gerçekleştirilmişse de, bu arkadaşların "folklor" anlayışı genel olarak halk oyunları ve halk müziği kavramlarından öteye gidememiştir. Bu arada, şimdilerde HASDER'e övgüler düzen ve HASDER'in başarılarından pay koparmaya çalışan birçok kuruluş da, 1977-81 yılları arasındaki HASDER'e hiçbir şekilde destek olmamıştır. Hatta bazıları daha da ileri giderek HASDER'in gerici bir kuruluş olduğu söylentilerini yaymaya çalışmıştır.

Halk oyunlarına duyulan aşırı sevgi ve özveri, bu dönemde HASDER'i ayakta tutmaya yetmedi. Çalışan kadrosu iyice daralan dernek, nihayet 1981 yılı yaz aylarında geçici olarak tatil edildi.

Günümüzün HASDER'ini oluşturan başarılı kadro, işte bu "zorunlu tatil" sırasında ortaya çıkıp olağanüstü bir genel kurulla dernek yönetimini devralan ve ona gerçekten sahip çıkan kişilerden oluşmaktadır. Bu kadro aslında can çekişen bir örgütü devraldı. Onu daha bilinçli, daha azimli ve daha özverili bir çalışmayla yaşatıp geliştirmeye ve halkımızın hizmetine sunmaya söz verdi. Bunda da kısa bir süre içerisinde başarıyı yakalayarak halkımızın haklı takdirini topladı. Burada yeri gelmişken HASDER'in bu başarılı kadrosunu çalışmalarından ötürü kutlarım.

1981 yılındaki olağanüstü genel kuruldan sonra oluşan *yeni* HASDER'i *eskisinden* ayıran en önemli unsur bilinç unsurudur. "Eski HASDER", önce halkımıza hizmet etmeye yönelik çalışma bilincinden, sonra da folklorun ne olduğu ve halkın hizmetinde bir araç olarak

folklordan ne şekilde yararlanılabileceği bilincinden yoksundur. İşte yeni HASDER’i eski HASDER’den ayıran en önemli öge budur. Bu ögenin yalnızca HASDER’liler tarafından değil, tüm gençliğimiz, aydınlarımız, ve genelde halkımız tarafından kavranması gereklidir.

*

Değerli okuyucular,

Toplumsal kültürün kaynağı toplumsal emektir. Emegın toplumsal olarak gelişip zenginlik ve kültürün kaynağı olması ölçüsünde, toplumun en geniş kesimi olan işçi ve emekçiler fakirleşirken bunun dışındakiler zenginleşir. Bu tarihsel bir yasadır. Bu nedenle toplumda, bir yanda refah içinde yaşayan kesimlerin gelişmiş kültürleri, diğer yandaysa işçi ve yoksul kesimlerin bastırılıp engellenen kültürleri, kısacası iki ayrı kültür vardır. Dolayısıyla hem toplumda yaşamak hem de ondan bağımsız olmak mümkün değildir. Günümüzde birçok yazar, sanatçı, sahne oyuncusu, şair vb., toplumda çatışmakta olan bu iki kültür arasında tarafsız ve özgür olduklarını iddia ediyorlar. Aslında bunların özgürlüğü yalnızca cüzdanelerini parayla doldurmaya, parayla kandırılmaya ve kapatma olmaya yaranan ikiyüzlü bir bağımlılık halidir.

Bilinçli bireyler olarak bizim görevimiz, bu ikiyüzlüğü ortaya koyarak, sözde özgür ama gerçekte toplumun “mutlu azınlığına” bağımlı kültürün karşısına, toplumun en geniş kesimine dayanan, işçi ve yoksul kimliğine açıkça bağılı kültürü çıkarmaktır. Gerçekte tek özgür kültür budur. Çünkü burada kazanç tutkusu ve meslekte ilerleme korkusu yoktur. Toplumcu düşünce ve emekçilere duyulan yakınlık, yeni güçleri durmadan bu saflara kazandıracaktır. Bu özgür bir kültür olacaktır; çünkü ülkemizin varlığını, gücünü ve geleceğini temsil eden binlerce, on binlerce emekçiye hizmet edecektir.

İşte bu düşünceler ışığında, kültürü ve buna bağlı olarak folkloru halkımızın ve tüm dünya halklarının hizmetine sunmalıyız. HASDER kadrolarında eksik olup henüz yeterince kavranmamış olan nokta da budur. Bu nokta üzerinde durulmalı, bu anlayışa sahip bir emekçi gençlik kitlesi yetiştirilmelidir. Biz HASDER’de bunun nüvesini görüyoruz. Bu nüve geliştirilmelidir. Kıbrıs adasının buna çok ihtiyacı vardır.

Dünyanın dört bir yanında haksız yere öldürülen masum insanların kanının dereler gibi aktığı, her tarafı barut kokularının sardığı, halkların yok yere birbirine katlettirilip kırdırıldığı günümüzde; aydın ve ilerici gençlik olarak aklımızdan hiçbir zaman çıkarmamız gereken ve hatta uğruna uğraş vermekle yükümlü olduğumuz bir nokta vardır: Bu da yalnızca ülkemizde yaşayan uluslar arasında değil, tüm dünya ulusları arasında kardeşçe iş birliğini örgütlenmektir. İnsanlığın birbiriyle kaynaşmasını sağlamalıyız. Bu uğurda çaba sarf etmeliyiz. Fakat bu uğurda çaba gösterebilmek için önce bilmeliyiz ki; kendi çıkarları için gözünü bile kırpmadan dünyayı kana bulayan refah içindeki bir avuçluk kesimin hakimiyeti dünyanın dört bucağından sökülmedikçe, uluslar barış ve huzur bulamayacaktır. İnsanlığın birbiriyle kaçınılmaz olan kaynaşması, ancak ezilen tüm ulusların tam özgürlüğü sağlandığı zaman gerçekleşecektir. Bütün ulusların eşit şartlar altında, iktisadi yaşam koşullarını, dillerini ve kültürlerini özgürce geliştireceği böyle bir süreç; tüm dünya uluslarının birbirine karşı güven duygusunu geliştirecek ve zaman içinde insanlığın kaynaşmasını sağlayacaktır. Böylelikle de bugün farklı ulusları temsil eden tüm kültürel özellikler insanlığın ortak özellikleri olacaktır. Kısacası ayrı ayrı her ulusun kültürü aslında insanlığın ortak kültürüdür.

İnsanlığın bu büyük hedefine giden yolda, Kıbrıs’ın aydın ve ilerici gençliğine de önemli görevler düşmek-

tedir. Kıbrıs Türkleri arasında HASDER, ülkemizde bu amaca yönelik çalışmanın ilk adımını atmıştır. Bu adım Kıbrıs Türk gençliği ve tüm Kıbrıs halkı için büyük önem taşır. Gençlerimiz, emekçilerimiz ve aydınlarımız HASDER'in bu çalışmalarını desteklemeli, bu doğrultuda çalışma yapan daha birçok örgüt oluşturulmalıdır. (Kanımızca çalışmalarını bu doğrultuda yönlendirebildiği takdirde GÜSAD'ın etkinlikleri de çok olumlu bir adımdır.)

HASDER 1981 yılından sonra bu konuda önemli aşamalar kaydetmiştir. Hayatın her alanında Kıbrıs'a, Kıbrıslı Türklere ve Rumlara has özellikleri olanakları ölçüsünde araştırarak, saptayıp sonuçlandırabildiklerini halkımızın takdirine sunmuştur. Kıbrıs Türk kültürü ve folklorunu tipik özellikleriyle aktarmaktan çekinmemiş; devlete bağlı folklor "uzmanlarının", "Bunlar Rumcudur, Rum folklorunu yayıyorlar" gibi hiçbir belgeye dayanmayan saldırı ve çamur atmalarını göğüslemiştir. HASDER bu sözde uzmanların yaptığı gibi Kıbrıslı Türk'te Silifke'yi, Antep'i aramamış; Kıbrıslı Türk'ü Silifkeli, Antep'li gibi yansıtmamış; ve Kıbrıs'ın yerlileri olduğumuzun, dolayısıyla da Kıbrıslılığın özelliklerini taşıdığımızın vurgulanmasında hiçbir zaman utanılacak bir nokta görmemiştir. Bizler Kıbrıslı Türkleriz ve bununla da gurur duyuyoruz. Kıbrıslı Türkler olarak Türkiye'deki kardeşlerimize benzeyen ve onlardan ayrılan yanlarımız vardır. Bu farklılıklar bizim için utanılacak birer unsur değildir. Aynı zamanda, yüzyıllar içerisinde gelişen tarihi koşulların doğal bir sonucu olarak, Kıbrıslı Rumlara benzeyen veya onlarla ortak olan yanlarımızı da utanılacak bir unsur olarak değerlendirmiyoruz. Çünkü biz her şeyden önce insanız.

O halde Kıbrıs'ta folklorun ada halkı için bir barış, güven ve huzur ortamının yaratılmasına hizmet etmesi adına çalışmalıyız.

HASDER, folkloru bu doğrultuda bir araç olarak be-

nimsediği sürece halkımızla bütünleşecek ve büyüyüp gelişecektir.

İşte bu nedenledir ki, HASDER'in 17 Ocak 1985 gecesi saat 20.00'de ve 18 Ocak 1985 gecesi saat 19.30'da Lefkoşa Atatürk Kültür Merkezi'nde gerçekleştirileceği "Halk Müziğinin Ulusal Kültür İçerisindeki Yeri ve Önemi" konulu konferans ve "3. Folklor Sempozyumu" çok önemlidir.

17 Ocak gecesi yapılacak olan konferans, HASDER'in bugüne dek Kıbrıs Türk folkloru üzerine yapmış olduğu araştırmaları belgesel olarak destekleyecek ve HASDER'i "Rum folklorunu yaymakla" suçlarken bu iddialarını hiçbir belgeye dayandıramayanlara karşı bir cevap niteliğinde olacaktır. Folklor konusunun bilimsel olarak ele alınıp incelenmesi gerektiği açıkça ortadadır. Bu gerçeği özellikle Eğitim Bakanlığı yetkililerinin de kavrayıp, konferansı izlemelerini dileriz. Belki bir şeyler öğrenip de ülkemizin kültürel etkinliklerine bilimsel katkılarda bulunmalarına yardımcı olur...

Yine aynı şekilde, 18 Ocak gecesi yapılacak olan 3. Halk Bilimi Sempozyumu da, halk biliminin amaç ve uygulamalarının henüz yeterince anlaşılmadığının vurgulanması ve bu konudaki anlayışın derinleştirilmesi hedefini güttüğü için önemlidir. Ayrıca sempozyumdan da çok yararlı sonuçlar çıkacağına içtenlikle inanmaktayız. Bu yazımız da ilgili sempozyuma "hariçten" bir katkı olabilirse ne mutlu bize. Sempozyumda folklorun çeşitli yönlerinin vurgulanması yanında, onun insanlığın ve dünya barışının hizmetinde ne denli etkin bir araç olduğunun anlaşılmasının önemi üzerinde de duracağız. Kültür ve folkloru tüm dünya ulusları arasında kardeşçe iş birliğini örgütlendirmek için uğraşanlar adına bir mücadele aracı haline getirmek, HASDER'in 3. Folklor Sempozyumu'nun ve hepimizin bu yöndeki çabalarının özünü oluşturmalıdır.

HASDER 13. GENEL KURUL TOPLANTISI YÖNETİM KURULU RAPORU ²⁶

Değerli arkadaşlar, kıymetli konuklar;

Folklor, insanoğlunun kültürel mirasının bir parçasıdır. Yaşayan, değişen ve gelişen bir mefhumdur. Halk Sanatları Derneği'ni 1980'li yılların başından 1990'lı yıllara taşıyan anlayış budur. HASDER son on yılda çalışmalarını bu anlayış temelinde ele aldığı için, toplumumuzun kültürel ve sosyal kişiliğinin korunması ve geliştirilmesine damgasını vurmuştur.

Çünkü folklorun en genel işlevi, geleneksel hayat biçimlerinde saklı olan değerleri, sosyal ve ulusal kimlikleri vurgulamak; bunu ise gelen değişiklik akımlarına karşı yapmak olmuştur. Bu nedenle folklor, *kültürel hegemonyalara* karşı bir savaşım aracıdır. Kuşkusuz folklor değişikliğe karşı değildir. Dinamik bir dünyada değişiklik kaçınılmazdır. Ancak *düşüncesizce modernleşme* dengesizliklere yol açabilir. Bu tesiri ortadan kaldırmak için, değişiklikleri kendi özümüze uygun hale getirmeliyiz.

İşte HASDER'in son on yılda yaptığı tam da budur: Bir yandan emperyalist yoz kültüre karşı kendi sosyal ve kültürel kimliğimize sıkı sıkı sarılıp folklorumuzun doğal çevresindeki durumunu güçlendirmek; öte yandan da folklorik yaratıcılığımızın ürünlerini dünya kültürünün bir parçası haline getirmeye gayret ederek uluslararası alandaki kültür alışverişine katılmaktır.

Dünyanın diğer bağımlı ve az gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi, toplumsal kültür ve folklorun ülkemizde de egemen "ulusal politikaların" icazeti altında olduğunu yadsıyamayız. Derneğimiz, değişimden ve gelişimden öcü gibi korkan egemen çevrelerin tutucu zihniyetine

²⁶ Halkbilimi Dergisi, Sayı:17-18 Mart/Nisan/Mayıs/Haziran 1990.

karşı mücadele içinde, yukarıda özetlediğim folklor anlayışını sistemli bir şekilde geliştirerek, toplumumuzun tüm kesimlerinde bu anlayışın yerleşmesini sağlamıştır.

Derneğimizin bu doğru yaklaşımının çok başarılı olduğunu gururla söyleyebiliriz. O kadar ki, geride bıraktığımız 1989 yılında, egemen çevrelerin belirli kesimleri ve bazı resmi devlet kuruluşları bile, bu anlayışı benimzediklerini belirten yazılı metinlere imza koymuştur.

HASDER'in yıllardır sahip çıktığı folklor anlayışı; yani folklorun tarih bilimi değil, hem kaybolan değerleri araştıran, hem de yaşayıp gelişen ve değişen toplumsal gelenekleri inceleyen bir sosyal bilim dalı olduğu; hangi soy, ırk veya ulustan olursa olsun tüm insanların karşılıklı etkileşimini içerdiği anlayışı; kısaca dinamik folklor anlayışı, bugün artık devlet kademelerinin resmi politikası olabiliyor. Bu çerçevede, Kıbrıs'ta yaşayan bir ulusal topluluk olarak folklorumuzun, yalnızca atalarımızın Kıbrıs'a gelişinden sonraki dönemin değil, onlardan önceki tüm kültür ve folklor değerlerinin varisi olduğu, adamızda Kıbrıs Türk folklorundan başka Kıbrıs Rum folkloru ve diğer ulusal azınlıkların da folklorlarının bulunduğu, ve bunların da birbiriyle karşılıklı etkileşim içinde olduğu, genel olarak kabul görmeye başladı. Bu nedenle, genel Kıbrıs folkloru anlaşılmadan Kıbrıs Türk folklorunun da anlaşılamayacağı gerçeği konuşulmaya başlandı.

İşte HASDER'in -yalnızca geçtiğimiz yıl için değil- son yıldaki gerçek başarısı; folklor bilincinin toplumumuzun belleğine yerleştirilmesi ve folklorun toplumsal gündemimizde layık olduğu yeri alarak bu alanda toplumumuzda var olan boşluğun doldurulmasını sağlamış olmaktadır.

Yönetim kurulumuz 1989 yılı içinde olağan ve geleneksel çalışmalarını sürdürmüş, bunlara yeni etkinlikler eklemiştir. Bu çalışmaların detaylarına burada

girmeyeceğim; çünkü bu ayrıntılar kol sorumlularımızın raporlarında sunulmuştur. Etkinliklerimizin genel hatlarına ve belirli temel ilkelerine ise burada değinmekte yarar vardır.

1989 yılı başında, geçmiş yıllardan farklı olarak daha planlı ve hesaplı çalışmayı hedef aldık. Bunun amacı, zamanı ve elemanları en verimli şekilde kullanarak boşa potansiyel harcanmasını önlemektir. Yönetim kurulumuz bu amaçla, 1989 yılı içerisinde yapacağı temel etkinliklerin tümünü tarihleriyle birlikte belirledi. Böylelikle her dönem içinde etkinlik programımız hakkında hem yönetim kurulu üyelerinin hem de dernek üyelerimizin zamanında bilgi edinmesi, gerekli hazırlıklara vaktinde başlanması mümkün oldu. Bu yöntemin başarılı olduğunu şimdi rahatlıkla söyleyebiliriz. Planlanan etkinliklerimizin çok azı, genellikle bizim dışımızdaki nedenlerle gerçekleştirilemedi. Derгимizin geçmiş sayılarının yeniden çoğaltılması, maddi olanaklarımız el vermediği için mümkün olmadı. Bunun dışındaki tüm planlanmış etkinlikler, zaman zaman tarihlerinde düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen gerçekleştirildi. Geleneksel sempozyumumuz, yine maddi olanaksızlıklardan ve devletin gerekli ilgiyi göstermemesinden dolayı uluslararası niteliğe kavuşturulamayıp yerel düzeyde kaldı.

1989 yılının Ağustos ayı içinde, ilk kez Türkiye dışında bir etkinlik gerçekleştirdik. Bu etkinlik 4-21 Ağustos tarihlerinde gerçekleştirmiş olduğumuz Fransa turnesiydi. Bu turneye her bakımdan hazırlıklı gitmeye gayret etsek de, ilk defa böyle bir etkinliğe katılıyorduk. Bu nedenle turnenin her safhasında zaman zaman zaaf ve eksikliklerimiz görüldü. Bu etkinlik esnasında yaşanan tüm sorunlara rağmen, turnemizin başarılı bir şekilde sonuçlandırıldığını söyleyebilirim. En önemlisi, derneğimiz bu turne esnasında gerçekleştirmiş olduğu uluslararası kültür alışverişi sonucunda yararlı temas-

larda bulunmuş, yeni bir bilinç ve dinamizme ek olarak zengin deneyimler kazanmıştır.

Folklorda düzeyin yükselbilmesinin eğitime bağlı olduğunun bilincinde olan yönetim kurulumuz, bu noktaya önem vererek, gerek dernek üyelerini, gerekse kamuoyunu eğitici etkinliklere programlarımızda ağırlıklı olarak yer vermiştir. Bu etkinlikler başlıca, dernek içi eğitim seminerleri, sempozyum, masal anlatma yarışması ve konferanslardır.

Tiyatro dalında, Kıbrıs ağzına dayalı orta oyunu nitelikli oyunlardan daha nitelikli ve yenilikçi çağdaş bir görsel anlatım tekniğine ulaşmış bir etkinlik için, geçen yıldan beri çalıştığımız bilinmektedir. Bu yıl böyle bir çalışmanın hazırlıkları tamamlanarak sahne çalışmalarına başlanmıştır. Yeni çalışma döneminde, bu uzun ve emek isteyen işin semeresini göreceğimizi ümit ediyoruz.

“Halkbilimi” adlı periyodik dergimizin bu yıl içerik ve kalite olarak nispeten daha iyi bir düzeye ulaştığını söyleyebiliriz. Dergi kolumuz, özellikle Tuncer Bağışkan arkadaşımızın katılımıyla daha da güçlenmiş ve dergimizin basımındaki gecikmeler azalmıştır. Yine de bu gecikmelerin tam olarak ortadan kaldırılamaması üzücüdür. 1989 yılı içinde planlamış olduğumuz 4. sayının sonuncusu henüz çıkarılmamış olup, baskı işleri önümüzdeki hafta tamamlanarak okuyucuya sunulacaktır.

1989 yılı içinde, bir önceki yıl folklor alanında uğraş veren derneklerle başlatmış olduğumuz “Derneklerarası Koordinasyon Komitesi” çalışmalarına devam edildi. Ancak bu komitede aralık sonu için planlanmış olan ortak etkinlik; yaklaşık üç aylık bir süreden beri, Gençlik, Spor ve Çalışma Bakanlığı’na bağlı Gençlik Dairesi’nden gelen yeni bir öneri üzerine ertelenmiş durumda olup, koordinasyon komitesi çalışmaları da askıya alınmıştır. Gençlik Dairesi’nden gelen “Halk

Dansları Yarışması” önerisi, derneğimizle birlikte diğer dernek ve belediyelerin de öneri ve desteğiyle, 1990 yılı Şubat ayı içinde yapılacak bir şölene dönüştürülmüştür. Bu amaç için bir araya gelen dernek ve belediye temsilcileriyle Gençlik Dairesi yetkilileri, halk dansları alanında bir federasyon kurulması konusunda çalışmalar başlatmıştır. Halen sürmekte olan bu çalışmalar, konuşmamın başında ortaya koymuş olduğum folklor anlayışı temelinde şekillenmektedir. Gençlik Dairesi bu anlayışa karşı olumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Belediyelerin de bu konudaki tutumunun belirlenmesinden sonra, bir Halk Dansları Federasyonu’nun kurulması mümkün olabilecektir.

Konuşmamı bitirmeden, HASDER çalışmalarının içerik ve nitelik olarak gelişmesinin yanında, HASDER’in nicel gelişmesinden de kısaca söz etmek istiyorum. Derneğimiz 1980’li yılların başında 15-20 kişilik küçük bir topluluktu. 80’li yılların ortalarına doğru bu sayı 40-50 kişiye ulaştı. Bu dönemlerde HASDER üyeleri birbirini yakından tanıyan, birbiriyle iyice kaynaşmış, bireysel ilişkileri sıkı olan geniş bir aile oluşturuyordu. Bugünlerdeyse HASDER ailesi oldukça genişlemiştir. Sürekli olarak çalışmalarımıza katılan, yalnızca genç ve aktif elemanlarımızın sayısı 200 civarındadır. Sempatizan üyelerimiz bunların dışındadır. Çoğalan üye sayısı, dernek içerisindeki bireysel yakınlaşma ve ilişkileri olumsuz yönde etkilemekte, bireysel ilişkilerin eski sıcaklığını koruyabilmek adına daha fazla gayreti gerektirmektedir. Ancak derneğimizin gelişen yapısı, yeni yapılanmalara gereksinim duyduğumuzu açıkça göstermektedir.

Yönetim kurulumuzda tartışılan konu; derneğimizin daha küçük birimleri olan kolların her birinin kendi içinde adeta küçük bir dernek gibi çalışması, her kola üye elemanlar arasında sıkı bir kaynaşmanın sağlanması, kol üyelerinin karşılıklı olarak birbirini etkileme

ve geliştirme yönünde çalışması, ve bu gelişmenin merkezi yönetim kurulumuzun önderlik ve koordinasyonu altında tüm dernek bünyesine yansıtılması şeklindedir.

Geçtiğimiz yıl içinde, dernek üyelerinin birbirinden kopmamasını, birbirini tanımalarını sağlamak, üyeler arasındaki dayanışma, ortak anlayış ve kimlik bilincini pekiştirmek için; sohbet toplantıları, çay partileri, yemekli balo ve müzik dinletileri gibi çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Ancak yönetim kurulumuz, her şeye rağmen, HASDER ailesinin istenilen düzeyde kaynaştırılabilmiş olduğu konusunda tatmin olmamıştır.

Yeni dönemde, gerek yönetim kuruluna seçilecek arkadaşların, gerekse tüm üyelerimizin bu konuda başlatılan tartışma içinde yer alarak tartışmayı olgunlaştırması ve düşünce üretmesi, derneğimizin sağlıklı büyümesi için zorunludur.

Mehmet Birinci
Sekreter

HASDER'DEN KIBRIS POSTASI'NA MEKTUP

Dijon Uluslararası Halkdansları Festivali'ne Kıbrıs Türk Ekiplerinin katılmasının hikayesi:

18 Ocak 1986 Cumartesi tarihli Kıbrıs Postası gazetesinin birinci sayfasında yer alan “İnkar mı?” başlıklı haber-yorumunuz (!), ve başyazarınız Şener Levent'in *Açı* adlı günlük köşesinde yayınlanan “Kıbrıs Halk Oyunları mı Dediniz?” başlıklı makaleyi okuduktan sonra; konunun ülkemiz kültürüne daha yararlı bir tartışmaya dönüştürülmesi gerektiğine inanarak bu yazıyı kaleme aldım. Yazımın gazetenizde yayınlanmasını istiyor ve bunun da temel demokratik haklarımdan biri olduğunu düşünüyorum.

Yurt dışındaki halk dansları festivalleri, devlet ekiplerinin tekelinden kurtarılmalıdır.

Ülkemizde kültür ve sanat çalışmalarının ne kadar kısıtlı olduğu, olanakların ne kadar az olduğu ortada. Devletin kültür ve sanat dallarındaki çalışmalarının yetersizliği de ortada. Bu alanda gönüllü çalışmalar yapan amatör kuruluşların sayısı da parmakla gösterilecek kadar az. Üstelik böyle kurumların birçoğu, olanaksızlıklar nedeniyle uzun ömürlü olamıyor. Sanatın ve sanatçının korunması, desteklenmesi, özendirilmesi ve geliştirilmesi, kağıt üzerinde birçok yerde yazılı duruyor; fakat bu konularda duyarlı olan kişi sayısı da çok az. Duyarlı olanlar da bugüne dek etkili bir ses oluşturamamışlar...

Gazetenizin başyazarı Sn. Şener Levent, geçtiğimiz hafta içinde gazetelerde çıkan “Kıbrıs Halk Oyunları Yarışması” ilanına köşesinde yer verdi.

Şener Bey bu konuyu iki açıdan ele aldı:

- a-) Yarışmayı düzenleyen ve düzenletenlerin niyeti
- b-) “Halk”, “halklar”, ve “buna sınımsız bağlı olan self-determinasyon hakkı”.

Gazetenizin “haber-yorumu” ise bu noktalardan ikincisi üzerinde durdu. Ancak halk danslarıyla ilgilenen biri olarak ben birinci nokta üzerinde duracağım.

Şener Bey makalesinde,

“Bu yarışma 15 Mart 1986 günü yapılacak ve derceye girenlere de ‘yurtdışı temaslarda öncelik’ tanınacakmış... Anlayacağınız, yarışmayı düzenleyenlerin de düzenletenlerin de niyeti önceden belli...” diyor.

Bu cümleler Şener Levent’in 15 Mart’ta yapılacak yarışmaya önyargılı baktığını kesinlikle ortaya koymaktadır. Şener Bey burada üstü kapalı bir şekilde, yarışmayı düzenleyenlerin gerisinde, yarışmayı düzenletenler bulunduğunu söylemektedir. Bunun da ötesinde, yarışmayı düzenleyenlerin de düzenletenlerin de önceden belirlenmiş birtakım art niyetleri olduğunu iddia etmektedir. Gel gelelim, makalenin geriye kalan bölümünü self-determinasyon tartışmasına ayıran Şener, ortaya attığı iddiaları açıklamamakta, yazısının sonunda “Yurt dışında gezip tozmak isteyenler kendilerine başka kılıf uydursunlar. Başka yol bulsunlar...” demekle iddialarını noktalamaktadır. Kısacası Şener Bey şunu iddia etmektedir:

- Bu yarışmayı düzenleyenlerin de düzenletenlerin de amacı yurt dışında gezip tozmaktır!

Bu yaklaşım gazeteciliğe yakışmayan çok yüzeysel bir yaklaşımdır. Acaba Sayın Şener Levent ülkemizde folklor alanında (özellikle de halk dansları alanında) var olan çalışmalardan haberdar mı?

Şener Bey bugüne dek hiçbir makalesinde ülkemizdeki kültür sanat çalışmalarına önemle değinmemiştir; bu alanda var olan aksaklıkları ciddi olarak ele almamıştır. Gelin folklor ve halk danslarını ele alalım. Bu konuda Şener Bey’in yazılarında birkaç kez eleştirdiği husus, “bütçede para olmadığı” gerekçesiyle İtalya’daki bir halk dansları festivaline gidilememesi olmuştur.

Fakat Şener Bey bugüne kadar ülkemizdeki folklor çalışmalarını ve araştırmalarını inceledi mi? Bu alanda işler nasıl gidiyor sordu mu? Bu konularda belki kullaktan dolma birkaç şey dışında hiçbir bilgiye sahip değil. Buna rağmen hiç araştırmadan, sorup öğrenmeden gazetedeki ilana bakmış ve iddiayı yapıştırmış. Üstelik iddiasını kanıtlamak gibi bir derdi de yok!

Halbuki ülkemizde folklor olayına kısaca göz atarsak manzara şudur:

Kıbrıs Türk toplumu içinde halk dansları çalışmaları, zamanın Gençlik ve Spor Dairesi bünyesinde, ciddi bir şekilde ilk kez 1972 yılında ele alınmaya başlandı. Öncelikle Türkiye halk dansları çalışılıyordu. 1973 yılında ilk kez İzmir Uluslararası Akdeniz Festivali'nde Antep yöresi oyunları ile yer aldıktan sonra, yerli oyunlar derleme gereksinimi doğdu. Bunun üzerine apar topar, yüzeysel çalışmalarla birtakım oyunlar derlendi. Bu derlemeler sırasında Kıbrıslı Türklerin 1571 yılı ve sonrasında Anadolu'nun hangi yörelerinden göç ettikleri göz önünde tutularak, derlenen oyunlara bu yörelerin (örneğin Silifke'nin) havası verilmeye çalışıldı. (Bize göre bu bilimsel bir yöntem değildir.) Böylelikle ortaya çıkan ilk oyunlar gerçek anlamda Kıbrıs karakterini taşımayan oyunlar oldu.

Sonraki yıllarda amatör ve gönüllü kuruluşlar ortaya çıktı. İlk olarak Halk Sanatları Derneği (HASDER) kuruldu. HASDER, ülkemizde folklorun halk bilimi olarak kavranıp yaygınlaştırılmasına, halk danslarının araştırılarak gerçeğine uygun halde otantik olarak derlenmesinde, özellikle 1981 yılından sonra yaptığı başarılı çalışmalarla önderlik etti. HASDER'i Güzelyurt, Alayköy, Girne, Değirmenlik, Gönyeli ve daha başka bölgelerde oluşturulan amatör kuruluşlar takip etti. Gel gelelim bu gönüllü kuruluşlara karşı uzun yıllar gerek devlet gerekse ülkemizin kültür sanat çevreleri ilgisiz kaldı. Hatta bazıları çalışmalarını desteklemek yerine

kösteklemeye çalıştı. Özellikle HASDER'in derlediği oyunlara "Rum oyunları" dendi. Yıllardır Türkiye'de yapılan hiçbir yöresel veya uluslararası halk dansları festivaline devlete bağlı ekipler dışında ekip gönderilmedi. Amatörce çalışan kurum ve dernekleri teşvik edici hiçbir tedbir alınmadı. Ancak amatör dernekler tüm olanaksızlıklara rağmen çalışmalarını sürdürdü. Özellikle HASDER, halk bilimi alanında sergiler, paneller, toplantılar ve konferanslar düzenleyerek kamuoyunu ve aydınlarımızı bilinçlendirmek için önemli çabalar sarf etti.

Son olarak Türkiye'den değerli öğretmen ve folklor uzmanı Şerif Baykurt HASDER tarafından adaya getirildi. Şerif Baykurt, HASDER ekipleriyle yaptığı çeşitli araştırmalar ve düzenlediği konferanslar sonrasında, adadan Kıbrıs halk oyunlarına sempati duyarak ayrıldı. Türkiye'ye döndüğü zamansa nüfuzunu kullanarak, her yıl Fransa'nın Dijon kentinde yapılan uluslararası folklor festivaline Kuzey Kıbrıs'ın da katılmasını sağladı. Şerif Hoca'nın çabaları sonucu Dijon'dan davet geldi.

Şimdi, bir devlet kuruluşu olan "Folklor Eğitim ve Araştırma (!) Merkezi"ne bağlı folklor ekipleri bu davete sahip çıkmaya çalışıyor. Buna karşılık amatör kuruluşlar da "Yarışma yapılsın, hakkı olan Dijon'a gitsin" diyor. Bunun neresi yanlış Şener Bey?...

Evet, bu yarışmayı Kültür Bakanlığı düzenliyor, ancak ifade ettiğiniz gibi düzenleyenler de var. Düzenleyenlerse amatör folklor kuruluşlarıdır. Bu kuruluşların haklarını aramaları, devlet mekanizması ve hükümet üzerinde bir baskı unsuru oluşturmaları hatalı mı? Yoksa bu sizin demokrasi dediğiniz şeye ters mi?...

Kaç yıldır yazılarınızı okuyorum Şener Bey. Ancak bir kez bile ülkemizdeki amatör folklor kuruluşlarının olanaksızlıklar içinde gerçekleştirmiş olduğu çalışma-

larla ilgili tek satırınızı görmedim. Tüm yurt dışı gösterilerinin devlet ekiplerinin tekeline alınmış olmasına karşı da bugüne dek tek kelime etmediniz. Kimlerin halk dansları festivali diye devlet kesesinden gezip tozduğunu daha iyi araştırın lütfen...

Hürmetler sunarım.

Mehmet Birinci
Lefkoşa
21 Ocak 1986

ÜLKEMİZDE İKİ AYRI KÜLTÜR KIYASIYA MÜCADELE İÇİNDEDİR ²⁷

*Nisan ayının dokuzunda Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenmiş olan 3. Halk Dansları Yarışması, jürinin değerlendirmelerde sübjektif hareket ettiği kanısını daha da güçlendirdi. Konuyla ilgili olarak HASDER Başkanı **Mehmet Birinci**'nin görüşlerini yayınlıyoruz.*

- Halk dansları yarışması üç yıldır yapılıyor. Bu nasıl başladı, hangi ihtiyaçtan doğdu, kısaca anlatır mısınız?

Birinci: Halk danslarında iddialı olan esas olarak iki grup vardı. Biri Devlet Folklor Araştırma Merkezi, diğeri de HASDER'di. Diğer derneklerin gelişimi 1983 sonrasındadır. Uluslararası halk dansları yarışmasında yer alma hakkı devlet ekiplerine mahsustu. Bundan dolayı da HASDER, gerek çalışan aktif elemanlarını teşvik etmek, gerekse çalışmalarını uluslararası alanda göstermek için şartları zorlamaya başladı. HASDER 1980 yılında Kırşehir'de düzenlenen Ahi Evran Festivali'ne ve yine 1986'da İstanbul'da düzenlenen bir uluslararası festivale katıldığı halde, bunu kendi olanakları ve girişimleriyle gerçekleştirmiştir. Maliye Bakanlığı'ndan yardım taleplerimiz genellikle ilgi görmemiştir.

Bu nedenlerden ötürü HASDER olarak Eğitim Bakanlığı üzerinde baskı kurmaya çalıştık. Kararlıydık, çünkü ekiplerimizin yanında araştırmalarımız vardı. Uluslararası alanlara gitme taleplerimize bunlara rağmen kulak asılmadı. Derken üzerimizdeki baskı ve ambargoyu kırmak için yarışma talepleri ortaya koyduk. Üç yıldır düzenlenmekte olan yarışmalar bu taleplerimiz sonucu ortaya çıktı.

²⁷ Özgürlük dergisinin Mayıs 1988 tarihli 26. sayısında yayınlanan, Mehmet Birinci'yle yapılmış röportajdır.

+ Yarışmaların amaçlarınıza ulaşmada katkısı oldu mu?

Birinci: Yarışmaların genel olarak halk danslarının yayılmasına ve sevilmesine katkıda bulunduğu gerçektir. Ancak hedeflemiş olduğumuz esas amaca ulaşamadı.

+ Neden?

Birinci: Nedeni şu: Bir kere bizim kendimizi karşılaştırmak istediğimiz ekiplerin, yani devlete bağlı ekiplerin sanki insanüstü nitelikleri varmış gibi bir tutum sergilendi ve bu olanağa sahip olamadık. Biz ilk iki yıl, oluşumunda emeğimizin de bulunduğu dernekler ve bir iki belediye ekibiyle yarıştırdık.

İkinci nokta ise yarışmayı düzenleyen Eğitim Bakanlığı'ndan ileri gelmekte... Kültür Dairesi'nde kültür politikasına yön veren kişilerin bağnaz yaklaşımlarından dolayı, tek taraflı bir jüri sürekli aynı senaryoyu tekrarlamıştır. Objektif ve bilimsel değerlendirmeler yapan, demokratik bir jüri oluşumundan ısrarla kaçınıldı. Derneğimizin kesinlikle her yönden çok daha üstün olduğu ekiplerin göz göre göre gerisine düşürüldüğü görüldü yarışmalarda.

+ Bağnazlıktan kastınız nedir, örnek verir misiniz?

Birinci: Ülkemizde iki ayı kültür anlayışı kıyasıya mücadele içindedir. Bu mücadele aslında toplumun her alanında yer alan çelişkilerin bir yansımasından başka bir şey değildir. Bir tarafta hala daha Kıbrıs Türkü'nü Osmanlı'nın bir parçası sayan ve 1571'de yaşanan bir kafa yapısı, öte yandaysa Kıbrıs Türk kültürünün kendine özgü bir karakteri olduğunu savunan ve Kıbrıs'ın tarihiyle özdeşleşmiş olmaktan kay-

naklanan bir zihniyet... Bize göre Kıbrıs Türk kültür ve folklor değerleri, 1571'de husule gelen değerler değildir.

1571'den kalma değerler ancak tarihçilere materyal olabilir. Ancak kültür ve folklor araştırmaları için tarih, sosyal ve ekonomik koşulların etkisiyle değişerek geçmişten günümüze kadar gelen ve yaşayan değerleri temsil eder. Burada önemli olan halkın bu değerlere sahip çıkması ve benimsemesidir. Bizler halkın benimsediği değerlere sahip çıkarak, bu değerleri çağdaş bir yaklaşımla ele alıp geliştiriyor ve koruyoruz.

+ Somutlayabilir misiniz?

Birinci: Somut olarak ülkemizde bağnaz kültür zihniyetini temsil eden kesim, Kıbrıs Türk kıyafetini ele alırken, 1571'de adaya gelen Osmanlı ordusundaki kıyafetleri ya da 1571'den sonraki zengin toprak beylerinin giysilerini Kıbrıs Türk kültürüne mal etmeye çalışıyor. Bu doğru değildir. Folklor zengin sınıfların değil, yoksul halk kesimlerinin, köylülüğün anonim olarak yaratmış olduğu kıyafetleri inceler. Saray kültürünü halkımızın kültürü olarak benimsemek bize göre hatadır. Buna rağmen, üç yıldır ülkemizde yer alan halk oyunları yarışmalarında siyah dizlik giyildiği için kasıtlı tavır takınıyor ve puan kırılıyor. Siyah dizlik Kıbrıs'ta Türkler tarafından yaygın olarak kullanılmıştır ve hala daha kullanılmaktadır. Rumlar tarafından da kullanılması, artık bize de ait olan bu tarz değerleri reddetmemizi gerektirmez.

+ Bir de bağlama konusu vardı...

Birinci: Bağlama, Anadolu Türk halk kültüründe çok yaygın olarak kullanılır. Kıbrıs'ta böyle mi peki? Bütün araştırmalarımıza rağmen Kıbrıs'ta bağlamaya

rastlayamadık. Şimdi deniyor ki, 1571’de Anadolu’dan gelindiğinde bağlama getirilmedi mi? Aslında bu soruyu haklı görmek gerekir. Yanıtlamam gerekirse, bağlama 1571’le birlikte Kıbrıs’a gelmiştir derim. Davulun zurnanın yanında o da gelmiştir. Ancak; ut, tef, keman ve darbukayı belki de halk, müzik açısından daha zengin olduğu için tercih etmiştir... Böylece bağlama zaman içinde folklorumuzdan silinmiştir. Saz Kıbrıs’a ancak 1950’lerden sonra yeniden gelmiştir. Yerel anonim eserlerin sazla çalındığı görülüyor. Çalınan Türkiye halk türküleridir. Devam edelim isterseniz.

+ Bağnaz zihniyetten söz ediyorduk.

Birinci: Sözü ettiğim bu bağnaz zihniyet, her alanda olduğu gibi bu alanda da “Rumcu” suçlamasının ardına saklanmaya çalışıyor. Bizim sahip çıktığımız herhangi bir değer şu veya bu şekilde Rum halkı tarafından da benimsenmiş ortak bir değerse, bunu inkar yönüne gidiliyor. Halbuki Rumlar tam tersini yapıp Türklere has olan değerlere dahi sahip çıkıyor. Örneğin herkesin Türk kahvesi dediği kahveye, Londra’da “Greek Coffee” (Rum kahvesi) olarak rastlıyoruz. Karagöz ve Hacivat da aynı şekilde... Rumlar bize de ait olan değerlere sahip çıkmaktan korkmuyorlar. Biz niye korkalım?... Bence bu durumun iki nedeni var:

Birincisi, olası bir barış baltalamak ve toplumlararası yakınlaşmayı engellemektir.

+ Kültür alanında Türkiye ile bir entegrasyon hedeflendiği görülüyor. Yetkililer de bu durumu açıkça ifade etmekten kaçınmıyorlar...

Birinci: Amaçları Türkiye ile kültür entegrasyonuna gitmektir. Ancak Türkiye’deki kültürün de saf Türk kültürü olduğu iddia edilebilir mi? Bir kere Türkler 10-

11. yüzyılda Anadolu'ya gelmeye başlamışlar ve Anadolu'da yüzyıllardan beri bulunmakta olan uygarlıklarla alışverişe girmişlerdir. Zaten hiçbir ulusun saf bir kültüre sahip olduğunu söylemek mümkün değildir.

+ Devam edelim, ikinci bir nedenden daha söz etmiştiniz.

Birinci: İkinci nedense aşağılık kompleksidir. Bu kompleks, ayrı bir ulusal karaktere sahip olduğumuzu anlayamamaktan kaynaklanıyor. (Zaten Türkiye ile kültür entegrasyonuna girme çabalarının bir nedeni de budur.)

Kıbrıs Türklerinin Kıbrıslı Rumlarla ortak kültürel değerleri olduğu belirtildiği zaman, Kıbrıslı Türklerin ayrı bir kültürel karakteri olduğu inkar ediliyormuş gibi korkmaktadırlar. Bu gerçek değildir. Bizim Rumlarla benzeyen yanlarımız olduğu gibi, onlardan ayrılan yanlarımız da çoktur. Kıbrıs'ta kalıcı bir barışın temel ön şartlarından birisi, adada yaşayan her iki ulusal topluluğa da kendi ulusal karakterlerini son haddine dek özgürce geliştirme imkanının tanınmasından geçer. Kıbrıs'ta tek ulus veya tek halk yoktur.²⁸ Açıkça vurguluyorum, Kıbrıslılık ünvanını paylaşan iki ayrı ulusal topluluk ve kültür vardır. Rumların da bunu inkar etmemesi gerekir.

+ Başa dönelim isterseniz... Bütün bu değerlendir-

²⁸ Buradaki "Kıbrıs'ta tek halk yoktur" ifadesi bana ait değildir. Bu cümle, Özgürlük dergisi yöneticileri (muhtemelen Hürrem Tulga) tarafından benim bilgim dışında eklenmiştir. Özgürlük dergisinin de bir parçası olduğu Halk-Der geleneğinin "Kıbrıs'ta tek halk yoktur; Kıbrıs halkları vardır" şeklindeki yanlış anlayışına uygun bir duruş sergilemek amacıyla, dergi yöneticileri röportajda söylenmiş bir ifade kullanarak gazetecilik etiğini çiğnemiştir.

meler ışığında yarışmalara katılmayacağınız sonucu mu çıkıyor?

Birinci: Bu şartlar altında ve bu zihniyet değişmedikçe yarışmalara katılmayı düşünmediğimiz gibi, diğer kardeş derneklerin de aynı duruşu sergileyeceğini sanıyorum. Alternatif şölen ve yarışmalar düzenlemeyi düşünüyoruz.

Son yapılan halk dansları yarışması, jürinin tamamıyla sübjektif olan değerlendirmelerini yeniden gözler önüne sermiştir. Eğitim Bakanlığı ile temasa geçip görüş ayrılıklarımızı tekrar görüşeceğiz. Görüş birliğine ulaşırsa iyi. Ancak olmazsa, alternatif organizasyon kesin olarak gündeme gelecektir.

+ Son olarak söylemek istedikleriniz...

Birinci: Yarışmaları tartışarak başladık ve Kıbrıs sorununa gelip dayandık. Demek ki her alanda olduğu gibi kültür sanat alanında da önümüzde engel olarak duran Kıbrıs sorunundaki çözümsüzlüktür. Kıbrıs sorununun iki ulusal topluluğun eşitliğine dayalı bir temelde çözülmesiyle, kültür sanat alanında da her iki kesimde daha sağlıklı gelişmelerin mümkün olacağı açıktır.

BEN DE GÖRÜŞLERİMİ AKTARMAK İSTEDİM ²⁹

15 Temmuz 1991 tarihli gazetenizde ve Halkbilimi dergisinin 23. sayısında, Kani Kanol ve Ali Hoca tarafından, Sn. Erbil Çinkayalar'ın "Kıbrıs Türk Halk Oyunları" isimli kitabına yönelik bir eleştiri yazısı yayınlanmıştı. Sn. Çinkayalar, gazetenizin 14 Şubat 1992 tarihli nüshasında bu eleştiriye bir yanıt vermeye çalışmıştır. Konuyu yakından izlemiş ve yıllardır gerek halk bilimi alanında, gerekse Halk Sanatları Derneği yönetim kurulunda görev alan birisi olarak ben de bu tartışmaya ilişkin görüşlerimi aktarmak istiyorum. Gerekli anlayışı göstereceğinize inanarak peşinen teşekkür ediyorum.

Her şeyden önce, her alanda olduğu gibi sosyal bilimler ve onun bir kolu olan halk bilimi alanında da ülkemizde yazılı çalışmaların yararına olan inancımı vurgulayarak söze başlıyorum. Halkbilimi dergisi 1986 yılından beri bu anlayışın önderlerinden biri olmuştur. Ancak yazılı çalışmaları ileriye götürüp geliştirecek olan da eleştirilerdir. Bu nedenle, Kani Kanol ve Ali Hoca tarafından Sn. Çinkayalar'ın kitabına getirilen eleştirilerin anlayışla ve olgunlukla karşılanması gerekirdi. Bu eleştiriye verilecek yanıt veya yanıtlar da aynı olgunlukta, tartışmanın ve yazılarda yer alan araştırmaların düzeyini yükseltici nitelikte olmalı ve ülkemizde halk bilimi çalışmalarına katkıda bulunmalıydı. Ne var ki Sn. Çinkayalar'ın yanıtında, olgunluktan çok duygusallık ve bunun yol açtığı tepkisel yaklaşımlar öne çıkmaktadır.

Neden?

Çünkü Sn. Çinkayalar kendi kitabına yönelik bilimsel eleştirileri ele almak, bunları inceleyip yanıtlamak yerine, kitabının eleştirilmesini neredeyse kişisel bir

²⁹ 19 Mart 1992 tarihli, 2333 sayılı Ortam gazetesinde yayınlanan makaledir.

hakaret olarak ele almış ve yanıtını da kişisel bir saldırıya dönüştürmüştür. Bu tavrı en açık şekilde, kendisini eleştiren makalenin yazarlarından yalnızca bir tanesini, Kani Kanol'u yanıtında hedef almasıyla açıkça kendini göstermektedir. Yine de Sn. Çinkayalar'ın yanıtının bu yönüne sadece değinip geçmekle yetineceğim. Çünkü amacım, halk bilimi alanında, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir yetkiliyle bu alanda amatörce çalışan kişi ve kuruluşlar arasında basında yazılı olarak ilk kez yer alan böylesine bir tartışmanın düzeyini yükseltmektir.

Sn. Çinkayalar'ın söz konusu yanıtındaki bilimsellikten uzak duygusallık, eleştirildiği neredeyse her noktada, yüzeysel, kaçamak ve halk bilimi alanı dışındaki okuyucuyu yanıltıcı nitelikteki diğer yanıtlarında da görülmektedir. Bu yöntem, halk biliminin Kıbrıs Türk toplumu içindeki gelişimi açısından çok önemli olan veri ve gerçeklerin gelecek nesillere yanlış aktarılmasına yol açtığı için hatalıdır. Benim kaleme sarılmamın nedeni de budur.

1986 yılında Halkbilimi dergisinde, Kani Kanol ve Ali Hoca'nın Kıbrıs Türk halk danslarını oyun ve müzik yapılarındaki özelliklere göre türlere ayıran bir çalışması yayınlanmıştı. Sn. Çinkayalar bu tasnifin neredeyse aynısını kendi kitabında yapmış, ama hiçbir kaynak göstermeden bunu kendine mal etmişti. Bu noktanın eleştirilmesi karşısında ise:

“Bu oyun türlerini siz ortaya koyamazsınız Kani Bey. Halkın malını şahsi malınız gibi düşünüyorsunuz. Siz nasıl folklorcusunuz? Bu oyun türlerini hiç kimse kendi yapmış gibi ortaya koyamaz. Bu oyun türleri siz doğmadan da vardı, şimdi de var. Bugün dileyen herkes küçük bir araştırmayla bunu öğrenebilir” diyor.

Çinkayalar burada aslında, halkta ham olarak var olan değerlerle, bu değerlerin araştırmaya tabi tutularak bilimsel bir dökümünün hazırlanıp kayda geçiril-

mesi arasındaki farkı anlamadığını ortaya koymaktadır. Kuşkusuz halk dansları ve müzikleri halkın malıdır; ama herkes bunları aynı şekilde değerlendirip kayda geçiremez. Örneğin Sn. Erbil Çinkayalar'ın da içinde bulunduğu bir grup halk bilimci, yıllar önce uluslararası bir toplantıda sundukları bir bildiriye Kıbrıs Türk halk oyunlarını şu şekilde tasnif etmişti:

- 1 Karışık Danslar
- 2 Erkek Dansları
- 3 Kadın Dansları
- 4 Taklit ve Tasvir İçeren Danslar

Sn. Çinkayalar, yıllar sonra bu tasnifi unutmuş olacak ki, kitabında Kıbrıs Türk halk danslarını oyun ve müzik yapılarındaki özelliklere göre, yani Halkbilimi'nin 1986'da yaptığı tasnife çok yakın bir şekilde sınıflamıştır. Kendisine kaynak göstermeden böylesi bir tasnifi ilk kez kendisi yapıyormuş gibi yazmasının hatalı olduğu hatırlatılınca da, "Bu türler halkın malıdır, her araştıran bunları bulabilir" diyor. Kıbrıs Türk halk danslarının türleri madem bu kadar belirgindi, yıllar önce uluslararası bir toplantıya götördükleri bildiriye aynı tasnifi niye yapamadılar acaba? Çünkü halk dansları icraatçısı olmakla halk bilimci olmak aynı şey değildir.

Bu arada hemen belirtmeliyim ki, ben yukarıda sıralanan tasnife de karşı değilim. Her araştırmacı, Kıbrıs Türk halk danslarını çeşitli kriterlere göre farklı sınıflara ayırabilir.

Bir başka örnek "Kıbrıs kemanesi" konusundadır. Sn. Çinkayalar, Kani Kanol ve Ali Hoca'nın bu konudaki eleştirileri esnasında fazladan dikkat çektikleri ve "muhtemelen baskı hatasıdır" dedikleri basit bir imla hatasını, kendisine yöneltilen temel bir eleştiri olarak aldı ve geçiştirdi. Halbuki orada Çinkayalar'a verilen mesaj şuydu:

Halk bilimimize yanlış bilgiler kaydediyorsunuz. Kıb-

rıs'ta adına "Kıbrıs kemanesi" denen bir keman türü ya da keman çalış biçimi yoktur. Kıbrıs Türk halk oyunlarında keman, bilinen geleneksel tarzda çalınmaktadır. Bu da kemani "Kıbrıs kemanesi" yapmaz. Anadolu'nun bazı yörelerinde kemanın kemençe gibi çalındığı ve bu tarzda çalınan kemana "Kıbrıs kemanesi" adı verildiği bilinmektedir. Fakat Anadolu'da böyle bir olgunun varlığı, Kıbrıs Türk folklorunda da aynı olgunun varlığı anlamına gelmez. Nitekim Kıbrıs Türk folklorunda "Kıbrıs kemanesi" diye bir olgu yoktur. Bu noktada yanılığ içerisindedesiniz.

Ne yazık ki Sn. Çinkayalar bu noktayı da fark edememiş görünmektedir. Belli ki Kani Kanol, Çinkayalar'ın kitabını çok iyi incelemiştir. Ama Sn. Çinkayalar, Kanol ve Hoca'nın eleştirilerini iyi okumamıştır.

Sn. Çinkayalar'ın Kani Kanol ve Ali Hoca'ya verdiği yanıtla ilgili örnekleri çoğaltmak olası. Ancak sayfalarınızı daha fazla işgal etmemek için, bu tartışmanın Halkbilimi dergisinde Kani Kanol ve Ali Hoca tarafından ele alınması temennisiyle yazımı noktalıyorum.

HASDER DEĞERLENDİRME RAPORU ³⁰

*KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı,
Kültür Dairesi'ne,*

*Konu: 11 Mart 1993 tarihli ve K. 700/59 sayılı, 1993
yılı Kültür sanat programı konusundaki yazınız.*

İlgili yazınız, derneğimiz yönetim kurulunun 15 Mart 1993 Pazartesi tarihinde gerçekleştirdiği toplantıda incelenmiş ve aşağıdaki değerlendirme ortaya çıkmıştır.

Yönetim kurulumuz, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın 1993 yılı kültür sanat etkinliklerini ilk kez, biraz gecikmeli de olsa hazırlayarak tüm ilgili kuruluşların dikkatine sunmuş olmasını büyük bir memnuniyetle karşılamıştır. Yıllık programın değerlendirilmesine geçmeden önce, içinde bulunduğumuz dönemde Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın olumlu yaklaşımlar sergilediği vurgulanmalıdır.

Bakanlık, geçmişte anlaşılmaz bir tutumla muhatap almak istemediği amatör kuruluş ve derneklere karşı olumlu bir dönüşüme uğramıştır. Kuruluşlarımızla bakanlık arasındaki diyalog, hiçbir dönemde olmadığı kadar iyidir. Bugünkü toplantı da bu diyalogun bir ürünü olup, bakanlığın amatör kuruluşlara karşı olumlu tutumunun bir göstergesidir.

Bakanlık bünyesinde kültür ve sanat konularını ele alan bir danışma komisyonunun oluşturulması, bakanlık tarafından yayınlanacak kitapları belirlemek için oluşturulan komitede farklı görüşlere sahip kuruluşların temsilcilerine de yer verilmesi, Sayın Bakan'ın derneklerimizi ziyaret ederek üyelerimizle sohbet etmesi ve

³⁰ HASDER'in 1993 yılı kültür sanat programı değerlendirme toplantısında, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Kültür Dairesi'ne sunduğu rapordur. Halkbilimi dergisinin Nisan/Mayıs/Haziran 1993 tarihli 30. sayısında yayınlanmıştır.

sorunlarımızla ilgilenmesi öncelikle dikkat çeken olumlu adımlardır. Yönetim kurulumuzun, burada değinilen ve değinilmeyen her türlü olumlu girişimi memnuniyetle karşıladığını ve böylesi çalışmaların önemini takdir ettiğini özellikle belirtirim.

Bilinmelidir ki kültür sanat çok geniş ve çok zengin bir çalışma alanıdır. Bunun yanında, sağlıklı ve özgür düşünceye sahip, aydın bir toplumsal yapılaşma için, toplumsal ve ekonomik kalkınma için de çok önemlidir. Çünkü gerçek bir kalkınma ve uygar bir toplum, ancak kültürlü insanların eseri olabilir. Bu nedenle toplumumuz da kültür sanattan nasibini almalı, bu alanda boşluk yaratılmamalıdır.

Fakat nitelikli kültür sanat çalışmaları genellikle maliyeti yüksek etkinliklerdir. Dünyanın hiçbir yerinde devletler kültür sanat faaliyetlerinin yürütülmesini doğrudan üstlenmezler. Çünkü bu altından kalkılamayacak kadar masraflı bir iştir. Gerek personel masrafı, gerekse yapılacak çalışmaların maliyeti, bütçeden büyük paylar ayrılmasını gerektirir. Bu nedenle özellikle personel masraflarını asgari düzeyde tutmak için amatör kuruluşların yaratılıp geliştirilmesine büyük önem verilir. Bütçede kültür sanata ayrılan paydan amatör kuruluş ve derneklere maddi katkı ve olanaklar sağlanarak, kültür sanat alanındaki çalışmaların daha ucuza ve daha geniş kitlelere mal edilerek yürütülmesi sağlanır.

İşte bu anlayıştan hareketle, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın olumlu girişimlerini desteklerken, bakanlığın tüm amatör kültür sanat kuruluşlarına maddi katkı ve destek sağlayıp var olan altyapı tesislerinden onları daha geniş ölçüde yararlandırarak, başlatılmış bulunan bu olumlu diyalogu ülkemiz kültür sanatı için gerçek bir işbirliğine dönüştürmeyi hedef almasını temenni ediyoruz.

Ülkemizde kültür sanat üretiminin yeterliliğinin

ateşli bir şekilde tartışıldığı ve bu konudaki görüşlerinden dolayı derneğimizin bazı çirkin ithamlarla karşı karşıya kaldığı bir ortamda, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın 1993 yılı programının katılımcılık ruhu içerisinde kültür sanat örgütlerinin bilgi ve görüşlerine sunulmasını büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz. Bu çalışmanın ülkemizdeki kültür sanat etkinliklerine ve bu alanda çalışan tüm örgütlere motivasyon kazandıracığına, kültür sanat üretimine önemli katkılarda bulunacağına inanıyoruz.

Programın 20 Mart 1993 günü duyurulması ise, bu konudaki en olumsuz unsurdur. Hali hazırda 1993 yılının dördte biri ve programa dahil edilen bazı etkinliklerin tarihi geçmiş bulunuyor. Böylesi bir programın her yılın aralık ayı içinde tasarlanması ve en geç yeni yılın 20. gününde (yani 20 Ocak gibi) ilgili kuruluşların bilgi ve görüşlerine sunulması, yılın bütününün en verimli şekilde değerlendirilmesi açısından gereklidir. Ayrıca programın erken duyurulmasının bizim açımızdan (ve muhtemelen başka örgütler açısından da) bir yararı daha vardır. Derneğimiz her yılın ilk haftası içinde olağan genel kurulunu gerçekleştirerek yeni yönetimini belirledikten sonra, yılın ilk ayı içinde o seneki yıllık faaliyet programını ve hedeflerini belirleyip, bunu üyelerine ve kamuoyuna duyurmaktadır. Bakanlığın yıllık programının zamanında bilinmesi halinde, her dernek de kendi programını ona göre hazırlayabilir.

Yönetim kurulumuz, yayınlanmış olan iki sayfalık programı iyi niyetle belirlenmiş bir hedefler dizisi olarak algılamaktadır. Ancak bu programın tümünün gerçekleştirilmesi, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı için mümkün olmayabilir. Bunun nedeni, sıralanan etkinliklerin nitelikli ve kaliteli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için her birinin ayrıntılı organizasyon gerektirmesi ve bakanlık bünyesinde yeterli sayıda eleman bulunmamasıdır. Programın tümü "tek elden, bakanlık tarafından

gerçekleştirilecek” anlayışı içinde sunulmaktadır. Bu programda amatör kültür sanat kuruluşlarına hiçbir görev verilmemiştir. Bu konudaki eksikliğin giderilmesi içinse önerimiz şudur:

Yayınlanmış olan program bugünkü toplantıda son şeklini aldıktan sonra, bakanlık, bu programda yer alan etkinliklerden, organizasyonunu gönüllü olarak üstlenmek istedikleri etkinlikleri düzenlemekle amatör kuruluş ve dernekleri görevlendirsin. Bu tür etkinlikler “Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı himayelerinde X derneğinin düzenlediği” etkinlikler olarak planlansın. Böylelikle bir yandan dernekler ve buralarda çalışan gönüllüler yeni hedeflere doğru motive edilecek; öte yandan da bakanlık, personel sıkıntısını aşarak sadece gerekli finansman ve altyapı olanaklarını sağlamak suretiyle, planlanmış olan tüm kültür sanat etkinliklerini başarıyla gerçekleştirebilecektir.

Böylesi bir çalışma temposu ve işbirliği içerisinde, kültür sanat alanında ülkemizde mevcut derin boşluğu hep birlikte, el ele, en iyi ve en başarılı şekilde doldurmamız mümkündür.

Örneğin derneğimizin on yıldan beri düzenlemekte olduğu ve geleneksel hale gelen Halk Bilimi Sempozyumları vardır. Bu sempozyumlara zaman zaman yurtdışından da araştırmacılar katılarak bildiriler sunmalarına rağmen, mali kaynaklarımızın yetersizliği sonucu bu etkinliği uluslararası niteliğe kavuşturamamız mümkün olmadı. Bu konuda yapmış olduğumuz ayrıntılı bir fizibilite raporunu gerek Sayın Cumhurbaşkanına, gerekse zamanın Milli Eğitim ve Kültür Bakanına sunduk. Bakanlığınızın bu yılki çalışma programı içerisinde yer alan I. Uluslararası Halk Bilimi Sempozyumu'nun organizasyonunu üstlenmeye hazırız. Bu konudaki yeterli deneyim, bilgi ve temaslarımızı bakanlığınızın olanaklarıyla birleştirmemiz halinde, ortaya çok başarılı ve doyurucu bir etkinlik çıkacağına

inaniyoruz.

Programa, temmuz veya ağustos aylarında halk dansları alanında düzenlenecek uluslararası bir festival eklenmesini, ya da ağustos ayında yapılması düşünülen geniş kapsamlı halk dansları şöleninin uluslararası bir niteliğe kavuşturulmasını öneriyoruz. Ayrıca bu uluslararası şölen için, her derneğe iyi ilişkiler içinde bulunduğu bir yabancı ülke ekibini ülkemize davet etme olanağı verilmesini öneriyoruz. Böylesi bir olanak derneklerimizin dış ilişkilerini geliştirerek, yabancı ülkelerde yer alan festival vs. gibi etkinliklerden davet alma şanslarını artıracaktır.

HASDER olarak bir diğer önerimiz de; halk oyunlarımızın temel özelliklerinin incelenerek, belirlenecek bir komisyonun bakanlık bünyesinde oluşturulması, ve bu şekilde de bu alanda halen var olan karmaşıklığın giderilerek yaygın görülen bozuklukların düzeltilmesi için çalışma yapılmasıdır.

Son olarak da BRTK ile işbirliği içinde her hafta yayınlanacak bir folklor programı hazırlanmasını öneriyoruz. (Güney Kıbrıs televizyonlarındaki *Kypriaka* programı gibi.) Böylesi bir çalışma, yok olan kültürel değerlerin belgelenip arşivlenerek gelecek kuşaklara aktarılması açısından çok yararlı olacaktır. Derneğimiz bu konuda da oluşturulacak ekipte görev almaya ve hatta BRTK ile işbirliği halinde etkinliğin bütününe örgütlemeye hazırdır.

Görüş ve önerilerimizin dikkate alınacağı inancıyla, toplantı için başarı dilekelerimizi iletiriz.

*HASDER Yönetim Kurulu /a
Mehmet Birinci*

MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANI EŞBER SERAKINCI'YA AÇIK MEKTUP ³¹

Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, gerçekleştirmeyi tasarladığı etkinliklere ilişkin programını ilk kez bu yıl açıklayarak, kültür sanat alanında etkin tüm kuruluşların görüş ve değerlendirmesine sundu. Bu maksatla 20 Mart 1993 tarihinde Atatürk Kültür Merkezi'nde bir toplantı yapıldı.

Yine bu çalışmanın bir parçası olarak bakana bağlı bir de danışma komisyonu oluşturuldu. Komisyonunda kültür sanat alanında çalışan çeşitli temsilciler görev aldı. Ancak bu komisyonun, seçim yöntemiyle değil, atama usulüyle belirlenmesi tepkilere yol açtı.

1993 yılı kültür sanat programı tartışmaya açıldığı zaman, senenin ilk üç ayı zaten geride kalmıştı. Bu olumsuzluğa rağmen, kültür sanat alanında etkin olan tüm kuruluşlar görüş ve düşüncelerini dile getirmek için toplantıya katıldı. Birçok yararlı düşünce öne sürüldü.

Şimdi, 1993'ün sonuna geldiğimiz bu günlerde 1994 programının yayınlanması ve geçen yılki gibi zaman kaybedilmemesini önermeye dilimiz varmıyor.

Çünkü 1993 yılı programında hedeflenen etkinliklerin büyük çoğunluğu gerçekleştirilmedi. Verilen sözler tutulmadı. Derneklere para yardımı değil ama "aynı yardım" olarak vadedilenler dahi verilmedi.

Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, tüm olanakları, bürokrasisi ve ödenekli kadrosuyla derneklerin bile gerisinde kalıyorsa, bu düşündürücü olmalıdır. Sistem bir yerde tıkanıyor, ama nerede? Bakanlık düzeyinde mi, daire müdürlükleri düzeyinde mi? Yoksa bunların altındaki bürokrat-teknokrat kadrolar düzeyinde mi? Bu

³¹ Halkbilimi dergisinin Temmuz/Ağustos ve Eylül 1993 tarihli 31 ve 32. sayılarında yayınlanmıştır.

sorunun derhal üzerine gidilmeli ve bakanlık halka karşı yükümlü olduğu hizmetleri yerine getirmelidir. Bu hizmetleri vermeye muktedir değillerse de, şaşaalı laflar, gösterişli planlarla hiç kimsenin zamanını daha fazla çalmaya hakları yoktur.

1993 yılı etkinlik programlarını unuttuk. Bir kez daha sil baştan yapalım! Son bir fırsat daha verelim ve 1994 yılı çalışma programı için gösterilecek çabayı bekleyelim. Ama bir kez daha başarısız olunması halinde, bunun sorumluları hiç değilse şerefleriyle istifa etmesini bilmeli... Çünkü zaman çok kıymetli ve yüzlerce gençle birlikte bütün bir toplumun zamanını böylesine bol keseden harcamaya kimsenin hakkı yoktur.

NOT: Bu yazı 12 Aralık Erken Genel Seçimlerinden önce kaleme alınmıştı. Seçimlerden sonra göreve gelen yeni Eğitim Bakanı Sn. Mehmet Ali Talat'ın bu mektupta dile getirilen noktalara hassasiyet göstermesini bekliyoruz...

HASDER ANTALYA'DAN İKİ ÖDÜLE DÖNDÜ ³²

Anadolu Folklor Vakfı'nın bundan böyle her iki yılda bir geleneksel olarak düzenlemeyi planladığı Antalya Uluslararası Halk Şarkıları ve Halk Oyunları Festivali'nin ilki 25-28 Ağustos 1988 tarihlerinde yapıldı.

Başlangıçta festivale Alanya'nın ev sahipliği yapması düşünülmüştü. Ancak yapılan ön çalışmadan sonra Alanya'nın böyle geniş bir organizasyonun altından kalabilecek kapasiteye sahip olmadığı anlaşılınca ev sahipliği Antalya'ya aktarıldı.

HASDER Yönetim Kurulu, böyle bir festival girişiminden Anadolu Folklor Vakfı Danışmanı Sn. Şerif Baykurt aracılığıyla haberdar oldu. 1980 yılından beri HASDER'le çeşitli vesilelerle ilişkileri bulunan ve HASDER'in 1980 yılında Kırşehir Ahi Evran Şenlikleri'ne katılmasını sağlayan AFV Başkanı Sn. Rüştü Akar'ın da devreye girmesiyle, olay daha da somutlaştı.

Önce gayri resmi olarak festivalden haberdar edilen yönetim kurulumuz hemen hazırlıklara başladı. Ancak olay resmileşinceye kadar yönetim kurulu dışında kimseye bilgi verilmedi. Çünkü önümüzde geçmiş hataların buruk deneyimleri vardı. Geçmişte Dijon Festivali komitesiyle temas kurarak bu festivale Kıbrıs Türk toplumunun davet edilmesi için koşulları zorlayan HASDER, daha sonra bu davetten yararlanamamıştı. Aynı olayın Antalya'da da tekrarlanmaması için haberin dışarıya sızmamasına bu nedenle önem gösterilmiştir.

Festivalin açık duyurusu ve tanıtımına, Anadolu Folklor Vakfı ve festival komitesiyle karşılıklı olarak imzalanan sözleşmeden sonra başlanabilmiştir.

Antalya Festivali öncesinde, haziran ayında yaşanan ve dernek lokaline büyük hasar veren yangın, HAS-

³² Halkbilimi dergisinin Kasım 1988 tarihli 11. sayısında yayınlanan makaledir.

DER'in Antalya projesini iptal etmesini gündeme getirmişse de, böyle bir festivale her ne pahasına olursa olsun gitmek inancında olan yönetim kurulumuz kısa sürede yaralarını sararak Antalya için hazırlıklara başlamıştı.

Antalya Festivali'nin Önemi

Antalya Festivali'nin organizatörü olan Anadolu Folklor Vakfı'nın, Uluslararası Folklor Festivalleri Komitesi'nin A grubu üyesi olabilmesi için uluslararası bir festivale ev sahipliği yapması gerekiyordu. 1. Antalya Halk Şarkıları ve Halk Oyunları Festivali işte bu çerçevede ve uluslararası örgütlerin gözetiminde yapılmıştır. Başarılı bir organizasyon sonucu bu sınavı geçerek uluslararası folklor örgütlerinin A sınıfı üyeliğini kazanmayı hedefleyen AFV, böylece Antalya Festivali için UNESCO'nun kültür fonundan mali destek elde etme olanağına kavuşmuş olacaktır. Bu nedenle Antalya'da birincisi düzenlenmiş olan bu festival, Türkiye'de düzenlenen festivaller arasında gerçekten uluslararası olma niteliğine aday bir festivaldir.

Antalya Festivali'nin ikinci önemli yanıysa, folklorun üç ayrı dalında ve yarışma niteliğinde düzenlenen bir *ihhtisas festivali* olmasıydı. Festivale katılan ülkelerin, halk dansları ve halk şarkıları sunması yanında bir de el sanatları sergisi açması zorunluydu. Halk dansları otantik ve stilize isimleri altında iki ayrı kategoride ele alınıyordu. Otantik dalda, ekiplerin oyunlarını belli bir sahne düzeni içinde ancak figürlerin yerelliğini koruyarak sunmaları; stilize dalda ise koreografik açıdan zengin bir sahne düzenine ek olarak figürlerin de çağdaş dans motifleriyle zenginleştirilerek oynanması isteniyordu.

Festival Hazırlıkları

Bu önemli festivale katılma kararı alan yönetim kurulumuz, festivalde Kıbrıs Türk toplumunu ve kültürünü en iyi şekilde temsil etme kararlılığında idi. Ancak bunun için çok iyi bir hazırlık yapılması gerekiyordu.

Önce halk şarkıları dalında yarışmaya katılıp katılmama konusunda bir karar verilmesi gerekiyordu. HASDER'in kendi bünyesi içinde yerel gruplarımızın düzenlediği folk türündeki şarkıları çalan, hatta kendi aralarında küçük bir orkestra oluşturarak HASDER'in eğlence gecelerinde "konserler" verebilecek kadar kendini geliştirmiş olan arkadaşlar vardı. Fakat Antalya'daki yarışmaya böyle bir grubu götürmek yeterli olur muydu? Daha da fazlasını yapabilir miydik?...

HASDER bünyesinde, geçmişte dernek tarafından düzenlenen Oda Müziği konserleri veren konservatuar mezunu arkadaşlar vardı. Bunların arasında özellikle Ali Hoca gibi, hem çoksesli klasik müziği hem de Türkiye ve Kıbrıs Türk folklorunu yakından tanıyan, çok yetenekli bir kompozitör arkadaşımız vardı. Yönetim kurulumuz, Ali Hoca ve arkadaşlarını Acar Akalın ve Petek Maneoğlu ile takviye ederek, uzman müzisyenlerden oluşan bir müzik grubuyla Antalya'ya gitmeye karar verdi. Ali Hoca'nın bilinen halk türkülerimize yapacağı çoksesli düzenleme aracılığıyla, çağdaş bir müzik denemesi tasarlandı. Ali Hoca ve arkadaşlarıyla birlikte Acar ve Petek de bu önerimizi kabul edince, Ali Hoca yönetimindeki grup; Halil Kalgay, Eran Raman, Tanju Hoca, Osman Cankoy, Hasan Abohorlu ve Cüneyt Arsu'dan oluşmuş oldu. HASDER'in Antalya Festivali'ndeki şarkı yarışmasına Değirmenci adlı parçayla katılması kararlaştırılmıştı. 22 Ekim gecesi AKM'de Lefkoşalıların beğenisine de sunulan bu ve diğer parçalar büyük beğeni ve takdir toplamıştı.

Bu arada Antalya'ya götürülecek halk dansları ekip-

leri de belirlenerek çalışmalara başlanmıştı. 1987-1988 yıllarında Lefkoşa'da yapılan dernekler arası halk dansları yarışmaları için hazırlanmış olan sahne düzenlemelerine ek olarak, sekiz dakikalık final yarışmasına uygun bir sahne düzenlemesi daha hazırlanmıştı.

Halk dansları grubumuzun çalışmalardaki en önemli sorunu, hazırlanan sahne koreograflerinin uygulanabileceği genişlikte bir alandı. Dernek lokali olan Ayluka Kilisesi bu amaç için yetersiz kalıyordu. Lefkoşa'da bulunan liselerimizin salonlarından biri bu sorunu çözebilirdi. Ama ne yazık ki "okul dışı" eğitsel etkinlikler, eğitim yuvası olan okullarımızdan anlaşılmayan nedenlerle uzak tutulmak istenmektedir. Mevcut bürokrasiyi aşarak taleplerimize olumlu yanıt verebilecek makamlara ulaşamayınca spor kulüplerimize yöneldik. Küçük Kaymaklı ve Gençlik Gücü kulüpleri, basketbol alanlarını hizmetimize verdiler. (Bu vesileyle buradan her iki kulübümüze de teşekkürlerimi iletirim.) Ancak açık havada yapmak zorunda kaldığımız bu çalışmaların verimimizi olumsuz yönde etkilediğini de söylemek gerek.

Festivale göndereceğimiz halk dansları grubumuzun en önemli sorunu kıyafetti. Kıyafetlerimiz iki yıl önce yaptırılan erkek kıyafetleri dışında oldukça eski ve yıpranmıştı. Aslında 12 çiftlik bir ekip için tam set bayan ve erkek kıyafetine gereksinim duyuyorduk; ancak mali olanaklar buna izin vermiyordu. Bir piyango düzenleyerek kıyafetlerimizi finanse etmeyi düşündüğümüz sıralarda da yangın felaketiyle karşılaştık. Piyangoyu yine de tertitledik. Ama yangından doğan hasarı tamir etmek esas amaç haline gelmişti. Neyse ki Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Sn. Salih Coşar, yangın olayından haberdar olur olmaz dernek lokaline kadar gelerek durumu yerinde incelemiş ve tamiratın en önemli kısmının bakanlık tarafından yaptırılmasını sağlamıştı. Böylelikle artırabildiğimiz parayla, ayakkabılarıyla bir-

likte bir set bayan kıyafeti ve erkekler için de birer çift yeni ayakkabı yaptırmayı başardık.

Festival hazırlıklarının en zor kısmı el işleri sergisinin hazırlıklarıydı. Bu konudaki deneyimimiz azdı. Ancak derneğimiz, 1987 Aralığında, 10. Yıl etkinlikleri çerçevesinde bir “yerel kıyafetler ve el işleri sergisi” düzenlemişti. Bu tecrübeye sahiptik. Bizleri korkutan da buydu zaten! El işleri sergisi çok zor bir olaydı. Üstelik 10. Yıl etkinlikleri için topladığımız malzemeyi sahiplerine iade etmiştik. Bu malzemeyi yeniden toparlamak çok güç bir işti. Bir de malzeme çeşidi önemliydi. El işleri olarak tığ işleri, nakış işleri, kıyafetler ve seramik çeşitleri bulunabiliyordu. Ancak çok geniş bir alan olan el işlerinin bu kadar sınırlı çeşitle sergilenmemesi gerekliydi. Sergiyi gezecek olanların beğenip hatıra olarak almak isteyeceği çeşitler bulundurulması gerekliydi.

Bu durum yönetim kurulumuzu halk danslarından daha fazla düşündürüyordu. Belki de çaresizlikten, bu alanda da yeni bir deneme yapmaya karar verdik. El sanatları kooperatifleri ve benzeri kuruluşlardan toplanabilecek olanları toplayalım, gerisini de kendimiz yapalım dedik. Özellikle Ejdan Kanatlı ve Fatma Güven’in başını çektiği bu komite, kısa sürede çok başarılı bir çalışma ortaya koydu.

Yeni diktirmekte olduğumuz bayan kıyafetlerinin parçacıklarından da yararlanarak hazırlanan Kıbrıs Türk yerel kıyafetleri içinde maket bebekler; özel bir teknikle kurutularak boyanan hamurdan yapılmış sestetalar, oraklar, elekler, testiler vs. gibi küçük el işleri ortaya çıktı. Kendi alın terimizin ürünü olan bu “hediyelikler” halkın gösterdiği ilgiden de anlaşıldığı kadarıyla beğenildi. Ancak bunları üreten arkadaşlarımız işlerini o kadar beğendiler ki, sergilerken yüksek fiyat biçerek, satmaya değil adeta satmamaya çalıştılar. Eserlerini kaybetmeye kıyamadılar! Bu da derneğimiz içinde büyük bir anlayış ve sempatiyle karşılandı.

Ve Festival

HASDER 40 kişilik bir kabileyle 23 Ağustos günü feribotla Taşucu'na, oradan da otobüsle Antalya'ya geçti.

Festivale katılan tüm ekiplerin tanışmasını sağlamak üzere 24 Ağustos'ta bir resepsiyon düzenlendi. Aynı gün akşamüzeri Antalya il merkezi ve ilçe merkezlerinde düzenlenen gösterilerle, ekipler Antalyalılara tanıtıldı ve festivalin ertesi gün başlayacağı hatırlatıldı.

Festivale KKTC'yi temsil eden HASDER dışında Fransa'dan iki ekip, İtalya, İspanya, Yunanistan, Polonya, Macaristan ve Yugoslavya'dan ise birer ekip katılıyordu.

Ekiplerin her biri Antalya 12 Eylül Koruluğu'ndaki amfi-tiyatroda, Alanya ve Side'de renkli gösteriler sergilediler. Son olarak da 12 Eylül Koruluğu'nda yapılan finale katıldılar. Yarışma puanlamasının bölümleri; ekiplerin tüm etkinliklerdeki gösterileri, açtıkları el işleri sergisi, genel hal ve tavırlarına ek olarak birlik bütünlük ve uyumluluklarından oluşuyordu. Final programı ise önemli bir ağırlıkla yarışma sonucuna etki ediyordu. Şarkı yarışması ayrıca değerlendiriliyordu.

HASDER ekibi, final öncesi gösterilerle oldukça göz doldurmuş ve yaptığı sahne düzenlemeleriyle jüriyi büyük ölçüde etkilemiştir. O kadar ki, jüri içinde HASDER'in otantik mi yoksa stilize dalda mı yarışacağı final gününe kadar tartışılmıştır. Ekibimizin kullandığı figürlerin doğrudan doğruya kendi araştırmalarımızla birinci elden izleyiciye aktarıldığının anlatılmasından sonra, jüri HASDER'in otantik dalda yarışmasında hemfikir olmuştur.

Festivalden sonra bazı jüri üyeleri bizlere "Stilize dalda yarışmış olsaydınız mutlaka Yugoslavya'nın ardından ikinci gelirdiniz" demekten kendilerini alamamıştır. Bu övgü bizler için kuşkusuz gurur vesilesi olmuştur. Çünkü hala daha "siyah dizlik - mavi dizlik"

tartışması yapılan bir ülkede sınırlı olanaklarımızla yürüttüğümüz çalışmalarımızla, folklor alanında dünya devlerinden biri olan Yugoslavya gibi bir ekibin ulaştığı düzeye yaklaşabilmek bizim için önemlidir...

HASDER, final gecesi halk oyunlarında otantik dalda ülkemizin ilk uluslararası birinciliğini elde ederek *Altın Muz* ödülünü kazanmıştır. Bu başarıyla yine iki yıl sonra Antalya'da gerçekleşecek olan festivale onur konuğu olarak katılma hakkını da elde etmiştir.

Halk şarkıları dalında ise HASDER üçüncü gelerek *Bronz Palmiye* ödülüne layık görülmüştür. Halk şarkıları yarışması sırasında kemana ve flüte ses veren mikrofونun kontrolör tarafından bir türlü açılmaması, icranın yetersiz olmasına neden olmuştu. Buna rağmen HASDER'in daha iyi bir derece alması beklenebilirdi. Ne yazık ki yarışmanın Türkiye'de olması, Yunanistan'ın da yarışmaya katılmış olması nedeniyle hassas bir denge yaratarak bir avantaj oluşturmamıştır.

Jürinin yabancı üyeleri HASDER müzik grubuna yüksek puanlar verirken, Türk üyeleri KKTC'ye hatırlar yapar gibi bir pozisyona düşmemek endişesiyle bundan kaçınmıştır. HASDER'in müzik dalındaki başarısını simgeleyen en önemli olay, elde edilen *Bronz Palmiye* ödülünden çok, uluslararası üne sahip olan ve dünyanın birçok üniversitesinde konferanslar veren çok değerli folklor uzmanı Sayın Metin And'ın şu sözleri olmuştur:

“Biz Türkiye'de yıllardır müzik sorunumuzu çözemedik. Kıbrıslılar bunu çok güzel başarmışlardır.”

HASDER Antalya Festivali'nde her bakımdan tam bir görünüm içindeydi. Hiçbir ekibin festivale HASDER'in katıldığı oranda katılmadığını söylersek, kesinlikle abartmış olmayız. HASDER festivalin tüm dallarına, gösterilebilecek en iyi performansla ve tüm gücüyle katılmıştır. Özellikle sergi olayını ele alışımızdaki ciddiyet, sergiye verdiğimiz önem, İspanya dışındaki ekiplerin

bir-iki yerel kıyafetle ve az sayıda malzemeyle sergiyi geçiştirmeye çalışmaları karşısında büyük değer kazanmıştır. Bana göre, tüm etkinliklerin puanlamaya tabi tutularak uyum ve disiplinin dikkate alındığı böyle bir festivalin en önemli eksikliği, genel klasman derecelendirilmesi yapılamamasıdır. Bu yapılsaydı, HASDER tartışmasız genel klasman birinciliğine layık tek ekip olurdu.

Başarının Nedeni

HASDER'in bu önemli başarısı, her şeyden önce amatör ruh ve bilinç içerisinde sürdürdüğümüz çalışmaların, toplumsal kültürümüz ve varlığımıza sahip çıkmak için gerekli olduğuna duyulan sarsılmaz inançtan kaynaklanmaktadır. Bizim yürüttüğümüz folklor çalışmalarının diğer ülkelerde yürütülen folklor çalışmalarının rutin görevlerinden (geçmiş ve var olan kültürü yayıp tanıtmak gibi) farklı bir yanı vardır. Folklor, bizim için aynı zamanda toplumsal varlığımızın korunması ve geliştirilmesi için bir temel oluşturmaktadır.

Bunun yanında, üyelerimizin özveriyle, el emeklerini, göz nurlarını ve alın terlerini sakınmadan disiplinli bir şekilde çalışması da başarımızı yaratan diğer bir etkendir.

Bu başarının gerek derneğimiz gerekse toplumumuz için yeni aşamaların başlangıcı olması dileğimizdir.

HASDER FRANSA'DA ³³

HASDER bu yıl Avrupa'daydı. 12 yıllık geçmişinde İstanbul'dan öteye gitmeyi çeşitli nedenlerden dolayı gerçekleştirilememiş olan HASDER, geçtiğimiz ağustos ayında karayoluyla Fransa'ya giderek, burada toplam 12 gün süren bir turne yaptı. Başarılı geçen bu turnenin en önemli yanı, özerk ve amatör dernek ve kuruluşların tamamen kendi olanaklarıyla Türkiye dışında da etkinlikler düzenlemesinin olası olduğunun kanıtlanmasıdır.

1988 Ağustos'unda Antalya'da yapılan 1. Uluslararası Halk Dansları Festivali'ne katılan ekiplerle kurulan yakın ilişkiler sonucu, derneğimiz bu yıl çeşitli uluslararası festivallerden davetler aldı. Ancak bunlar arasında Gannat Folklor ve Kültür Derneği tarafından yapılan davet hepsinden daha cazipti. Yönetim kurulumuz maddi olanaksızlıklar nedeniyle gelen davetler arasında ancak bir tanesine, o da şartlarımızı zorlamak suretiyle katılabilme şansımız olduğu değerlendirmesini yaptı. Bunun sonucunda da Gannat Folklor ve Kültür Derneği'nden gelen davete olumlu cevap verildi. Yönetim kurulu, karayoluyla Fransa'ya gidebilmenin koşullarını ve gereken hazırlıkları incelemeye koyuldu.

Kişi başı 100 Sterlin

Yapılan ön çalışma, otobüsle dahi olsa Fransa seyahatinin oldukça masraflı olacağını gösteriyordu. 40 kişilik kafilenin yaklaşık 4 günlük seyahat boyunca 3 öğün yemeği, konaklaması, yol boyunca ödenmesi gereken karayolu, köprü, tünel vs. gibi geçiş ücretleri, yakıt giderleri ve 20 günlük otobüs kirası söz konu-

³³ Halkbilimi dergisinin Eylül 1989 tarihli 15. sayısında yayınlanmış makaledir.

suydu. Bu masrafların tümü dönüş yolu için de geçerliydi. Üstelik yolda her an beklenmedik aksilikler çıkabileceğini hesaba katmak zorundaydık.

Bu durumda kafilemize ev sahipliği yapacak olan derneğin sağlamaya taahhüt ettiği mali destek, öngörülen masrafın çok küçük bir bölümünü kapsıyordu. Bu seyahatin gerçekleşmesi için kafileye katılacak olan her elemandan ayrıca ücret talep etmek zorundaydık. Bu ücret kişi başına 100 Sterlin olarak belirlendi. Hesaplarımıza göre, kişi başına bu miktar toplanabildiği takdirde HASDER Fransa seyahatini gerçekleştirebilecekti.

Aslında karayoluyla yapılacak bir seyahat, elemanlarımıza birçok Avrupa ülkesini görme olanağı tanıyacaktı. Ayrıca 12 gün de Fransa'da hiçbir harcama yapmak zorunda olmadan misafir edilecektik. Böyle bir gezi için 100 Sterlin büyük bir para sayılmazdı. HASDER üyeleri kararı büyük bir anlayışla karşıladı. Devlet ve belediye ekipleri yurt dışı gösterileri için özel ödenekler, harcırahlar ve yevmiyeler alırken; folklorla gönül vermiş HASDER üyeleri, Kıbrıs Türk folklorunu Avrupa'da tanıtabilmek için kişi başına 100 Sterlin ödüyordu!

Yolda

4 Ağustos Cuma günü, şoförle birlikte toplam 43 kişilik HASDER kafilesi Taşucu'na hareket etti. Girne Limanı'ndaki rezil uygulamaya saatlerce maruz kaldıktan sonra Taşucu'na gelen kabile, Girne'den hiç de daha iyi olmayan Taşucu gümrüklerinden de uzun bekleyişlerden sonra, gece saat 11.00 sularında ayrıldı. Birinci geceyi Konya civarında geçiren kafilemiz, ikinci günün sonunda Kapıkule'ye varmıştı. Kapıkule'yi ertesi sabah önemli bir zorlukla karşılaşmadan geçen ekibimiz, Kapıkule'de görevli gümrük memurlarıyla çevrede bulu-

nan yolculara ayağının tozuyla kısa bir gösteri de sundu.

Bulgaristan'ı hiç oyalanmadan aynı gün geçen kafi-lemiz, üçüncü günün sonunda Yugoslavya'nın Zagreb kenti civarında konakladı. Yugoslavya'da da zaman kaybetmediğimiz için dördüncü gün İtalya'daydık. İtalya sınırında, eroin mafyasının işlediği suçların cezasını çekercesine kurt köpeklerine teker teker koklatıldıktan sonra ülkeye girdik.

İtalya'da ilk durağımız Venedik oldu. Kafilemiz bu ilginç ve tarihi kentte önce keyifli bir kayak turu yaptı. Ardından da kentin oldukça büyük bir bölümünü yaya dolaştı. Bu yürüyüş oldukça uzun olmasına rağmen, Venedik'in doğal ve tarihi güzellikleri, ilginç mimari dokusu ve romantik atmosferi içinde kimse durumdan şikayetçi olmadı. İkinci üzeri Venedik'ten hareket eden kafilemiz, dördüncü geceyi de Venedik'ten çok uzakta olmayan bir dinlenme istasyonunun park alanında geçirdi. 5. gün Milano'daydık. Şoförümüze tereddütsüz kent merkezine doğru sürmesini söyledik. Milano'ya kadar gelmişken ünlü Milano Katedrali'ni de mutlaka görmeliydik.

Milano'dan ayrıldıktan dört beş saat sonra artık Fransa'daydık. İtalya - Fransa karayolunun bu son etabı, Akdeniz sahilleri boyunca uzanıyordu. Manzara çok güzeldi. Ormanlık ve yeşil dağlar denize kadar iniyordu. Altımızda uzanan mavi Akdeniz'in üzerindeki yol güzergahı ise hepimize ilginç gelen büyüklü küçüklü tünellerle doluydu. Avrupa müzik ve eğlence dünyasının en meşhur kentlerinden geçiyorduk. San Remo, Monte Carlo, Nice, Cannes...

Aksilik

Fransa'ya girip Nice'i geçtikten sonra, ücret ödemekten iflahımız kesildiği için otobandan çıkıp ücretsiz yol-

ları kullanarak Nimes'e gitmeye karar verdik. Bir gün sonra, 9 Ağustos'ta rehberimizle Nimes'de buluşacaktık.

Gel gelelim yağmurdan kaçarken doluya tutulduk. Bir köylünün tarifiyle saptığımız dar yol üzerinde bulunan eski bir köprüden Mercedes 303 otobüsümüzün güçlkle de olsa geçtiğine daha sevinmeden, karşımıza çıkan ikinci bir köprü bizi esir aldı! Ne ileri ne de geri gidebiliyorduk. Vakit artık gecenin çok geç saatlerine geliyordu. Çok sapa bir bölgede bulunan bu yoldan insan bile geçmiyordu. Neyse ki yoldan geçen birkaç kişi polise ve itfaiyeye haber verdi. Ancak bize ne polis ne de itfaiye yardımcı olabilecekti. Özellikle polis, geceyi köprüde geçirmek zorunda olduğumuzu, belki ertesi gün, ücretini ödememiz kaydıyla bir helikopterin otobüsü köprüden alabileceğini söyleyerek olay yerinden ayrıldı. Polisin bu gayrı ciddi tavrından sonra başımıza tarak aramaya koyulduk. Yetenekli ve soğukkanlı şoförümüz, otobüsü geri geri çıkarmaya karar verdi. İtfaiye çevreyi aydınlatarak yardımcı oldu. Şoför sıkıştığımız köprüden geri geri çıktı. Daha önce zorlanarak geçtiğimiz köprüyü yorucu bir uğraştan sonra geçti ve bu sıkıntılı saatler geride kaldı.

Vic-Sur-Cere

9 Ağustos günü Nimes'deydik. Rehberimiz sözleştiğimiz yerde bizi bekliyordu. Elimizdeki programa göre, Cantal Dağları'nda bulunan Vic-Sur-Cere köyündeki Carladez Festivali'ne katılacaktık. Fakat festivale gitmeden önce yol üzerindeki bir dağ köyünde bulunan bir yaz okulunda misafir edilecektik. Geceyi burada geçirdik. Okulda bulunan çocuklarla gösteriler yaptık. Onların modern dans gösterilerini izledik. Sonra da çocuklarla birlikte Kıbrıs oyunları oynadık.

10 Ağustos günü Vic-Sur-Cere'deydik. Fransız

Radyo Televizyon Kurumu'na ait tatil köyüne yerleştik. Vic-Sur-Cere'de 6 gün kaldık. Bu altı gün boyunca iki kez yol gösterileri, bir kez karnaval yürüyüşü, üç kez de büyük salon gösterileri yaptık. Festivale bizden başka Macaristan, Avusturya, Peru, Küba, Martinik, Meksika, İsviçre, ve Fransa'nın Alsace yöresi katılıyordu.

Festival 10 Ağustos günü, eyalet başkanı ve festival komitesi başkanının açılış konuşmalarıyla başladı. Ülke temsilcileri beyaz güvercinler uçurarak tüm dünya için huzur ve mutluluk dileklerini sundular. Ardından tüm ekipler üçer dakikalık kısa gösterilerde bulundular.

HASDER turneye, 1 saatlik, 30 ve 20 dakikalık programlara ek olarak yol gösterilerinden oluşan bir repertuarla katıldı. Vic-Sur-Cere'de genellikle 30 ve 20 dakikalık programlar ve yol gösterileri sergilendi. Oyunlarımız arasında, Bıçak oyunu, Orak oyunu ve Kadeh oyunu, Fransızların en fazla ilgisini çekenlerdi.

Kafilemiz Vic-Sur-Cere'de kaldığı süre içerisinde, ünlü Le Lioran kayak merkezinde, muhtelif köylerde ve Massif Central bölgesinin başkenti Clermont Ferrand'ın kaplıcalarıyla ünlü Royat köyünde de gösterilerde bulundu.

Gannat

Kafilemiz 16 Ağustos günü Gannat'a gitti. Gannat, Vic-Sur-Cere'nin 200 km kadar kuzeybatısında bulunan 6000 kişilik küçük bir kasabadır. Ama bu küçük kasaba folklor alanında çok büyük işler başarmış! 1968 yılında bu kasabada gönüllü folklor severlerin oluşturduğu Gannat Folklor ve Kültür Derneği, başarılarıyla Gannatlıların gururu haline gelmiş. Yüzlerce kişinin her yıl binlerce saat gönüllü hizmet verdiği bu derneğin

başarıları, Fransız hükümeti için bile hayret verici olmuş. Derneğin en büyük gururu, 70 kişinin barınabileceği küçük bir motel niteliğindeki “Maison du Folklore” (Folklor Evi)...

Maison du Folklore’un aşçısından temizlikçisine kadar tüm çalışanları gönüllü. Ücretli çalışan yok. Kafilemizin rehberi ve diğer rehberler de öyle!...

Gannat adeta dünya folklorunun merkezi gibi. Uzakdoğu’dan Latin Amerika’ya kadar tüm ülkelerin temsilcileri, bu kentte düzenlenen etkinliklere katılıyor. Maison du Folklore onlardan gelen hediyelerle dolu... HASDER de Kıbrıs Türk el işlerinden çeşitli örnekleri hatıra olarak orada bıraktı.

Gannat Folklor ve Kültür Derneği’nin başkanı Mösyö Jean Roche, aynı zamanda Uluslararası Folklor Festivalleri Konfederasyonu’nun (CIOFF) da başkanı. Mösyö Roche, her yıl 16’sı Fransa’da olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde düzenlenen 60’ın üzerinde uluslararası folklor festivalinin organizatörlüğünü yapıyor. HASDER’in Fransa turnesinin en büyük yararı, kuşkusuz CIOFF ile temas kurulmuş olmasıdır. Bu temas sayesinde, dünyanın her köşesinde festivallere ve önemli etkinliklere katılma olanağı artık derneğimiz ve dolayısıyla toplumumuz için vardır. Bundan böyle içe kapanık dönem sona ermiştir. Folkloru evrensel boyutlarıyla kavramak ve uygulamak için gerekli bilimsel malzeme ve bilgi birikimine ulaşabilmek, bizim için artık olanaksız değildir. Mali sorunlarımızı aştıkça, dünyanın diğer ülkelerinde yaşayan insanlara ulaşmamız, onlarla kaynaşmamız, onları anlamamız ve onlara kendimizi anlatmamız daha da kolaylaşacaktır.

HASDER Gannat’ta kaldığı süre içinde de çeşitli köy ve kasabalarda gösteriler yaptı. Bir saatlik bir program içinde sunulan Kıbrıs düğünü büyük ilgi toplayıp halkın tezahüratına neden oldu.

HASDER Müzik Topluluğu

HASDER müzik topluluğu, Antalya Festivali'nde olduğu gibi, Ali Hoca yönetiminde bir grup konservatuar eğitilmiş müzisyen arkadaşının desteğiyle yeniden oluşturuldu.

Ali Hoca'nın çoksesli olarak düzenlediği Kıbrıs Türk halk müzikleri, turne boyunca hemen hemen tüm gösterilerde halka sunuldu. Fransız ve diğer müzik ekiplerine ait müzisyenler, topluluğumuzun yüksek bir sanatsal düzeye sahip olduğunu her fırsatta belirttiler. Fransız izleyicilerse, müzisyenlerimizden yalnızca birbirinden güzel Kıbrıs parçaları dinleyebileceklerini düşündükleri için, HASDER grubu tarafından gösteri dışı eğlencelerde çalınan günün moda parçası Lambada'nın Kıbrıs'a kadar ne zaman ulaştığına hayret etmekten kendilerini alamadılar!

El Sanatları

Turne boyunca gerek organizasyon komitesine en başarılı biçimde hizmet etme, gerekse toplumumuzu Fransız halkına en iyi şekilde tanıtmaya yönelik ön planda tutan yönetim kurulumuz, bu amaç için Fransa'ya çeşitli el sanatları ürünleri götürmeyi planlamıştı. Bu amaçla geçen yıl olduğu gibi bir el sanatları komitesi kuruldu. Bu komite, geleneksel kostümlü kız ve erkek bebekler, el değirmenleri, sestalar vs. gibi ilgi çekici ve aynı zamanda satılabilecek türde hediyelik el sanatları üretti. Bunlar grubumuzun gösteri yaptığı her yerde sergilenerek satıldı. Gösteriler başlamadan önce genellikle gerekli ilgiyi görmeyen el sanatları sergimiz, gösteri sonrasında adeta izleyicilerin saldırısına uğramaktaydı. Bu çalışmamız, ülkemizi tanıtmamızın yanında derneğimize de küçümsenemeyecek bir katkı sağlamıştır.

Fransız Misafirperverliği

Fransa'da bulunduğumuz süre boyunca Fransız halkından görmüş olduğumuz misafirperverlikten söz etmemek haksızlık olur. Özellikle ziyaret etmiş olduğumuz Cantal ve Auvergne bölgesi halkları, Kıbrıs misafirperverliğini aratmayacak şekilde, hem kafilemize hem de tek tek hepimize ilgi gösterip ellerinden geldiğince yardımcı oldular. Organizatörlerimizden sokaktaki bireylere kadar herkes, gerekli olan her yerde ilgi ve yardımlarını esirgemedi... Avrupa'da, karşılıksız ve maddiyata dayanmayan gerçek yardımseverliğin en yaygın olduğu ülkelerden birinin Fransa olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Fransız Mutfağı

Değinmeden geçemeyeceğimiz bir diğer nokta da geleneksel Fransız mutfağının güzelliğidir. Fransız mutfağının ünlü olduğunu bilmemize rağmen, doğrusu bilmekle tadına varmanın aynı şey olmadığını anladık! İştah açıcı görünümleri, nefis sosları ve doyumsuz lezzetleriyle Fransız mutfağı bize Kıbrıs mutfağını arattırmadı. Yemek konusunda en hassas ve en titiz arkadaşlarımız bile, sevebilecekleri yemek çeşitlerini seçmekte fazla zorlanmadı.

Dönüş

20 Ağustos gecesi organizatörlerimiz ve rehberlerimizle vedalaşarak yola çıktık. Lyon kenti üzerinden Milano'ya gidecek, oradan da geldiğimiz yolu takip ederek geri dönecektik. Ne var ki geri dönüş yolunda talihsiz bir sürpriz bizi bekliyordu. Milano yakınlarında otobüsümüzde ciddi bir arıza meydana geldi. Seyahatimiz boyunca daha önce de ufak tefek arızalar olmuş, fakat

kısa sürede ve ucuza halledilmişti. Bu defaki arıza öncükilerden farklıydı. Otobüsümüzün vites kutusu bozulmuştu. Yol üzerindeki en yakın Mercedes garajına gidildi. Bir an önce tamirati tamamlayıp yolumuza devam etmek istiyorduk. Ama bu mümkün olmadı; çünkü arıza büyüktü. Vites kutusunun tamamen değiştirilmesi için 10,000,000 Liret (yani yaklaşık 16,500,000 TL) gerekiyordu. Bu çok kötü bir haberdı. Çünkü tüm tedbirlerimize rağmen yanımızda bu kadar çok para yoktu. Üstelik arızalardan doğacak masraf, sözleşmemize göre şoföre aitti. Fakat onda da böyle bir para yoktu. Yine de paranın bulunması sorunun en kolay yanı oldu. Kıbrıs'taki dostlarımıza telefon ederek sıkıntılarımızı bildirdik. Bir saat içinde gerekli para Lefkoşa'dan Milano'ya, Mercedes garajının hesabına aktarılmıştı. Yine de kafilemiz tamiratın bitmesi için iki gece burada beklemek zorunda kaldı.

Dönüş yolculuğu bu tatsız olay dışında genellikle rahat geçti. 25 Ağustos gecesi kalkacak feribotu yakalamak için İstanbul'daki alışveriş molasının iptal edilmesine rağmen, herkes görevini yapmanın verdiği huzur ve tatmin duyguları içinde geri dönüyor olmaktadır mutluydu. Bu mutluluğa gölge düşüren tek olay, Taşucu gümrüğünde, HASDER gibi bağışlarla ayakta duran amatör bir dernekten Taşucu Spor Kulübü adına zorla tahsis edilen 204,000 TL'lik bağış oldu. Bizim için önemli bir meblağ sayılan bu parayı bağış değil haraç olarak kabul ettiğimizi bu sayfalarda vurgularken Taşucu Spor Kulübü'nü protesto eder, bu tür bağışları kimlerden ve nasıl toplamaları gerektiğini yeniden gözden geçirmelerini dileriz. Bavul tacirleri ve kaçakçılar dururken, kendi yağıyla kendi ciğerini kavuran kuruluşlardan böyle bir paranın zorla tahsil edilmesi çok çirkin bir haksızlıktır.

Geride Kalanlar

CIOFF Başkanı Mösyö Jean Roche, kafilemize yaptığı veda konuşmasında, “Böyle festivallerden sonra akıllarda yalnız güzel olan şeyler kalır, kötüler unutulur.” demişti. Bu sözlerin gerçekliğini her geçen gün daha derinden kavramaktayız. Kafilemizdeki arkadaşlar “Fransa maceramızın” kötü ve sıkıntılı yanlarından bahsetmiyorlar bile. Ne zaman konu açılrsa, konuşulanlar hep yaşanan zevkli, heyecanlı ve unutulmaz olan anılar oluyor. Hatta sıkıntılı saatler bile sanki tatlı anılar gibi anlatılıyor.

Arkadaşlarımız hep olumlu unsurları hatırlarken, derneğimiz de bu deneyimden önemli kazanımlar elde etmiştir. Her şeyden önce, gelecekte benzer seyahatleri daha dikkatli ve daha ayrıntılı planlayacağımızı biliyoruz. Çünkü gerekli yol tecrübesini elde etmiş durumdayız. Karşılaşılması olası güçlükleri daha iyi kestirebiliyoruz.

Bu tecrübe; ayrıca katılmış olduğumuz program, festival, turne vs. gibi etkinliklerin planlanması, örgütlenmesi, kitlelerin katılımının sağlanması, içeriğin nitelikli ve programın alışılmışın dışında renkli ve ilginç olabilmesi açısından da bizler için öğretici olmuştur. Fransa turnemiz sırasında öğrendiklerimizi, olanak buldukça kendi etkinliklerimizde de uygulayacağımızdan ve hatta bunları daha da geliştireceğimizden herkes emin olabilir.

Bunlardan başka, bir kez daha vurgulamak istediğim en önemli kazanımımız şudur: Fransa turnesi, derneğimiz için Türkiye dışında bir ülkeye yapılan ilk seyahattir; fakat kesinlikle son olmayacaktır. Dünyanın kapıları artık önümüzde açık durmaktadır. İstedığımız ülkeye gidebiliriz. Bu bizim çalışmalarımıza ve özverimize bağlı.

KIBRIS TÜRK TOPLUMUNUN KÜLTÜR ELÇİSİ HASDER ANGERS'TEN DÖNDÜ ³⁴

Halk Sanatları Derneği, Fransa'nın Angers kentinde yapılan Mondial Müzik ve Folklor Festivali'nde Kıbrıs Türk toplumu ve Kıbrıs Türk folklorunu başarıyla temsil etti.

5-8 Ağustos 1991 tarihlerinde Angers kentinde gerçekleşen festivale, 14 ülkeden 21 müzik ve halk dansları grubu katıldı.

HASDER, Paris'in batısında bulunan Angers kentine beş günlük bir otobüs yolculuğundan sonra 4 Ağustos 1991 tarihinde ulaştı.

Avrupa'nın en tanınmış festivalleri arasında yer alan Mondial Müzik ve Folklor Festivali'nde kusursuz bir organizasyon vardı. Ekipler en iyi şekilde ağırlandı. Yemekler, yataklar ve banyo-tuvalet tesisleri kaliteli, temiz ve güzeldi.

Ekipler, 4 günlük festivalin ilk iki gününde Angers şehir merkezi ve yakın çevresinde çeşitli meydan ve salon gösterilerinde bulundular. Festivalin üçüncü gününde tüm gruplar kısa bir geçit töreni (mini defile) yaparak şehir meydanında yer alan resmi bayrak törenine katıldılar. Festivalin son gününde ise tüm ekipler, yaklaşık 8 kilometrelik uzun bir geçit töreni (defile yürüyüşü) ile şehir meydanına gelerek, orada hazırlanmış olan muhteşem bir podyum üzerinde ve kalabalık bir seyirci topluluğu önünde dörder dakikalık birer gösteri yaptılar. Aslında 7 dakika olması planlanmış bu gösteriler, festivale beklenenden fazla ekibin katılmış olması nedeniyle 4 dakika ile sınırlandırılmıştı.

HASDER ekipleri festival komitesinden büyük ilgi gördü. Daha festivalin ilk gecesi şehrin büyük konfe-

³⁴ Halkbilimi dergisinin, Temmuz/Ağustos/Eylül 1991 tarihli 23. sayısında yayınlanmış makaledir.

rans merkezi salonunda üç ekibin (Romanya, İngiltere ve Kıbrıs'ın) katıldığı "Spectacular" isimli büyük gösteride, HASDER programın son ekibi olarak sahne aldı. HASDER, festivalin son gecesinde de yine aynı salonda Litvanya ve İspanya ekipleriyle aynı sahneyi paylaştı.

Fransız halkının folklorla çok yatkın olması, festival geleneklerine ve halk danslarına karşı eskiden gelen aşırı ilgisi, HASDER'in Angers'teki gösterilerinin çok başarılı ve coşku dolu geçmesini sağladı.

Halkın yoğun ilgi ve tezahüratıyla, tekrar tekrar sahneye davet eden alkışlarıyla coşkunun doruğuna ulaşan HASDER elemanları, adeta harikalar yaratarak, çalışmalarında hiç denemedikleri ustalıkları başarıyla sergileyerek, izleyicileri de coşkunun zirvesine çıkardı.

Ağırlıklı olarak yeni ve deneyimi az olan elemanlardan oluşan HASDER ekibi, bu festivalde çok zengin bir sahne deneyimi ve gösteri rahatlığı yaşadı.

Angers'te düzenlenen festival, HASDER'in Kıbrıs Türk toplumunu diplomatik alanda da büyük başarıyla temsil ettiği bir festival olmuştur.

Festivalin 3. günü, programda her ülkenin bayrağının şehir meydanında resmi törenle göndere çekilmesi yer alıyordu. Tanınmamış bir devletten gelen HASDER kafilesinin hangi bayrakla temsil edileceği sorun oldu.

Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Paris büyükelçiliğinden Angers festival komitesine gönderilen iki sayfalık bir yazıda, Kıbrıs sorunuyla ilgili Rum Yönetimi'nin resmi görüşü aktarılarak, "Kıbrıs'ın Rum'unu da Türk'ünü de Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temsil ettiği, bu nedenle göndere Kıbrıs Cumhuriyeti bayrağı çekilmesinin gerekli olduğu", aksi tutumun diplomatik skandal yaratacağı duyuruluyordu.

Festival komitesine hangi bayrağın çekilmesi gerektiği konusunda akıl hocalığı yapan Rum Yönetimi Paris Büyükelçisi Sn. Mavromatis, bu bayrağın Yunan milli marşıyla mı yoksa Türk milli marşıyla mı çekileceğini

belirtmeyi unutmuştı! Malum ya, Kıbrıs'ın kendi milli marşı olmadığına göre, gelecek yıllarda uluslararası festivallerde herhangi bir diplomatik skandalı önlemek için bu konuya açıklık getirilmesinde yarar var!

Kıbrıs Rum Yönetimi'nin bu tutumu karşısında diplomatik sorun yaratmak istemeyen festival komitesi, konuyu iyice aydınlatmış olmak için Paris'teki TC Büyükelçiliği'ne de bilgi verip görüşlerini almak istedi. TC Büyükelçiliği görevlileri, festival komitesine Kıbrıs Türklerinin kendi ulusal marşları ve bayrakları olduğunu, resmi törene bunlarla katılmaları gerektiğini bildirdi. Festival komitesi ise KKTC bayrağı kullanılmasının Kıbrıs Rum Yönetimi'nin itirazı nedeniyle mümkün olamayacağını söyledi. Bunun yerine Türk bayrağı kullanılmasının bir sakıncası olup olmadığı soruldu. Büyükelçilik yetkilileri Türk bayrağının kullanılmasına müsaade edemeyeceklerini belirttiler. Bunun üzerine HASDER kafile başkanı elçilik yetkilileriyle görüşerek durumu değerlendirdi.

Festival komitesi, önce kafilenin festivalden ayrılacağını sanarak çaresizlik ve endişe içinde elçilikle yapılan temasın bitmesini bekledi.

HASDER yetkilileri komiteye, karşılaşılan diplomatik sorunun bilincinde olduklarını, her zaman benzeri sorunlarla karşılaşıldığını, durumu anlayışla karşıladıklarını belirterek, festivalden çekilmeye niyetli olmadıklarını, fakat devam etmek için bir şartları olacağını bildirdiler. Bayrak töreninde onları temsilen hiçbir bayrağın çekilmemesini kabul etmelerine karşılık, ekibin Kıbrıs Türk toplumunu temsil eden ve Kıbrıs Türk folklorundan örnekler sunacak olan bir topluluk ("ensemble") olarak tanıtılmasını, politik sorunlar nedeniyle henüz toplumsal varlığını uluslararası alanda temsil eden kabul görmüş bir bayrağa sahip olmadıklarının unutulmamasını, ve meydana gelen bayrak direklerinin arasında bir tanesinin boş olarak bırakılması

şartını öne sürdüler. Festival komitesi bu şartı kabul etti. Tören günü 13 ülkenin bayrağı şanlı bir şekilde dalgalanırken bunlar arasında bulunan “boş bir direk”, bütün dünyaya Kıbrıs’ta var olan sorunu ve ulusal bir topluluğun sırf politik nedenlerle karşı karşıya olduğu kimlik sorununu haykırıyordu.

Tören esnasında HASDER elemanları göndere bayrağı çekilmeyen bir ülkenin çocukları olmanın mahzunluğunu yaşadı. Olay ekip içerisinde de ayrıntılı olarak tartışıldı. Bayraksız bir direğin, en az bayrağı çekilmiş bir direk kadar etkili olacağı ortadaydı.

Bayraksız direk, sorunları ve Kıbrıs Türkü’nü çok açık şekilde dünyaya anlatıyordu.

Tören esnasında sıra HASDER’e geldiği zaman neden bayrak çekilmeyeceğinin festival komitesi tarafından açıklanması, aynı gün bağımsızlığına kavuşan Litvanya ekibi kadar ilgi ve alkış topladı.

Festivalin ikinci töreniyse Angers Belediye Sarayı’nın şeref salonunda yapıldı. Bu törene, festivale katılan tüm ekipler ve katkıda bulunan tüm kuruluşların yönetici ve temsilcilerinin yanında, Angers kentinin kardeş kentler olarak tanıdığı İngiltere Wigan, Almanya Osnabruck ve İtalya Piza kentlerinin belediye başkanları da katıldı. Bu törende Angers Belediye Başkanı ile ekip ve kuruluş temsilcileri birbirlerine karşılıklı hediyeler sundu. Tören sırasında Litvanya temsilcisine ve Kıbrıs Türk toplumu temsilcisi olarak HASDER kabile başkanına konuşma hakkı verildi. Kafile başkanı konuşmasında, festival komitesine ve Angers Belediye Başkanı’na ekiplerini festivale davet ettikleri ve Kıbrıs’taki sorunlar karşısında göstermiş oldukları hassasiyet için teşekkür ederek; uluslararası kültür etkinliklerinin, dünyadaki tüm ırklar, dinler, diller ve milletler arasında barış köprüleri oluşturması dileğini ifade etti.

Angers’te gerçekleşen Mondial Uluslararası Müzik ve

Folklor Festivali, Halk Sanatları Derneği ve Kıbrıs Türk toplumu adına başarılı bir etkinlik olarak her zaman anılacaktır.

İTALYA'DAN KIBRIS'A BAKIŞ ³⁵

HASDER'in her yıl geleneksel olarak düzenlediği sempozyumların 11.'si, yine ilginç bildirimlerin ve tartışmaların yer aldığı bir platform oldu. Konuşmacılardan Sn. Mehmet Suat Bergil, "Kıbrıs'ta Ahi Teşkilatlanmasına İlişkin İpuçları" adlı bildirisinde, eski Lefkoşa'daki çarşıların, şehri doğudan batıya, Mağusa Kapısı'ndan Baf Kapısı'na doğru ortadan ikiye ayırdığını anlatırken, bunun Osmanlı Ahi teşkilatının Kıbrıs'ta da yerleşmiş olduğunun bir işareti olduğunu söylemişti. Bir diğer konuşmacı Ahmet Erdengiz ise, Osmanlı kurumlarının fetihle beraber Kıbrıs'ta yerleşmeye başladığını kabul etmekle birlikte, Osmanlıların birçok durumda kendisinden önceki idareden, yani Venedik idaresinden miras bulduklarını da koruduğunu, ya da kendi yapılaşmasını mevcut yapılaşmayı temel alarak inşa ettiğini göz ardı etmemek gerektiğini vurguladı.

Bu kısa makalede her iki konuşmacının söylediklerinin ayrıntılarına girerek bunların doğruluk derecesini inceleyecek değilim. Buna zaten ne bilgi düzeyim ne de teknik düzeyim yeterlidir. Ben yalnızca tarihe ve folklorla ilgi duyan bir vatandaş olarak, bu ilginç sempozyumun hemen ertesi günü gittiğim İtalya'ya ait gözlemlerimi, bu gözlemlerim sırasında Kıbrıs'la ilgili kurduğum paralellikleri ve bunlarla ilgili yorumlarımı aktarmaya çalışacağım.

Öncelikle göze çarpan nokta, İtalyanların Ortaçağ'a ait eserlerini ve yerleşim birimlerini çok iyi şekilde korumayı başarmış olmalarıdır. İtalyanlar, Faşist Mussolini döneminde Roma'da gerçekleşen birtakım önemli tahribatlar dışında, birçok köy ve kasabalarını o kadar iyi korumuş ki, insan buralarda dolaşırken kendini

³⁵ Halkbilimi dergisinin Temmuz/Ağustos ve Eylül 1993 tarihli 31 ve 32. sayılarında yayınlanmıştır.

adeta zaman tüneline geçerek Ortaçağ'a dönmüş sa-
nıyor. Siena ve San Gimignano gibi kasabalar buna en
tipik örnekler. Hele de Siena! Adeta el değmemiş gibi
duruyor. Öylesine iyi korunmuş ki, 1470'li yıllarda faa-
liyete geçtiği söylenen bankası, bugün halen dünyanın
en eski bankası ünvanıyla çalışıyor. Bankanın tüm kar-
larının yarısı, şehrin korunması ve bakımı için ayrıl-
mış.

Bu Ortaçağ kasabasının dar sokakları, merkezi mey-
dandaki katedralleri, tüm evlerin ve binaların birbirine
bitişik olması, sokakların üst kısmında birleşen bina-
ların oluşturduğu tünel görüntüsü, bana Lefkoşa'yı,
ondan da çok Mağusa'yı çağdırdı. Ne yazık ki Mağusa'da tünel gibi olan iki, Lefkoşa'da ise bir sokak kaldı.
Biz işin kolayını bulduk, eskiyen at gitsin! Belki Mağusa için halen biraz ümit var... Mağusa Surları'ne burada evi olanlar dışındakilerin arabayla girmesi yasaklanırsa ve her yer yaya bölgesine çevrilirse, bu kentimizin tarihi ve turistik değeri paha biçilemez olacaktır. (Ayrıca meydana İş Bankası'nın yaptığı gibi bir iki çağdaş çirkinlik abidesi daha dikilmesi de engellenmeli.)

İtalyan evlerinin tümü panjurlu... Hem de bunların çoğu bizim Kıbrıs'ta kullandığımız panjurlara benziyor. Kuşkusuz geçen yüzyıllar panjurlarda bazı biçim ve malzeme değişikliklerine yol açmıştır. Fakat eski kentlerdeki eski binalara, kesinlikle alışılmamış ve geleneksel panjurlar takılıyor. Bizdeki gibi gelişigüzel her yere alüminyum panjur takma alışkanlığı yok. Acaba Kıbrıs'taki yerleşik panjur geleneği İtalyanlardan mı geliyor?...

İtalyan kasabalarıyla bizim kasabalarımızın binaları arasındaki en önemli fark, kullanılan inşaat malzemesidir. İtalyanlar genellikle taş binalar inşa etmişler. Bizdeyse Mesarya'dan taş değil kerpiç çıktığından, evlerimiz kerpiçten. Bu da doğal ve hatta gerekli bir

farklılık...

İtalya'da en fazla hasar görmüş eski eserler, eski Roma'dan kalma olanlar. Bunların da çoğunu, 4. yüzyılda Hristiyanlığın kabulünden sonra, "Allahsızlara aittir" diye Hristiyanlar yakmış. Bugünkü Romalılar da bunun pişmanlığını yaşıyor. Yalnız paganlar döneminden kalma iki tapınak var ki, Hristiyanlar bunları kullanmak için kiliseye çevirmişler; bu yüzden ayakta kalabilmişler. Yine eski Romalılardan kalma, neredeyse 2000 yıllık iki tane köprü de kullanımdan çıkmadığı için halen mükemmel vaziyette. Demek ki eski eserleri, özellikle de binaları korumanın en iyi yolu onları kullanmak... Biz de Lefkoşa'daki St. Sophia's, St. Catherine ve Mağusa'daki St. Nicolas katedrallerini camiye çevirerek de olsa kullandığımız için koruyabildik. Bu eski eserlere gerçek adlarını derhal iade ederek onları müze (ya da kültür merkezi) olarak kullanmalıyız. Bu eserler ancak o zaman gerçek değerini bulacaktır. İstanbul'un ortasındaki koca Ayasofya'nın bile adı değiştirilmemişken, biz neden böyle değişikliklere gereksinim duyuyoruz?...

Lefkoşa'nın orta yerinde bir dikilitaş var! Nedir, neden oradadır bilen yok; ya da vardır da benim habirim olmadı. Eskiden, bugün mahkemelerin bulunduğu yerdeki Lüzinyan sarayının oradaymış. İngilizler oradan söküp meydanın ortasına dikmişler. Bu sütun üzerindeki yuvarlak top başlığın neyin simgesi olduğunu bilen yoktur sanıyorum. Roma'da dolaşırken bizimkine benzer bir dikilitaş gördüm. Rehberime bunun ne olduğunu sorunca, bir İtalyan kralının mezarı üzerindeki bir anıt olduğunu söyledi. Demek ki İtalyanlar, önemli kişilerin mezar yeri belli olsun diye oraya böyle bir anıt dikiyorlarmış. Düşünüyorum, acaba bizim dikilitaş da böylesi bir mezar yerine dikilmiş bir anıt mıydı?...

Acaba Lefkoşa'ya gerçekten aşık bir insan olan Haşmet Gürkan, İtalya'ya (ve Fransa'ya) hiç gitmiş miydi?

Eğer gitmemişse kendisi için çok büyük bir kayıp oldu. Bakalım bu ülkeleri gezerken daha ne benzerlikler yakalayacak, ne yorumlar yapacaktı.

Haşmet Bey, zaman zaman yaptığımız sohbetlerde bana Kıbrıs'taki taş binaların genellikle Lüzinyanlardan kaldığını, çünkü Lüzinyanların taş işçiliğinde usta olduklarını, Venediklilerin ise ince taş işçiliğinde zayıf olduklarını söylerdi. (Bu konuda yanılıyorsam lütfen ailesi veya arkadaşları hatamı düzeltsinler.) Sanırım Haşmet Bey'in kanaati böyleydi. Halbuki ben son gezimden sonra bu düşünceye katılmıyorum. Bir kere İtalya'nın her tarafı taş işçiliğinin her türlüyle doludur. Leonardo da Vinci gibi hem heykeltıraş, hem ressam, hem dekoratör, hem de stilist bir insan İtalya'da yetişmiştir. Lefkoşa ve Mağusa'da gördüğüm tarihi taş binaların çok benzerlerini Floransa'da, Roma'da gördüm; kuşkusuz çok daha güzellerini. Örneğin Lefkoşa'da Kadınlar Manastırı olarak bilinen eski binanın arkasında ikiz gibi duran iki pencerenin neredeyse tıpkı aynılarını (ya da daha güzellerini) İtalya'da gördüm. Burada Kadınlar Manastırı'nın Venedik eseri olduğunu iddia etmiyorum; öyle de olabilirdi diyorum, çünkü Venedikliler de taş binalar inşa etmekte Lüzinyanlardan geri sayılmaz diye düşünüyorum.

Aslında ülkemizdeki eserlerin niteliğini ve değerlerini anlamak için İtalya ve Fransa'dan bir iki tane sanat tarihi uzmanı getirilse, bugün ne olduğunu bile bilmediğimiz birçok eserimiz hakkında kolaylıkla bilgi sahibi olacağız. Üstelik bu, büyük yatırım gerektiren bir iş de değil.

İtalya ile, kasabaları ve binalarının dışında kültür ve yaşam biçimiyle de birçok paralelliğimizin olduğunu gördüm.

İtalyan mutfağı bizim zevklerimize çok yakın. Bir kere ekmekleri bizim geleneksel yuvarlak ekmeğimizin aynısı; sadece boyutu biraz daha büyük. (Anlaşılan

geçen zaman içinde bizde ekmeğin ebatı küçülürken İtalya’da büyümüş!) Hatta ekmeğin içinin pişmesi için ensesine çekilen çizik bile aynı. Dilimlendiği zaman ekmeğin içi de aynı bizdeki gibi, sarı peynir gibi delikli. Üstelik ekmeği bizimki gibi erken kuruyor ve tatsız. Anlaşılan ekmeğin pişirme yöntemlerimiz değişmeli...

Türkiye’de pek yaygın olmayan ama bizim bolca tükettiğimiz sucuk pastırmanın İtalyanlar tarafından da bolca tüketilmesi, ayrıca bizim samarella pastırmamıza benzeyen İtalyan pastırmaları bana hep “Acaba?” de dirdi.

Bizim makarnayı yaygın olarak tüketmemiz de Venediklilerden kalma bir adet olsa gerek.

İtalyanlar zeytinyağını çok seviyorlar. Salataya diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi sos koymak yerine zeytinyağını tercih ediyorlar. Patatesi tencerede bütün bütün kızartıp yiyorlar. Keza bu da Kıbrıs’ta çok yaygın bir uygulamadır.

Daha da fazlası var, avcılarımız bilecek... Av köpeklerinin avlarını gördükleri zaman adeta kaskatı kesilerek durmasına bizde “ferma” denir. Venediklilerin de ava meraklı olduğu ve Kıbrıs’ı idare ettikleri dönemde zengin av partileri düzenledikleri biliniyor. Ve İtalya’da tüm otobüs duraklarında “Fermata Bus” yazıyor...

MALTA İZLENİMLERİ ³⁶

Geçtiğimiz nisan ayında bir iş gezisi için Malta'daydım.

Bu ülkeden çok ilginç gözlemlerle dönerek, bunları siyasi coğrafya ve tarihe ilgi duyan herkesle paylaşmayı arzuladım. Bunun en önemli nedeni, Malta'nın tarihi dokusunun Kıbrıs'la sayısız ortak özellik paylaşmasıdır.

“Çok okuyan değil çok gezen bilir!” diyenler galiba doğru söylemiş. Gidip görmeden önce, 300,000'in üzerinde nüfusuyla Malta'nın Kıbrıs ve Girit'ten daha küçük olmasına rağmen yine de büyükçe bir ada olduğunu sanıyordum. Karpaz yarımadasının neredeyse altında biri kadar küçük olduğu aklımın ucundan bile geçmiyordu. Böylesine küçük bir yer olmasına rağmen bağımsız bir ulus devlet olan Malta Cumhuriyeti, aslında üç küçük adadan oluşuyor: Malta, Gozo ve Comino. Bunların en büyüğü olan Malta 243 km², Gozo 69 km² ve Comino da yalnızca 2 km²'dir.

Toplam nüfus ise, Malta'da 340 bin, Gozo'da 40 bine yakın olmak üzere 380 bin civarındadır. Comino'da birkaç turistik tesis dışında yerleşim yoktur.

Akdeniz'e dik yamaçlar üzerinde yükselen Maltiz adaları Kıbrıs'tan daha mı güzel diye sorarsanız, bunun yanıtı bana göre hayırdır. (Kargaya sümüğü tatlı gelir.) Malta'da Kıbrıs'taki kadar güzel plajlar yoktur. Hatta bütün adada yalnızca Anchor Bay adlı koyda doğal güzellige sahip bir kumsal gördüm. Geriye kalan sahil şeridi genellikle dik yamaçlar ve kayalardan oluşuyor. Bitki örtüsü tipik Akdeniz bitki örtüsü olmasına rağmen Kıbrıs'taki kadar zengin değil. Ormanları yok. Böylesine minnacık bir adada 380 bin kişi nasıl barınır diye merak ediyorsanız hemen söyleyeyim. Adanın gü-

³⁶ Yenidüzen gazetesi, 11-12-13 Ağustos 1998.

neydoğu yarısında üzerinde bina olmayan toprak parçası neredeyse yok. Dünyada nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgelerden biri de burası olsa gerek. Bu kadar küçük bir adada böylesine kesif bir yerleşim ve beton yığını içinde bunaldığımı, bu ülkede bir haftadan fazla kalamayacağımı hissettim. Geçmişte Kuzey Kıbrıs'ın bir açık hava hapishanesi olduğunu düşünürken, Malta'yı gördükten sonra şükrettim. Maltiz adalarından birinde yaşamak zorunda kalsaydım Gozo'yu tercih ederdim; çünkü Gozo'da Trodos köylerinin havasını ve karakterini buldum. Üstelik Gozo Malta'ya göre çok daha kırsal; yapılaşma daha az ve sanayisi yok. Malta'da ise yoğun bir hafif sanayi sektörü var. Kuzey Kıbrıs'taki gibi geniş bir kamu sektörü (fakat bu sektörde kimse KKTC'yi yakalayamaz!) ve kuşkusuz çok gelişmiş bir turizm sektörü var. Her yıl 2 milyon civarında turist Malta'yı ziyaret ediyor. Şüphesiz bunda, Malta'nın Avrupa ve Afrika arasında, tam denizin ortasında bir köprü niteliğinde olmasının önemi inkar edilemez. (Malta Sicilya'dan 90 km, Kuzey Afrika'dan ise 285 km uzaklıktadır.)

İngilizler, bağımsızlığına en son kavuşan İngiliz sömürgelerinden biri olan Malta'da Kıbrıs'takinin tam aynısı bir düzen kurdular. Para birimi Malta Lirası, tıpkı Kıbrıs Lirası gibi Sterlin'den daha değerli; hatta Kıbrıs Lirası'ndan da değerli... Trafik soldan akıyor, araçların direksiyonu ise sağda. Polis üniformaları bile Kıbrıs'takine benziyor. Fakat Malta'nın beni en çok ilgilendiren özelliği tarihi oldu.

Malta adasının tarihi Kıbrıs adasının tarihiyle büyük benzerlikler gösteriyor. Bunu belki Akdeniz adalarının birçoğu için söyleyebiliriz. Fakat genelleme yapmak yerine Akdeniz'deki her adanın ayrı ayrı incelenmesi gerektiğine inanıyorum. Örneğin Girit adası için aynı yorumun yapılamayacağını düşünüyorum. Girit'in kendine özgü Minoan bir geçmişi var.

Malta'nın ise neredeyse Kıbrıs'ın kaderinin aynısını yaşamış bir ada olduğuna inanıyorum.

Malta'da da Kıbrıs'ta olduğu gibi ilk insan izlerine 7000 yıl öncesinde rastlanıyor. İlk Maltalıların Sicilya'dan gelen insanlar olduğuna inanılıyor. Tıpkı ilk Kıbrıslıların da Anadolu'dan gelenler olduğuna inanıldığı gibi. Meğer Akdeniz'in fahişesi yalnızca Kıbrıs değilmiş. Her dönemde Akdeniz havzasında güçlü olan mahallenin kabadayıları, tıpkı Kıbrıs gibi Malta'nın da üzerinden geçmiş.

Fenikeliler, Kartacalılar, Romalılar, Araplar, Normandıyalılar, İspanyollar, St. John Şövalyeleri, Fransızlar ve İngilizler! Hepsi de Malta'ya bir dönem hükmetmiş. Dikkat ederseniz listede sadece tek bir eksik var; o da Türkler. Türkler de istemediklerinden değil, alamadıklarından dolayı Malta'ya sahip olamamışlar.

Tüm bu istilaların sonucunda Malta'da kendine özgü bir insan topluluğu oluşmuş. Semitik bir dil konuşan bu topluluk, Katolik dünyasının merkezi olan Roma'nın burnunun dibinde barınabilmek için, din olarak Katolik Hristiyanlığı seçmek zorunda kalmış.

Malta'nın Latin alfabesiyle yazılan dili, yüzde 80 Arapça ve yüzde 20 Roma (Latin) kökenli kelimelerden oluşuyor. Benim gözlemlediğim kadarıyla çok Avrupalı görünümlü insanlar olmalarına rağmen, Maltalıların konuşması Arapçaya çok yakın. Kullandıkları sayılar tamamen Arap rakamları. Katolik olmalarına rağmen Tanrıya "Allah" diyorlar.

"Malta Yok"

Osmanlılar iki kez Malta'yı almaya teşebbüs ettiyse de, çok güçlü kalelerle korunan bu adacığı alamadılar. Malta tarihinin en büyük kahramanlıklarını, Türk kuşatmalarına karşı yapılan direnişler oluşturuyor.

Bütün broşürlerde ve kitaplarda en çok bu konuya yer verilmekte. Ayrıca Maltalı turist rehberlerinin anlatmayı çok sevdiği bir de fıkra var.

Osmanlı donanma komutanı, Malta'yı almadan önce keşif yapmak üzere bazı öncü gemilerini Malta'ya göndermiş. Fakat öncü gemileri bütün aramalara rağmen Akdeniz'de böyle bir yer bulamayarak İstanbul'a dönmüşler ve şu raporu vermişler: "Komutanım Malta yok."

Bu fıkra, Malta'da, hatta İtalya, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi'nde yaygın olarak bilinmekte, "Malta yok" deyimini başarılammış ya da başarılması güç görevleri anlatmak için Türkçe olarak da kullanılmaktadır.

Malta Ulusu

Görünen odur ki, Malta'nın ilk istilacıları olan Arap kökenli Fenikeliler ve Kartacalılar, kendilerinden sonraki işgalci güçlerin taşıdığı nüfusu da eriterek, Malta'da, bölgedeki Arap halklarıyla benzer bir dil konuşan, dini ayrı, kültürü de istilacıların sürekli taşıdığı nüfusla harmanlanarak zenginleşmiş bir ulusal topluluk oluşturdular.

Malta, Akdeniz havzasının güneyi ile kuzeyinden, doğusu ile batısından, Arap halkları ile Avrupa halklarından dengeli bir sentez oluşturarak, 243 km²'lik bir adacıkta, kendi ayakları üzerinde durabilen, özgün bir ulusal topluluk yaratmıştır. Fakat Malta'nın bu konudaki en büyük başarısı, 1565 yılındaki Osmanlı kuşatmasına karşı direnişten zaferle çıkmış olmasıdır.

Bu dönemde ada St. John Şövalyelerinin yönetimindeydi. Başta İspanyol ve Fransız asilzadeleri olmak üzere sekiz Avrupa devletinin subaylarından oluşan St. John Şövalyeleri, başlangıçta Filistin'le ticaret yapmak amacıyla kurulmuş bir teşkilattı. Bu arada hasta ve yaralılara bakmak için Kudüs'te biri erkekler öteki de ka-

dınlar için kurulmuş iki tane hastaneye sahip olduklarından “Hospitalier Knights” yani hastabakıcı şövalyeler olarak da biliniyorlardı.

1191 yılında İngiliz Kralı Arslan Yürekli Richard’tan Kıbrıs’ı satın alan St. John Şövalyeleri, burada fazla tutunamayarak Suriye’ye döndüler. 1291 yılında Kudüs’ün Türklere teslim olmasından sonra, 1308 yılında Rodos adasını silah zoruyla Bizans’tan alarak Rodos’a yerleştiler. Burada güçlenerek Akdeniz’de önemli bir deniz gücü haline gelen şövalyeler, Kanuni Sultan Süleyman’ın altı aylık Rodos kuşatmasının ardından Rodos’u terk etmek zorunda kaldılar. 1530 yılında Roma İmparatoru 5. Charles, Maltiz adalarını Tripoli ile birlikte St. John Şövalyelerine hibe etti.

1551 yılında küçük bir Osmanlı donanması Malta’ya saldırdı. Fakat adadaki kalelerde bulunan askeri gücü olduğundan fazla sanıp gözüne kestiremedi. Malta yerine Gozo’yu istila edip 6000 kişiyi köle olarak satmak üzere esir aldı. Ardından Tripoli’ye giderek şövalyelerin buradaki varlığına son verdi. Bu durum şövalyelerde çöküntü yaratırken, Osmanlıların dikkati tekrar Malta’ya döndü. 1565 yılında 40 bin kişilik bir Osmanlı donanması Malta’ya geldi. Bir aylık bir savaştan ve 8 bin şehitten sonra St. Elmo Kalesi Osmanlılara geçti. Bu savaşta büyük Türk denizcisi Turgut Reis de ağır yaralanarak, daha sonra hayatını kaybetti. St. Elmo’dan sonra Osmanlı donanması Birzu ve Senylea’ya yöneldi. Fakat Sicilya’dan 10 bin kişilik bir kuvvetin şövalyelere takviye olarak gelmesi üzerine Lala Mustafa Paşa donanmayı geri çekti.

Türklerin Malta’yı alamaması, gözlemlerime göre şu önemli sonuçlara yol açmıştır:

Malta’da da Kıbrıs’taki gibi iki uluslu bir toplumsal yapının ortaya çıkması önlenmiş oldu. Malta Türk idaresine girmiş olsaydı, buraya taşınacak olan Türk nüfusun Malta’da yaşayan halkla kaynaşması, tıpkı

Kıbrıs'taki gibi, mümkün olmayacaktı. Ortaya çıkabilecek iki uluslu toplumu ise nasıl bir geleceğin bekleyeceğini kestirmek için, bugünkü Kıbrıs'la Malta'yı karşılaştırmak yeter.

Malta 1974'te İngiltere'den bağımsızlığını kazandı. 1979'da ise son İngiliz üsleri adadan ayrıldı. Ulus devletini kurarak tüm yabancı istilacılardan arınan Malta, bu şekilde Birleşmiş Milletler'deki yerini aldı.

Kıbrıs ise sözde 1960 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazanmasına rağmen, toplam büyüklüğü neredeyse Malta'dan fazla olan iki İngiliz üssü, hala daha adada durmaktadır.

İngilizlerden başka, Yunanistan, Türkiye ve BM "Barış Gücü" kılıfı altında çeşitli emperyalist ülkelerin orduları da Kıbrıs'ta bulunmaktadır.

Malta'ya huzur geldi. Kıbrıs'ın acılarıysa henüz dinmedi.

Muhteşem Mimari Doku

Osmanlı'nın Malta'ya giremeyişinin Malta için ikinci önemli kazanımı da, Malta'daki muhteşem Latin ve Katolik mimarisinin korunması oldu. Ne yazık ki, Osmanlı'nın elinin değdiği yer mahvolmuş durumdadır.

Kıbrıs ve Anadolu'daki, Ortaçağ'dan kalma kalelere, saraylara, kiliselere bakın. Çoğu metruk durumda... Ayakta kalanlarsa camiye dönüştürülerek kullanıldığı için korunabilmiş. Fakat çoğu zaman, cami yapılan kiliselerin üzerindeki heykeller, duvarlarındaki ikonlar ve mozaikler tahrip edilmiştir.

Malta Kıbrıs'tan çok daha küçük olmasına rağmen, Kıbrıs'takinden daha muhteşem eserler, kiliseler, saraylar ve kalelerle doludur. Üstelik bunların çoğu, ilk kuruluş amaçlarına uygun olarak halen kullanıldığı için mükemmel şekilde korunmuştur.

Osmanlı kuşatmasına kadar Malta'nın başkenti olan

Mdina kenti, bugün bile, binaları, sokakları ve kalesiyle tıpkı Ortaçağ'daki gibidir. Mdina'nın dünyanın en iyi korunmuş Ortaçağ kasabalarından birisi olduğuna inanıyorum. Şimdiye kadar Mdina'dan daha güzel korunduğunu gördüğüm tek yerse İtalya'nın Sienna kentidir.

Osmanlı kuşatmasının kaldırılmasından sonra inşa edilen bugünkü başkent Valetta'nın kalesinin ana girişi, Mağusa Kalesi'nin ana girişinin tam aynısıdır. Değerli arkeolog Dr. Turhan Kamil, bana Mağusa Kalesi'nin Rönesans savunma mimarisinin ayakta kalan en güzel örneklerinden biri olduğunu söylemişti.

Valetta Kalesi de bunun ikinci bir örneği olsa gerek. Fakat Valetta'nın nasıl korunduğunu görünce insan, Mağusa'yı da korunmak üzere Maltalılara devretme isteği duyar...

Dünyadaki tüm tarihi eserler, onları yaratanların kimler olduğuna bakılmaksızın, insanlığın ortak kültür mirası olarak hepimizin malıdır. Bu nedenle her eser, Hristiyan, Müslüman, Türk yahut Yunan eseri olup olmadığına bakılmaksızın korunmalıdır.

Bundan başka, St. John Şövalyelerinin artık tarihe karıştığını sanıyordum. Yanılmışım. Meğer adamların kurulu düzeni halen daha Roma'da sürüyormuş. Üstelik Malta'da elçileri de var ve eskiden onlara ait olan bazı saray ve kiliselerin halen yasal sahipleri konumundalar.

Kıbrıs Sorunu İçin İlham Kaynağı Olarak Malta

Bir zamanlar, 1974 öncesinde, İngilizlerin Kıbrıs sorununa çözüm olarak sunduğu seçenekler arasında, Türkiye'ye Karpaz'da bir üs verilerek adanın gerisinin Yunanistan'a ilhakı da vardı. Rivayete göre Türk hükümetinden kabul gören bu öneri, Yunanistan'ın reddetmesi nedeniyle gerçekleştirilememiştir.

Denktaş - Makarios 1977 ve Denktaş - Kiprianu 1979 Doruk Anlaşmaları'nda, Kıbrıs'ın iki bölgele federal bir cumhuriyet olmasında ilke olarak uzlaşmaya varılmış, bunun ayrıntılarının sonra görüşülmesine karar verilmiştir. Görüşülecek konular arasına, her iki federal bölgenin "ekonomik yeterliliğe sahip olması" da eklenmiştir. Türk tarafı, kendisine kalacak olan bölgenin, sağlıklı bir ekonomiyi ve üzerinde yaşayan nüfusu destekleyebilecek yeterlilikte olmadığına ısrarlıdır. Hatta Rum tarafının anlaşmaya karşılık bir miktar toprak tavizi önerisini, hep "ekonomik yeterlilik ilkesini bozacağı" gerekçesiyle reddetmektedir.

Karpaz yarımadasında bulunan ve Dipkarpaz köyünden Apostolos Andreas burnuna kadar uzanan, tarihi ve turistik sit alanı olarak belirlenen bölgenin yarısından bile küçük olan Malta adasının 340 bin nüfus barındırdığını, dünyanın en değerli para birimlerinden birine sahip olduğunu ve güçlü bir ekonomisi olduğunu düşünürsek; sadece Karpaz yarımadasının bile Kıbrıs Türkleri için ekonomik yeterliliğe sahip bir coğrafi alan teşkil ettiğini gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz...

Konuyu sevgili Mustafa Damdelen'in dikkatine sunmak isterim. Belki Kıbrıs sorununa çözüm senaryoları tasarlarlarken, KKTC (Karpaz Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında kurulabilecek iki devletli bir konfederasyon düşünebilir. Ya da sorunu çözebilmek için; şu anda Kuzey Kıbrıs sınırlarında bulunan

ve sadece askeri bölge olarak kullanılan, sivil KKTC vatandaşlarının da giremediği Maraş, Ahna, Gaziler, Gökhan, Türkeli, Gürpınar, Ömerli, Taşköy, Bademli, Günebakan gibi bölgelerin taviz olarak Rumlara verilmesinin ekonomik yeterlilik ilkesine ters düşmeyeceği dikkate alınarak; toprak tavizine karşılık iki devletlilik önerisi gibi bir senaryo üzerinde durulabilir...

Amerikalıların bu tür senaryolara çok ihtiyaç duyduğu şu günlerde, gezip gördüklerimden aldığım ilhamla çorbada tuzum bulunsun istedim!³⁷

³⁷ Buradaki önerinin yalnızca o dönemde yaptığım bir espri olduğunu vurgulamalıyım. Bizim Kıbrıs sorununa çözüm önerimiz, Kivilcim Yayınları tarafından yayınlanmış “Kıbrıs Sorunu” adlı kitapta ayrıntılı olarak işlenmektedir. (Kitaba şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <http://www.st-cyprus.co.uk/kivilcim-yayinlari/kibris-sorunu>)

MİDA'NIN DESTANI ³⁸

Tarihimizin ünlü eşkıyalarından Mida hakkında çok şey söylendi ve yazıldı. Ancak Mida henüz asılmadan olaylara şahit olan bir halk şairi tarafından yazılan ve 1946 yılında M. Salahi Hüseyin tarafından küçük bir broşür halinde zamanın Birlik Matbaası'nda yayınlanan bu destan, aynı zamanda belgesel bir nitelik taşımaktadır. Değerli arkeolog Dr. Turhan Kamil Reishan tarafından babası rahmetli Kamil Reishan'ın arşivlerinde bulunarak kişisel kitaplığımıza hediye edilen bu broşür Halkbilimi'nde bir kez daha yayınlanırken, bu örnek davranışından dolayı Dr. Turhan Kamil Reishan'a teşekkürü bir borç bilirim.

Değerli araştırmacı Harid Fedai, HASDER tarafından düzenlenen 3. Halk Bilimi Sempozyumu'na sunduğu 8 Şubat 1985 tarihli bildiride Mida Destanı'na da değinerek, bu destanın asıl yazarının Akıncılar (Luricina) köyünden Arif Kaplan olduğunu, ve destanın son beyitinin de aşağıda okuyacağınızdan farklı olarak,

“Kendi gemisini kurtaran kaptandır

Yazan Luricinalı Arif Kaplan'dır.” şeklinde olduğunu ortaya koymuştur. (Bkz. “Halk Bilimi Sempozyumları”, KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları)

Her şeye rağmen, M. Salahi Hüseyin tarafından yayınlanan broşür, Kıbrıs'ın toplumsal tarihinden ilginç bir kesiti yansıtmaması ve halkın belleğinde kaybolmaya yüz tutmuş bir destanı bugünlere taşınması açısından önemlidir.

³⁸ Halkbilimi dergisinin Ocak/Şubat/Mart 1992 tarihli 25. sayısında yayınlanmıştır.

Cemal Mida'nın destanı, değerli folklor araştırmacısı Oğuz M. Yorgancıoğlu'nun 1980 yılında yayınlanan *Kıbrıs Folkloru* adlı kitabında da yer almaktadır (sayfa 100). Bu kitaptaki manzume, aşağıdakinden ufak tefek farklılıklar göstermektedir. Bunun nedeni, Yorgancıoğlu'nun destanı ezbere bilen Yekta Mehmet Emin Hasan adlı bir kişiiden derlemiş olmasídır.

Buğun yine fırsat buldum kalemimle yazayım.
Bir vazife addederek kitaplara basayım
Cemal Mida'nın işlerini dđnyaya yayayım
Katillik ile kaçağlığını sizlere anlatayım.

Cemal Mida'nın hayatını size anlatacağım
Hepsini sıra ile hiç bırakmayacağım.
Evvla nerede doğdu söyleyeyim
Bđtđn teferruatı ile burada bildireyim.

Elli üç ay kaçağlığını dağlarda geãirdiđini
Hepsini harfiyen ve ele geãirdiđini
Burada yazarım hep bildiğimi
Rica ayıplamayın cahilliğimi.

Doğup bđyđdđđü köy Baf ile Vreãa'ydı
Kendisi katip değil köyde çoban idi
Vücutu orta rengi esmer ve az şişmandı
Bakışları korkunç kalbi iyi, bir insandı.

Köydeki çobanlığını terk iderek
Fugasa'ya geldi ırgadım diyerek
Ergad idi Fugasa madeninde
Bir kızın aşkı vardı kalbinde.

Sevdiği kızı ebeveyninden isdedi
Sonra da aynı kızla evlendi
Uzun zaman Fugasa'da kasablık iderdi
Ailesini çok rahat ve iyi beslerdi

Aybifan'ı kendisine merkez yaptı
Bu zaman doğruluktan eyriliğe saptı
Hayatında birçok hırsızlık yaptı
Lefkoşa mahpışhanesinde çok yattı.

Köy muhtarıyla bu zaman araları açıldı
Çünkü muhtar hırsızları hükümete kovlardı
Mida ise hırsızlığını iyi akortlardı
Polislere dutulmamak bunun için kolaydı.

Bir hırsızlıktan kaçtı gitti köyüne
Çok geçmedi düştü polis eline
Götürdüler mahkemeye hakim önüne
Beş sene mahpus gidecen dedi kendine

1941'de tam birinci ayda idi
Çıktı mahpustan bu aşikar meseleydi
Hakikatı yazarım duyduğum gibi
1941'in sekizinci ayının 11'i idi.

Köy muhtarı şahadete gelir idi hayvanda
Mida ise saklı idi bir pusuda ormanda
Hasan Kara Mehmet habersiz gelir idi yolunda
Mida çifte kırma bekler idi kolunda

Hiç habersiz bir kurşun girib söndü karnında
İkinci bir kurşunu yedi düşdü hayvan da
İki can bir saniyede telef oldu meydanda
Eşğiyle beraber öldü gitti muhtar da

Lefke'ye gelirdi şahidlik için
Aklına gelmezdi yolda can versin
Mida eyledi bu işi tamam
Kaçak kaçıp dağlara çıktı heman.

Kaçıp çıktı dağlara ormanlara
Eş oldu yabancı yılanlara
Gece gündüz saklanırdı mağralara
Yiyecek için iner idi ağillara.

İlk kaldığı ve işlediği yeri Fugasa
Kaçaklığında gezdiği meraya denirdi Beravasa
O zamanlar harbın kızıştığı bir zamandı
Cemal Mida gayet gurnaz bir adamdı.

O zamanlar işini yoluna koydu
Askerlerden birçok kurşun ve lüverver buldu
Tepesinden tırnağa kadar pürsilah oldu
Bütün polisler bu meseleyi aynen duydu.

Hemşiresiyle Eniştesi ne isterse yollayacak
Dağdan dağa gezerek bu şekilde yaşayacak
Hiçbir polis kendini ebediyen bulmayacak
Kurnazlığıyla hiçbir zaman tutulmayacak

Birçok davar tutar idi her yaptığı baskında
Çamarella yapar idi hem dehi bastırma
Zannederdi kalacaktı aynı baskıda
Birçok para kazandı bu asırda.

İngiliz isterse tavşanı tutar arabaynan
Mida kurtulamazsın dağlara kaçmaynan
Hitler bile dünyayı titrettiydi o zaman
İngiliz'in eline düştü koca Hitler eyledi aman

Siz kaçaklar kanad koyup uçsanız
Uçsuz denizleri dışarı aşsanız
Yüzlerce sene kaçaklık yapsanız
Bir gün olup yine İngiliz'e tutulacaksınız.

Vali dehi kaçaklar için verdi bu emri
Askerlere polislere tutsunlar katilleri
Bulamayınca dönmesinler asla geri
Canlı tutulamayanı hemen öldürmeli.

Geçen senenin içinde tam onuncu ayında
Askerlerle polisler köyü sardılar saat yarımda
Mida duyunca gidip silahları sakladı mağrasına
Sivil oldu kaçıp endi Leymosun'a

Bazan çarşaf örtünür gizlenirdi evlerde
Bazan köylü olur gezer idi köylerde
Tesdi dehi çok defalar gider gelir çeşmeye
Bazan da kırılır gider gezmeye

Madam ki arkadaşları gelir gider uzağa
Arkadaşları düşürdü Mida'yı da tuzağa
Mart'ın günlerinden tamam idi Salı
Ahababı Kazım Ali Rıza Aynikolalı,

Hulu'da var idi Mida'nın bir mandrası
Polislere haber verilirdi hemen orası
Arkadaşlarıydı bu haberi verenler
Polisleri Hulu'ya ani gönderenler.

Mandrasında kaldıydı o geceyi geçirsin
Az kaldı sabaha yakın yakayı ele versin
Endarmalar çıkmış idi çobanları tutsunlar
Sabaha yakın gittiler kendileri evde bulsunlar

Otomobillerinin gittiği yere kadar gittiler
Her polis tutacağı çoban için aldırdı tedbirler
Üç dört polis birden her mandraya girsinler
Endarma ellerinde çobanları derdest etsinler.

Kazım Ali Rıza için ayrılan polislerde
Giryako ile Musa Çavuş silahları ellerde
Ne vakit mandranın yanına yaklaştılar
Durdular polisler ve biraz konuştular

Konuştular karısına haber versinler
Anı dehi emrile derdest etsinler
İstediler mandrada şafk yaksınlar
Görüp her tarafı iyi yoklasınlar.

Kadın dedi bekleyiniz gideyim
Biraz katık ekmek alayım yolda yiyeyim
Mida'ya kadın elbisesi giydirmek istediler
Çıksın kaçsın kendini polisler görmesinler.

Polisler ısrar etti girsinler içeri baksınlar
Beraberlerinde kibrid vardı ışık yaksınlar
Giryago zaptiye Musa Çavuş'u kaktırdı
İçeri girdi çavuş dışardan hazır bakardı

Giryago içeri girince çıkardı çakmağını yaksın
Odanın her tarafına iyice baksın
Giryago çakmağını yakıp sağa döndü
Mida'nın elinde silah yanında durur gördü.

Giryago can hayfıyla atıldı
Mida'nın elindeki silaha sarıldı
Hemen silahın ağzını havaya kaldırdı
Silah dehi boşuna havaya patladı.

O anda bir büyük gürüş başladı
Giryago'nun ensesinden Mida atladı
Hemen dışarı çıkıp koşturmağa başladı
Mida'nın arkasına çavuş bir kurşun yolladı.

Mida hiç durmadan bir düzüye koşardı
Ahmet Ali'yle Musa Çavuş kurşunları sıkardı
Bir kurşun isabet etti ayağına
Bir kurşun dehi girdi sol yanına

Kurşunu yeyince upuzun tekerlendi
Elinden ayağından ağır surette berelendi
Musa Çavuş dedi ki işte Mida can verdi
Zabdiye Ahmet Ali dedi ki varma da gizlendi.

Mida kalkıp tekrar oradan eyledi firar
Polisler kanların izini arar
Ararken gördüler yerde kızıl kanları
Hemen haber ettiler bütün istasyonları.

Hemen haber verdiler çıkıkçılara hekimlere
Kimse tedavi etmesin derman bulmasın derdine
Her kim buna yardım edecek olursa
Hükümet atacak onu ebedi mahpısa.

Bir katıra binerek gitti Dimitri'nin evine
Bir çare bulur diye bu yaralı haline
Dimitri'ye anlattı bütün macerasını
Bir doktor getirir de onkarır yarasını.

Üzerinde dondu çeşme gibi akan kan
Alehtora'ya kaçtı kurtulmak için heman
Alehtora'dan istedi gitsin Leymosun'a
Bir doktor bulur da baktırır yarasına

Bütün polisler bunun izinin peşine düştüler
Alehtora'da bir evde Mida'yı yetiştiler
Mavro Dimitri'yi ne zaman yakaladılar
Elinde kanlı yorgan vardı hemen anladılar.

Bir İtalyan silahı bulduydu polisler
Bir çoban getirdiler elinde kelepçeler
Fasuladan polisler birçok işaretler verdi
Köyü yoklamak için her eve polisler girdi.

Mutlak biri haber verdiydi Mida'yı
Ki polisler hemen bastırdı Alehtora'yı
Çaluda'nın ahırını polisler öğrendiler
16'sında Cumartesi sabahı abluka ettiler.

İçeri girmek için kapıyı vurdular
İki adım içeri girince hepsi birden durdular
Mister Vayvaş durduydu mitralyozla
Mister Huk hazır idi tomiganla.

Heman emir verildi ellerini kaldırsın
Üzerinde ne varsa kendilerine uzatsın
Mida ise yatağında doğrulup kalktı
Bütün silahlarını kumandana uzattı.

Bir Alaman dabancasıydı altı kurşunuynan
Bu tek silah idi üzerinde yalnız bulunan
Mister Huk yakınında kendine konuşmak istedi
Mida'ya konuşarak medeniliğini gösterdi.

Kumandandan hemşiresinin bırakılmasını istedi
Keçilerine iyi bakmasını orada diledi
Kimsesi yok idi keçilerine baksın
Korkar idi çobanlardan keçilerini paylaşmasını

Kumandan kendi de söz verdi çalışacağına
Elinden geleni acımadan yapacağına
Heman bunu o dakika otomobile bindirdiler
Baf polisinin zindanına indirdiler.

Kışla kapısından dışarı baktığında
Bir sürü insan görünürdü dışarısında
Böyle kalabalık ne bayramda olur ne panayırda
Bütün halk geldiymiş görsün kimdir Mida

Aynı gece saat dörtte otomobile koydular
Doğru şehir yolunu polislerle tuttular
Mida'yı sabahleyin şehere getirdiler
Hemen bunu gazetelere verdiler.

Evela doktora Mida'yı götürdüler
Yarasını tedavi etmek istediler
Yarası iyi oluncaya kadar bekleyecekler
Eyi olduktan sonra dava getirecekler.

Yaptıklarını sıra ile yazacaklar
Sonra da kendini mahkemeye koyacaklar
Her ne ise davalarını okuyacaklar
Cezasını kabahatına göre hazırlayacaklar.

Mida için bildiklerimin hepsini yazdım
Kusur ettiysem dilerim cümlegizden affım
Belki de burada yanlış cümleler yazdım
Nazar-ı itibara almamasını dilerim bütün halkın

Burada sözlerime veririm hitam
Günahsız ise kurtulur Cemal Midam.

KÜLTÜR VE YABANCILAŞMA ³⁹

Dergimiz yazarlarından, felsefe öğretmeni ve araştırmacı yazar Muharrem Faiz'in "Kültür ve Yabancılaşma" adlı kitabı, Galeri Kültür Yayınları tarafından yayınlandı.

Kitap, yaklaşık 15. yüzyıldan bu yana Kıbrıs'ta üretildiği bilinen Lefkara el işleri üzerine bir araştırmamanın ürünüdür.

Yazar, yalnızca Lefkara işlerinin ne olduğu ve nasıl işlendiği gibi konularla sınırlı kalmamış, genel olarak nakış işlerinin ve buna bağlı olarak Lefkara işlerinin tarihçesi hakkında bilgiler aktarmakla da yetinmemiştir. Lefkara işlerinin toplumsal ve ekonomik yönlerini de ele alarak inceleyen yazar, şu anda yaşanan sorunları ve bunların giderilmesi için öngördüğü çözüm önerilerini sunmuştur.

Lefkara işlerinin bir halk sanatı olarak önemine değinen Muharrem Faiz, Lefkara işi üretiminin toplumdaki sosyo-ekonomik dönüşümlerle birlikte geçirdiği gelişim ve değişim evrelerini incelemiş; bunun yanında insanların toplu uğraşları sonucu ortaya çıkan halk sanatlarının gelişen ekonomik koşullarla önemini kaybederek yerini nasıl bireysel sanatlara bıraktığını da anlatmıştır.

Muharrem Faiz, böyle kapsamlı bir eserle, gerçek bir halk bilimi araştırmasının nasıl yapılması gerektiği konusunda örnek bir çalışma ortaya koymuştur. Sade bir üsluba sahip, sık sık ek açıklamalarla desteklenen ve akıcı bir kitap olan "Kültür ve Yabancılaşma", tüm halk bilimi severlerin mutlaka okuması gereken bir yapıt. Okumamanız büyük bir kayıp olacaktır.

³⁹ Halkbilimi dergisinin Temmuz/Ağustos 1993 ve Eylül 1993 tarihli 31 ve 32. sayılarında yayınlanmış kitap tanıtımıdır.

SATRANÇ VE FOLKLOR ⁴⁰

Ülkemizde son on yılda yaygınlaşmaya başlayan satranç, tüm dünyada bilinen ve kabul gören eğlenceli bir zeka oyunudur. Hatta çoğu kişi satrancı bir zeka sporu ya da beyin jimnastiği olarak da tanımlamaktadır. Nitekim bu tanımlamada önemli bir haklılık payı olduğu inkar edilemez. Çünkü satranç, yetişkinler arasında oynanan oyunlar içinde, hiçbir şekilde şansa dayanmayan, yüzde yüz zeka kullanımına dayalı tek oyundur. Ayrıca müsabakalar düzenlenmesine olanak tanıyan özelliği de satrancı adeta bir spor dalı haline dönüştürmektedir.

Bizde yeni yerleşmekte olan satranç, dünyanın bazı köşelerinde, günlük yaşamın, halk kültürü ve folklorun bir parçasıdır. Yetişkinler arasında temel eğlence türlerinden biri olarak bir yaşam biçimine dönüşmüştür. Evlerde, arkadaş toplantılarında, kulüplerde, kahvehane ve çay evlerinde, hatta meyhanelerde bile yaygın şekilde oynanmaktadır.

Kıbrıs'ta satranç yerine tavla ve dama oyunları, özellikle de tavla yaygındır. Bir miktar zeka ve maharet gerektirmesine rağmen, tavla esas olarak bir şans oyunudur. Oyunun genel gidişatı, oyuncuların avuçlarında salladıktan sonra attığı zarlarda görünen sayılar tarafından belirlenmektedir. Dama ise zekaya dayanmasına rağmen satranca göre çok basit ve monotonudur. Kıbrıs'ta tavlasız kahvehane, çay evi, kulüp, otel, motel vs. bulmak olanaksızdır. Dama ise aynı oranda olmasa bile yaygındır. Buna karşılık satranç tahtalarının böyle yerlerde bulunması, istisnalar hariç söz konusu değildir.

Satranç halkımız arasında genellikle bir "aydın"

⁴⁰ Daha önce yayınlanmamış, 16 Aralık 1995 tarihli makaledir.

oyunu olarak kabul görmektedir. Bunun nedeni açıktır. Bir düşünce düzeni ve zeka gerektirdiği için, satrancın bir “aydın” oyunu olarak kabul edilmesi doğaldır.

Halkımızın yaşam düzeyi ve buna paralel olarak kültür düzeyi arttıkça, satrancın yaygın hale gelmesi kaçınılmazdır. Bu aslında tüm toplumlar için geçerlidir. Bir toplumda satrancın yaygınlaşması, kalkınma düzeyinin artmasıyla doğru orantılıdır. Toplumlar kalkındıkça, değişen yaşam koşullarıyla birlikte kültür ve folklorları da değişip gelişerek, yeni gelenek ve yaşam biçimleri toplumların hayatına girer.

Çağımızın ulaşılmış olduğu teknolojik düzey, satranç tahtalarının bilgisayar ekranlarına aktarılmasını sağladı. Artık satranç oynamak için ikinci biri gerekmiyor. Satranç, bilgisayarlar aracılığıyla önümüzdeki yıllarda süratle yaygınlaşarak çok daha geniş kitleleri kucaklamaya adaydır.

Satranç henüz Kıbrıs Türk toplumu içerisinde günlük yaşamın bir parçası haline gelmiş, halkın sahiplendiği bir geleneğe dönüşebilmiş olmayıp, federasyon ve dernekler gibi örgütlü kurumlar üzerinden yayılmaktadır. İşte bu yönüyle de gerçek bir “aydın” oyunu kimliğini korumaktadır. Fakat hızla yayılan bilgisayar ağları sayesinde, satranç da geleceğin en yaygın oyunu olarak gelenekselleşmeye, tavra ve damanın yerini almaya adaydır.

YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ

Mehmet Birinci 20 Kasım 1958'de, Lefkoşa Kıbrıs'ta doğdu.

İlköğrenimini Yenicami İlkokulu ve Atatürk İlkokulu'nda, ortaöğrenimini ise Lefkoşa İngiliz Okulu (The English School of Nicosia) ve Türk Maarif Koleji'nde tamamladı. İngiltere'de, Essex Üniversitesi'nde ekonomi tahsili gördü.

Kıbrıs'ın kuzeyinde iki yıl zorunlu askerlik yaptıktan sonra aile şirketinde pazarlamacı olarak çalıştı. Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan emekli oldu.

14 yaşından itibaren faal olarak halk bilimi ve halk dansları alanında çalıştı. Halk Sanatları Derneği'nin ilk üyelerindendir.

Halk bilimi alanında Kıbrıs Türk Halk Dansları Federasyonu'nun "Yaşam Boyu Hizmet" ödülüne layık görülmüştür.

Yine 14 yaşından beri siyasetle ilgilenmektedir.

İngiltere'deki yükseköğrenim yılları sırasında Marksist düşünceyle tanışmış ve Marksizm-Leninizm düşüncesi üzerinde kendini sürekli geliştirmeye çalışmıştır.

Kıbrıs Sosyalist Partisi'nin kurucu üyesi ve 2011 yılından beri Merkez Komitesi Genel Sekreteri'dir.

EDİTÖRÜN ÖZGEÇMİŞİ

Gizem Öztinen, 1983 Lefkoşa Kıbrıs doğumludur.

Ankara, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Tarih bölümünden mezun olduktan sonra, yüksek lisansını İngiltere’de, University of Surrey’de Avrupa ve Uluslararası Politika üzerine gerçekleştirmiştir.

2009 yılından beri İngilizce/Türkçe/İngilizce mütercim tercümanlık hizmeti vermektedir.

Kıbrıs, ABD Büyükelçiliği’nde Türkçe Eğitimliği görevini üstlenmiştir.

Her iki dilde de yazın çalışmalarına devam etmekte, sanatı derinden sevmektedir.

İletişim: gizemoztinen@yahoo.com

MAKALELERİN LİSTESİ

- Birinci, Mehmet; “HASDER 13. Genel Kurul Toplantısı Yönetim Kurulu Raporu”, Halkbilimi Dergisi, Sayı:17-18, Mart/Nisan/Mayıs/Haziran 1990.
- Birinci, Mehmet; “HASDER Değerlendirme Raporu, Halkbilimi Dergisi”, Sayı:30, Nisan/Mayıs/Haziran 1993.
- Birinci, Mehmet; “Ülkemizde İki Ayrı Kültür Kıyasıya Mücadele İçindedir”, Özgürlük Dergisi, Sayı:26, Mayıs 1988.
- Birinci, Mehmet; “Ben de Görüşlerimi Aktarmak İstedim”, Ortam Gazetesi, Sayı: 2333, 19 Mart 1992.
- Birinci, Mehmet; “Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Eşber Serakıncı’ya Açık Mektup”, Halkbilimi Dergisi, Sayı:31, Temmuz/Ağustos 1993; Sayı:32, Eylül 1993.
- Birinci, Mehmet; “HASDER Antalya’dan İki Ödülle Döndü”, Halkbilimi Dergisi, Sayı:11, Kasım 1988.
- Birinci, Mehmet; “HASDER Fransa’da”, Halkbilimi Dergisi, Sayı:15, Eylül 1989.
- Birinci, Mehmet; “Kıbrıs Türk Toplumunun Kültür Elçisi HASDER Angers’ten Döndü”, Halkbilimi Dergisi, Sayı:23, Temmuz/Ağustos/Eylül 1991.
- Birinci, Mehmet; “İtalya’dan Kıbrıs’a Bakış”, Halkbilimi Dergisi, Sayı:31, Temmuz/Ağustos 1993; Sayı:32, Eylül 1993.
- Birinci, Mehmet; “Malta İzlenimleri”, Yenidüzen Gazetesi, 11-12-13 Ağustos 1998.
- Birinci, Mehmet; “Mida’nın Destanı”, Halkbilimi Dergisi, Sayı:25, Ocak/Şubat/Mart 1992.

Birinci, Mehmet; “Kitap Tanıtımı: Kùltür ve Yabancılaşma”, Halkbilimi Dergisi, Sayı:31, Temmuz/Ağustos 1993; Sayı:32, Eylül 1993.

Birinci, Mehmet (“Özdemir, Doğan”); “Kùltür, Folklor ve Barış Üzerine Söyleşi”, Ortam Gazetesi, 16-17 Ocak 1985.

REFERANSLAR

Çakmak, Hakan; *Düşte Umut, Yürekte Sızı*; Khora Yayınları, 2018.

Rahvancıoğlu, Münür; *Kıbrıslı Türk Devrimci Hareketi (Halk-Der)*, Kalkedon Yayınları, 2009.

Öncül, Tamer & Düzgün, Öntaç; *Kıbrıs Türk Yükseköğrenim Gençliği Hareketleri, 1960-1981*, Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999.

Kanol, Kani; *Kıbrıs Halk Danslarının Yakın Geçmişi*, HASDER Yayınları, 2006.

Taşçı, Yıltan; *İngiliz Okulu'nda Öğrenim Görmüş Kıbrıslı Türk Değerler*, Deniz Plaza Yayınevi, 2010.